http://www.dhammadownload.com

၁၇၀၀

တတိယဆင့်

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာပို့ချချက်

(၂)

ဗုဒ္ဓဝဂ်·မှ· ဓမ္မဋ္ဌဝဂ် ၆·ဟတ္ထကဝတ္ထုအထိ

အရှင်ကဝိဝိယာလင်္ကာရ
စုစည်းသည်

သာသနာ-၂၅၅၃။ ကောဇာ-၁၃၇၁။

http://www.dhammadownload.com

၁၇၀၀

တတိယဆင့်

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာပို့ချချက်

(၂)

ဗုဒ္ဓဝဂ်-မှ- ဓမ္မဋ္ဌဝဂ် ၆-ဟတ္ထကဝတ္ထုအထိ

အရှင်ကဝိပိယာလင်္ကာရ
စုစည်းသည်

သာသနာ-၂၅၅၃။ ကောဇာ-၁၃၇၁။

http://www.dhammadownload.com

၁၇၀၀

တတိယဆင့်

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာပို့ချချက်

(၂)

ဗုဒ္ဓဝဂ်·မှ· ဓမ္မဋ္ဌဝဂ် ၆·ဟတ္ထကဝတ္ထုအထိ

အရှင်ကဝိပိယာလင်္ကာရ
စုစည်းသည်

သာသနာ-၂၅၅၃။ ကောဇာ-၁၃၇၁။

http://www.dhammadownload.com

http://www.dhammadownload.com

တတိယဆင့်

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာပို့ချချက်

(၂)

ဗုဒ္ဓဝဂ်-မှ· ဓမ္မဋ္ဌဝဂ် ၆-ဟတ္ထကဝတ္ထုအထိ

အရှင်ကဝိပိယာလင်္ကာရ
စုစည်းသည်

သာသနာ-၂၅၃၃။ ကောဇာ-၁၃၅၁။

http://www.dhammadownload.com

http://www.dhammadownload.com

ဝရံ။ ဝရိတဗ္ဗံ ပတ္ထေတဗ္ဗံတိ ဝရံ။[၁]
(နဲ) ဝရီယတေ ယာစီယတေ, ကင်္ခီယတေတိ ဝါ ဝရံ။[၂]

၁၄။ ဗုဒ္ဓဝဂ်
၁။ မာရဓီတရဝတ္ထု

ဗောဓိမဏ္ဍေ။ ဗောဓိ မဏ္ဍော ဌတ္ထေ(ကာလေ, ဌာနေ ဝါ)တိ-ဏ္ဍော။
အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်သဗ္ဗညုတဉာဏ်၏ကြည်လင်ရာ ဘုရားဖြစ်ချိန်အခါ၌။
ဝါ-အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်သဗ္ဗညုတဉာဏ်၏ကြည်လင်ရာ ဗောဓိပင်ဌာန၌။[၃]
(နဲ) မဏ္ဍတိ ထာမဂတာယ ပသီဒတိ ဌာတိ မဏ္ဍော။
ဗောဓိယာ မဏ္ဍော ဗောဓိမဏ္ဍော။[၄]
သုသုမာရံ။ သသတိ ဇီဝတီတိ သုသု။ ယုဝါ။ သသ+ကု၊ အကို ဥပြု။[၅]
သုသုံ မာရေတီတိ သုသုမာရော။ သုသု-မရဓာတ်၊ ဏော၊ ဏာ။[၆]
ရတ္တဿ။ ရဉ္ဇတီတိ ရတ္တော။ ရဉ္ဇ-ရာဂေ၊ တ၊ ဘုဇာဒီနမန္တော နော ဒွိ စ ဖြင့် ဓာတွန် နကို ချေ၍၊ တဒွေဘော်လာ။
(နဲ) အရဉ္ဇီတိ ရတ္တော။
ဥက္ကုဋိကံ။ ဥဒ္ဓံ ကောဋိ ယဿာတိ ဥက္ကုဋိကံ။ ပဒံ။ ဥ+ကောဋိ+က။
ဥကောဋိကံ-ဟူလိုလျက် က၏ ဩကို ဥပြု၊ ဒွေဘော်လာ။
ပဒံ။ ပဇ္ဇတိ ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ပဒံ။
ပဒသဒ္ဒါ ပါဒ်တော်အလို နပုံလိင်၊ ပါဒဂ္ဂ ပပဒေါ ပါဒေါ, တုပဒေါ စရဏာစ္စ ဝါ-ဟူသော ဓာန်အလို ပုံလိင်၌ ဖြစ်၏။
ဒုဋ္ဌဿ။ ဒုဿတီတိ ဒုဋ္ဌော။ ဒုသ-အပ္ပီတိမှို၊ အ။

၁။အပ၅-၂၁၂၉။ ၂။ပန်းကုံး။ ၃။ပါရာဇာ-၁၃၉၉။
၄။သိဒ္ဓိသစ်-၁၂၄၀။ ၅။မောဂ်-၇၆။ ၆။ဓာပန်း-၃၈၈။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ဒူသိယတီတိ ဒုဋ္ဌော။

သဟသား အဗျယနိပါတ်။

အနုပိင္ဂိတံ အနုပိင္ဂိယတေတိ အနုပိင္ဂိတံ။ ပဒံ။ အနု-ပိင္ဂ၊ စု၊ တ။

မူဠှဿ အမုယှိတိ မူဠော။ မုဟ-ဝေစိတ္တေ၊ တ။[၁]

ဟန္တေတိ ဟော-စသောသုတ်ဖြင့် တကို ဟပြု၊ ဓာတွန် ဟကို ဠပြု၊ ကွစိဓာတုဖြင့် မုဒ္ဓ ဒီဃပြု။

(နဲ) မုယှိတ္ထာတိ-မူဠ္ဌော။[၂]

ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒဿ ဝိဝဋ္ဋယိတဗ္ဗော ဝိဂမေတဗ္ဗောတိ ဝိဝဋ္ဋော။

ဝိ-ဝဋ္ဋ ဓာတ်၊ အာဝဋ္ဋနေ၊ ဘူ၊ အ။

ဆာဒေတိ ပဋိစ္ဆာဒေတီတိ ဆဒေါ။ ဆဒ-သံဝရေ၊ ဘူ, စု၊ ဏ။

ဝိဝဋ္ဋော ဆဒေါ အနေနာတိ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ၊ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ။[၃]

ကင်းစေအပ်ပြီးသော ကိလေသာအမိုးအကာရှိသူ။

(နဲ) ဝဋ္ဋဉ္စ ဆဒေါ စ ဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ။

ဝဋ်သုံးပါးနှင့် ရာဂစသော အမိုးအကာ (၇)ပါး။

ဝဋ္ဋစ္ဆဒေဟိ ဝိဂတော ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ။

ဝဋ်သုံးပါးနှင့် ကိလေသာအမိုးအကာ ကင်းသူ။

(နဲ) ဝိဂတာ ဝဋ္ဋစ္ဆဒါ ယဿာတိ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ။

ကင်းသော ဝဋ်သုံးပါးနှင့်ကိလေသာအမိုးအကာ ရှိသူ။

(နဲ) ဝဋ္ဋတော ဝိဂတော ဝိဝဋ္ဋော။ ဝဋ်သုံးပါးမှ ကင်းသူ။

ဆဒတော ဝိဂတော ဝိစ္ဆဒေါ။

ဝိဝဋ္ဋော စ သော ဝိစ္ဆဒေါ စာတိ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ။

ဝိသေသနောဘယပဒကမ္မဓာရည်း၊ ဝိဝဋ္ဋဝိစ္ဆဒေါ-ဟူလိုလျက် နောက်ပုဒ်မှ ဝိကိုချေ။

၁။ရူ-၃၇၉။ ၂။နိရုတ္တိ-၅၀၄။ သိဒ္ဓိသစ်-၂၂၄၃။

http://www.dhammadownload.com

ဤကား သီ-ဋ္ဌနှင့် ယင်းဋီကာသစ်လာ ဝစနတ္ထတို့တည်း၊ ဘာသာဋီကာ၌ကား "ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ"ဟူသော ပါဌ်ကိုသာ အတည်ယူတော်မူ၏၊ ထိုပါဌ်အလို-

ဝိဝရီယိတ္ထာတိ ဝိဝဋ္ဋော။ ဝိ-ဝရ ဓာတ်၊ ဘူ, စု၊ တ၊ ဝိသည် ဓာတွတ္ထဘာဓက၊ တကို ဋပြု။

ဆာဒီယတေ အနေနာတိ ဆဒေါ။

ဝိဝဋ္ဋော ဆဒေါ ယေနာတိ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ။

ဖွင့်လှစ်အပ်ပြီးသော ကိလေသာအမိုးအကာရှိသူ။

(နံ) ဝဋ္ဋော စ ဆဒေါ စ ဝဋ္ဋစ္ဆဒါ။ ဝဋ္ဋစ္ဆဒေဟိ ဝိဂတော ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ။

(နံ) ဝဋ္ဋတော ဝိဂတော ဝိဝဋ္ဋော။ ဆဒတော ဝိဂတော ဝိစ္ဆဒေါ။

ဝိဝဋ္ဋော စ သော ဝိစ္ဆဒေါစာတိ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါ။

ဝိသေသနောဘယပဒကမ္မဓာရည်း၊ ဝိဝဋ္ဋဝိစ္ဆဒေါ-ဟူလိုလျက် တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် နောက် ဝိ-ကို ချေ။[၁]

မှတ်ချက်။ ။မေးသည့်မူအတိုင်း ဖြေပါ။

ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒ-သဒ္ဒါသည် "ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါ"ဟု ပုံလိင် အာကာရန္တအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ "ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ"ဟု ဩကာရန္တအားဖြင့် လည်းကောင်း ပါဠိရှိ၏။

ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါ-ဟု ရှိရာ၌ ဋီကာအလို ဩကို အာပြုပါ၊ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ကား ဓနုမှာ စ-သုတ်ဖြင့် အာပစ္စည်းသက်၍ ပြီးစေလိုကြသည်။

အယဉ္စ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒသဒ္ဒေါ ဒဠှမ္မပစ္စက္ခမ္မသဒ္ဒါဒယော ဝိယ ပုလ္လိင်္ဂဝသေန အာကာရန္တော, ဩကာရန္တော စ ဟောတိ။[၂]

---

http://www.dhammadownload.com

ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါ ဂိုဏ်းစဉ်ပုံ-

ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါ	ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါ, ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါနော
ဘော ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒ	ဘောန္တော ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါ, ဒါနော
ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါနံ	ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါနေ
ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေန	ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေဟိ, ဘိ
ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒဿ	ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါနံ
ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါ	ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေဟိ, ဘိ
ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒဿ	ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါနံ
ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေ	ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေသု။

သြကာရန္တ၌- ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒါ
ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒံ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေ-စသည် စဉ်ပါ။[၁]

ဆဒအရ-ရာဂ ဒေါသ မောဟ မာန ဒိဋ္ဌိ အဝိဇ္ဇာ ဒုစရိုက်တို့တည်း။

ဥပမိသန်ယော= ဥပမီ သမ္ဘဝေဝ ဓိယန္တိ ဧတ္ထာတိ-ယော။[၂]
သမ္ဘဝေဝ ဓိယန္တိ ဧတ္ထာတိ သန်ယော။
ဥပမိနံ သန်ယော-ယော။ (နိဗ္ဗာနံ)

ဇိတံ= ဇိယိတ္ထာတိ ဇိတံ။

အဝဇိယတိ=အဝ-ဇိ ဓာတ်၊ ကံဟော ယ၊ တော၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဇိ၏ ဣကို ဤဒီယပြု၊ အဝသဒ္ဒါ ပရာဇယ-ရှုံးခြင်းအနက်ဟော။[၃]

နောယျာတိ=န+ဥယျာတိ ဖြတ်၊ န၏ သရကိုချေ၊ ဥကို ဩပြု၊ ကွစိ ဓာတုဖြင့် ယတစ်လုံးကို ချေ။[၄] န-ဥ+ယာဓာတ်၊ အ၊ တိ။

အနန္တဂေါစရံ= နတ္ထိ အန္တော ယဿာတိ အနန္တော။
ဂါဝေါ စရန္တိ ဧတ္ထာတိ ဂေါစရော။ ဂေါစရောဝိယာတိ-ရော။
အနန္တော ဂေါစရော ယဿာတိ အနန္တဂေါစရော။ ဗုဒ္ဓေါ။

၁။နီတိပဒ-၂၁၈၊၂၁၉။ ၂။အံ၊ဋီ-၂၂၅၃။ ၃။ရူပ၊ဋီ-၇၇။ ၄။ဂါထာနိဿယ။

http://www.dhammadownload.com

အပဒံ - ပဇ္ဇတိ နိပဇ္ဇတိ ဖလံ ဧတေနာတိ ပဒံ။ ပဒ+အ။[၁]

နတ္ထိ ပဒံ ယဿာတိ အပဒေါ။ ပဒသဒ္ဒါ၏ အနက်များစွာတို့တွင် ဤ၌ ကာရဏ, ကောဋ္ဌာသ အနက်တို့ကိုယူ။[၂]

ပဒ-အရ ရာဂ ဒေါသ မောဟ စသည်ကောက်။

- ဇာလိနီ - ဇာလံ ဧတိဿာ အတ္ထီတိ ဇာလိနီ။ ဇာလ+ဣနီ၊ ဣတ္ထိ ဣနီ။

များပြားဘိတုံ့ အာရုံတည်းဟူသော ပိုက်ကွန်ရှိသော။

(နဲ) ဇာလံ ကရောတီတိ-နီ။ ပိုက်ကွန်နှင့်တူသည်ကို ပြုတတ်သော။

(နဲ) ဇာလံဝိယာတိ-နီ။ ဥပမာအနက်၌ ဣနီသက်။[၃]

ပိုက်ကွန်နှင့် တူသော။ ဝါ-ဇာကွန်ရက်နှင့် တူသော။

ဝိသတ္တိကာ - ဝိသဇ္ဇတီတိ ဝိသတ္တာ။ ဝိသတ္တာ ဧဝ ဝိသတ္တိကာ။

ရူပါရုံအစရှိသော အာရုံတို့၌ ငြိကပ်တွယ်တာတတ်သော။

(နဲ) ဝိသဇ္ဇတီတိ ဝိသတ္တံ။ ဝိသတ္တံ ဧတိဿာ အတ္ထီတိ ဝိသတ္တိကာ။

ရူပါရုံအစရှိသော အာရုံတို့၌ ငြိကပ်တွယ်တာတတ်သော စိတ်ရှိသော။

(နဲ) ဝိသံ အာဟရတီတိ ဝိသတ္တိကာ။ ဝိသာဟာရာ-ဟူလိုလျက် ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းဖြင့် ဝိသာဟာရာ-ကို ဝိသတ္တိကာပြု။

ဒုက္ခကို ဆောင်တတ်သော။

(နဲ) ဝိသံ ပုပ္ဖံ ဧတိဿာတိ ဝိသတ္တိကာ။ ဝိသပုပ္ဖာ-ဟူလိုလျက် ဝိသပုပ္ဖာကို ဝိသတ္တိကာပြု။

ဒုက္ခတည်းဟူသော အဆိပ်ပွင့်ရှိသော။

(နဲ) ဝိသံ ဖလံ ဧတိဿာတိ ဝိသတ္တိကာ။ ဝိသဖလာ-ဟူလိုလျက် ဝိသဖလာကို ဝိသတ္တိကာပြု။

ဒုက္ခတည်းဟူသော အကျိုးရှိသော။ ဝါ-ဒုက္ခတည်းဟူသော အဆိပ်သီးရှိသော။

၁။ဓာန်ဒီ-၉၁။ ၂။ဓမ္မဒီ-၁၉၅။ ၃။ဓာန်ဒီ-၁၆၂။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ဝိသံ ပရိဘောဂေါ ဧတိဿာတိ ဝိသတ္တိကာ။ ဝိသပရိဘောဂါ-
ဟူလိုလျက် ဝိသပရိဘောဂါကို ဝိသတ္တိကာပြု။
ရူပါရုံအစရှိသော ဒုက္ခတည်းဟူသော အဆိပ်ကို သုံးဆောင်
ခြင်းရှိသော။[၁]

(နဲ) ဝိသရယတီတိ ဝိသတာ။ ဝိသတာယေဝ-ကာ။ ဝိသတာ+ဏိက။

(နဲ) ရူပါဒီသု ဝိသဋ္ဌတီတိ ဝိသတ္တာ။
ဝိသတ္တာယေဝ ဝိသတ္တိကာ။ ဝိ-သန္ဇ+တ၊ အာ။[၂]

နေတဝေ- နီ + အ + တဝေ။

၂။ ဒေဝေါရောဟဏဝတ္ထု

သင်္ကဿနဂရဒွါရေ- သမ္မာ ကသန္တိ ဧတ္ထာတိ သင်္ကဿံ။
· သံ-ကသ၊ ဝိလေခနေ၊ ဏျ၊ သဒ္ဒဘော်လာ။[၃]
သင်္ကဿံ စ တံ နဂရံ စာတိ သင်္ကဿနဂရံ။
ဒွေ အရန္တိ အတြာတိ ဒွါရံ။ ဒွိ-အရ၊ ဏ။

(နဲ) ဒုဋ္ဌနေ ဝါရယန္တိ အသ္မာ ရက္ခကာတိ-ရံ။ ဒု-ဝရ၊ ဏ၊ ဥဒ္ဓျေ။[၄]

(နဲ) ဒွရန္တိ သံဝရန္တိ ရက္ခန္တိ ဧတေနာတိ-ရံ။ ဒွရ+ဏ။

(နဲ) ဒွေ ကဝါဋာ အရန္တိ ဂစ္ဆန္တိ ပဝတ္တန္တိ ဧတ္ထာတိ-ရံ။[၅]
သင်္ကဿနဂရဿ ဒွါရံ-ရံ။

ဇာလကရဏ္ဍကံ- ကရဏ္ဍိတဗ္ဗော ဘာဇေတဗ္ဗောတိ ကရဏ္ဍော။
ကရဍိ(ကရဏ္ဍ)ဓာတ်၊ က၊ ထိ, ပုံ။[၅]

(နဲ) ကရီယတီတိ ကရဏ္ဍော။ ကရ+အဏ္ဍ။[၆]
ကရဏ္ဍောယေဝ ကရဏ္ဍကော။

(နဲ) ကရဏ္ဍန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ တာနိတာနိ ဝတ္ထူနိ ဧတ္ထာတိ-ကော။[၇]

၁။ဂါထာသျှ၊ဓမ္မဋီ-၁၉၅။ ၂။ဓာန်ဋီ-၁၆၂ပန်းကုံး။ ၃။ဓာန်ဋီ-၂၀၁၊၂၂၀။
၄။နီတိဓာ-၁၅၀။ ၅။ကစ်-၆၆၃။ ၆။မောဂ်-၇၊၅၇။ ၇။ပဒ္ဒရူ-၄၅၆။

http://www.dhammadownload.com

ဇာလသခိါတော ကရဏ္ဍကော-ကော။

(နဲ့) ဇာလံ စ တံ ကရဏ္ဍကော စာတိ-ကော။

ဥဒကဥိမိဟိ॰ ဉိဟန္တိ ဝိတက္ကေန္တိ ဧတေဟီတိ ဉိမိယော။

ဥုဟ(ဥိဟ)-ဝိတက္ကေ၊ မိ၊ ဟချေ။[၁]

(နဲ့) အရမာတ်၊ မိ ပစ္စည်း၊ အရကို ဥိရ်ပြု၊ ရချေ။[၂]

ဥဒကမေဝ ဉိမိ ဥဒကဉိမိ။

(နဲ့) ဥဒကံ စ တံ ဉိမိယော စာတိ-ယော။

ရတ္တစန္ဒနံ॰ စန္ဒတိ ပရိဠာဟံ ဝူပသမေတီတိ စန္ဒနံ။

(နဲ့) စန္ဒန္တိ သုဂန္ဓဝါသနတ္ထံ့ သရီရံ ဝိလိမ္ပန္တိ ဧတေနာတိ-နံ။[၃]

(နဲ့) စန္ဒယတိ ဟိဠာဒယတီတိ-နံ။

စဒိ-ဟိဠာဒနေ၊ ယု၊ အနပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ။[၄]

(နဲ့) စန္ဒေတိ မောဒေတိ, သုခံ ဥပ္ပာဒေတီတိ ဝါ စန္ဒနံ။[၅] ကာရိတ်ကျေ။

ရတ္တံ စန္ဒနံ ရတ္တစန္ဒနံ။

စက္ကဝါဠကောဋိသတသဟဿေ॰စဝတိ ဘမတိ တေနာတိ စက္ကံ။ရထစက္ကံ။

စက္ကံဝိယာတိ စက္ကံ။

မဏ္ဍလာဘူတံ သဏ္ဌာနံ အာ ဘုသော ဝါရေတိ ထွောတိ အာဝဠံ။

စက္ကံ အာဝဠံ ယဿာတိ စက္ကဝါဠံ။

(နဲ့) စက္ကံ ဝိယ ဝဠတိ ပဝတ္တတီတိ စက္ကဝါဠံ။

သတာနံ သဟဿံ သတသဟဿံ။

(နဲ့) သတေဟိ ဂုဏိတံ သဟဿံ သတသဟဿံ။

ကောဋီနံ ဂဏာနံ သတသဟဿံ-ဿံ။[၆]

စက္ကဝါဠံ စ တံ ကောဋိသတသဟဿံ စာတိ-ဿံ။

အသာဠ္ဋိပုဏ္ဏမာယံ॰ အသယော ရဝိ ထွောတိ အာသာဠှော။

အသယ္+ဏ၊ ယကို ဠပြု၊ ပုံ, ကွတ္တိလိင်။[၇]

၁။ မောဂ်-၇၊၁၃၉၊ ၂။ သက္ကတ၊တာပန်း-၂၀၊ ၃။ အပဒ္-၂၁၆၀။
၄။ သုစိ။ ၅။ ရှုဘာဋီ-၂၅၄၉၊ ၆။ ပရိတ္တဋီ ၂၈၊၃၈၊ ၇။ ကာန်ဋီ-၇၅။

http://www.dhammadownload.com

အာသာဠှေန ယုတ္တာ အာသာဠှီ။ အာသာဠှ+ဏ၊ ဤ။
ပူရတီတိ ပုဏ္ဏော။ ပူရ+တ၊ ဏ္ဏပြု၊ နှကို ဏ္ဏပြု။
မိနီယတိ ဒိဝသော ဧတေနာတိ မာ။ မာ+အ။[၁]
ပုဏ္ဏော မာ စန္ဒော ဧတ္ထာတိ ပုဏ္ဏမာ။
(နဲ) ပုဏ္ဏမယာ အယံ တိထိ ပုဏ္ဏမာ။[၂]

(က)ဤ၌ "မာ"သဒ္ဒါသည် အာကာရန္တပကတိရှိသော အာကာရန္တပုံလိင်တည်း၊ သုနခဝါစက "သာ"သဒ္ဒါကဲ့သို့ စဉ်ပါ။

(ခ)မာလိနီ, မန္တာတု စသည်၌ "မာ"သဒ္ဒါသည် သိရီအနက်ဟော၊ ဣတ္ထိလိင် ကညာဒိဂိုဏ်း။

(ဂ)မာတလိ, မာယော စသည်၌ "မာ"သဒ္ဒါသည် အမိအနက်ဟော၊ ဣတ္ထိလိင် ကညာဒိ။[၃]

သူစိ၌ က-အမှတ်ဝယ် ဣတ္ထိလိင်ဟု ရှိနေ၏၊ ဥဠုရာဇာ စ မာ ပုမေ-ဟူသော ဓာန်(၅၂)အရ သာသဒ္ဒါနည်းတူ ပုံလိင်ဟု ဆိုလိုက်သည်။

အာသာဠှီ စ သာ ပုဏ္ဏမာစာတိ-မာ။ တိဿံ-အာသာဠှီပုဏ္ဏမာယံ။
ပိဂ်လကိပိလ္လိကေဟိ• ကိမိယေဝ ပိလ္လိကာနိ ပေါတကာနိ ကိပိလ္လိကာနိ။
မိကို ချေပါ။ (နဲ) ကိမိနံ, ကိမိသု ဝါ ပိလ္လိကာနိ-နိ။[၄]
(နဲ) ကိမိဘာဝေန ခုဒ္ဒကပါဏဘာဝေန လန္တိ ဂဏှန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ-နိ။
ကိမိသဒ္ဒူပပဒ လာဓာတ်၊ ဣက၊ မကို ပပြု၊ ဒွေဘော်လာ။
(နဲ) ကုံ ပထဝိံ ပိလန္တိ အဒန္တိ ဘက္ခန္တီတိ ကိပိလ္လိကာ။
ကု-ပိလဓာတ်၊ ဣက၊ ကု၏ ဥကို ဣပြု။
(နဲ) ကံ အတ္တာနံ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ ပိလန္တိ ခိပန္တီတိ-ကာ။
ကသဒ္ဒူပပဒ ပိလဓာတ်၊ ခိပနေ၊ က၏ အကို ဣပြု။[၅]
ပိဂ်လာနိ ကိပိလ္လိကာနိ ပိဂ်လကိပိလ္လိကာနိ။ (တေဟိ)

၁။သီဘာ-၂၂၃၀။ ၂။ဓာန်ဋီ-၇၃။ ၃။သူစိ။ ၄။ပါစိယော-၂၅၆။ ၅။မဥ္ဇူ-၄၅၈။

http://www.dhammadownload.com

စတုမဟာရာဇဒတ္တိယံ= စတ္တာရော မဟာရာဇာနော စတုမဟာရာဇာ။
စတုမဟာရာဇေဟိ ဒိန္နော စတုမဟာရာဇဒတ္တိယော။(ပတ္တော)
ဒိန္နသဒ္ဒါကို ဒတ္တိယပြုပါ။

ဝါတဝလာဟကာ= ဝါလေန္တော အံဟတိ ဂစ္ဆတီတိ ဝလာဟကော။
ဝလမာတ်၊ အဟိဓာတ်၊ ဏွုပစ္စည်း၊ မိုးနတ်သားဟော။[၁]
(နဲ) ဝါလေန္တသဒ္ဒူပပဒ အဟိဓာတ်၊ ဏွု။[၂]
ဝါတဿ သမုဋ္ဌာပကော ဝလာဟကော-ကော။
ဝလာဟကနတ်သားသည် သီတ, ဥဏှ, အဗ္ဘ, ဝါတ, ဝဿဝလာဟက-ဟု ငါးမျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် သီတ, ဥဏှ, ဝဿဝလာဟကနတ်သားတို့သည် သီတဥဏှစသည်တို့၏ အကြောင်းကို ဖြစ်စေကြကုန်၏၊ အဗ္ဘ, ဝါတဝလာဟကနတ်သားတို့သည် တိုက်ရိုက်အားဖြင့် တိမ်တိုက်, လေတို့ကို ဖြစ်စေကြကုန်၏။[၃]
သမုဋ္ဌာပကပုဒ် အကျေကြံ။ လေကိုဖြစ်စေတတ်သည့်မိုးနတ်သား။

မိုးတိမ်ဟောရာ၌= ဝါရိံဝဟတီတိ ဝလာဟကော။
ဝါရိ + ဝဟ ဓာတ်၊ ဏွု၊ ဝါရိဝါဟကော-ဟူလိုလျက် ဝါရိကို ဝပြု၊ ဝါဟက၌ ဝကို လပြုပါ။[၄]
(နဲ) ဝါရိနော ဝါဟကော ဝလာဟကော။[၅]

ယရဏီ= ယရံ တေိဿာ အတ္ထီတိ ယရဏီ။
ယရပုဒ်၊ အဿတ္ထိ ဤ၊ နီပစ္စည်း၊ ရှေ့ဤကို အံပြု၊ နကိုလည်း ဏပြု။[၆]
(နဲ) ယရံ နေတီတိ ယရဏီ။ ယရ-နီဓာတ်၊ အ၊ ဤ၊ ဏပြု။[၄]

ပါရိစ္ဆတ္တကကုသုမာနိ=ပရိသမန္တတော ဆတ္တံဝိယ တိဋ္ဌတီတိ-ကော။[၄]
(နဲ) ဆတ္တံ ဝိယာတိ ဆတ္တကော။ ပရိ သမန္တတော ဆတ္တကော-ကော။
ပရိစ္ဆတ္တကောယေဝ ပါရိစ္ဆတ္တကော။[၇]

၁။ဓာပန်း-၁။ ၂။တီပိဓာန်-၁၈။ ၃။အံဂုံ-၂၃၀။ ၄။ဓာန်ဂုံ-၄၇၊၂၄၇၊၂၈။
၅။မောဂ်-၁၄၇။ ၆။မောဂ်-၃၊၃၂ပဉ္စိကာ။ ၇။ဂါထာသျှ။

http://www.dhammadownload.com

ကုသ်ယန္တေတိ ကုသုမာနိ။ (နဲ) ကာသန္တိ ဒိပ္ပန္တီတိ ကုသုမာနိ။

(နဲ) ကသန္တိ ဂစ္ဆန္တီတိ-နိ။ ကုသ, ကာသ, ကသဓာတ်+ဥမ။[၁]

ပါရိစ္ဆတ္တကဿ ကုသုမာနိ-နိ။

သိနေရုပဗ္ဗတရာဇာနံ= သိနာတိ သုစိံ ကရောတီတိ သိနေရု။

သိနာ ဓာတ်၊ သောစေယျေ၊ ဧရု။[၂]

(နဲ) သိနာတိ သောစေတိ ဒေဝေတိ သိနေရု။[၃]

ပဗ္ဗတာနံ ရာဇာ ပဗ္ဗတရာဇာ။

သိနေရု စ သော ပဗ္ဗတရာဇာ စာတိ-ရာ။

ကုလာလစက္ကံ=ကုလတိ အတ္တနော သိပ္ပံ ပတ္ထရတီတိ-လော။[၄]

(နဲ) ကုံ လလယတိ ကြစ္ဆတီတိ ကုလာလော။ ကု-လလ၊ ဏ။[၅]

စက္ကတိ အပရာပရံ ပရိဝတ္တတီတိ စက္ကံ။[၆] စက္က+အ။

ကုလာလဿ စက္ကံ ကုလာလစက္ကံ။

ဂရုး ဂုရတိ အသီယဘာဝေန ပဝတ္တတီတိ ဂရု။ ဂုရ-ဂတိမှို၊ ဥ။

(နဲ) ဂရုမှို အသီယေ အလန္တိ ဝါ ဂရု။[၇]

(နဲ) ဂရတိ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ ဥဂ္ဂတော ပါကဋော ဟောတီတိ ဂရု။

ပုံလိင် ဂရုသဒ္ဒါသည် ဆရာစသည်၌လည်းကောင်း၊ အမိ အဖ တို့၌လည်းကောင်း ဖြစ်၏။

လိင်သုံးပါး၌ဖြစ်သော ဂရုသဒ္ဒါသည် များသည်၌လည်းကောင်း ကျေစေနိုင်ခဲသည် လေးသည်တို့၌လည်းကောင်း ဖြစ်၏။[၈]

ခုရံ= ခုဗ္ဗတိ ဟိံသတီတိ ခုရော။[၉] ဝန်ဆောင်သူကိုညှင်းဆဲတတ်၏။

ခုဗ္ဗိဓာတ်၊ ဟိံသာယံ၊ အ၊ ဗ္ဗကို ရပြု၊ ဓာတွတ္ထ၌ 'ခုရာ'ဟု ကြတ္တိလိင်ချ၏၊ ခုဗ္ဗိဓာတ်၊ ဟိံသာယံ၊ ရက်၊ အာ-ဟု ပန်းကုံးခွဲ၏၊ ဗ္ဗ-ကို ချေ၍ ရုပ်ပြီးသည်။

ဂမ္ဘီရဝတ္တနီ= ဝတ္တန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝတ္တနီ။ "ဝတ္တာဋ္ဌာဝ မောသေဟျနိ"ဟူသော

၁။သဒ္ဒသျ-၂၅၀၄။ ၂။မောဂ်-၇၊၁၇၈။ ၃။ဓာန်ဋီ-၂၆။ ၄။မောဂ်-၇၊၁၈၅။ ၅။ဓာန်ဋီ-၅၀၇။
၆။အံဋီ-၁၊၃၁။ ၇။ဂဋ္ဌုန်ပုံ-၃၄။ ၈။ဓာန်-၈၄၀။ ၉။သီဘာ-၂၂၁၂။

http://www.dhammadownload.com

မောဂ်(၇၊ ၁၁၂)သုတ်ဖြင့် ၀တ္တဓာတ်နောင် အနိပစ္စည်းသက်၊ ထို
နောင် န၁ဒိ ဣသက်။

ဂမ္ဘိရာ စ သာ ၀တ္တနီစာတိ ဂမ္ဘိရ၀တ္တနီ။[၁]

မနုညံ ‌= မနံ အာ ဘုသံ ဉာပေတိ တောသေတီတိ မနုညံ။

မန-အာ-ဉာ ဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ အဿုကာရော။[၂]

(နဲ) အာ ဘုသော ဉာတိ တောသေတီတိ အညံ။

အာ-ဉာ မာတ်၊ တောသနေ၊ သံဟနညာယ ၀ါ ရော ယော-
ဖြင့် ရ သက်၊ ရ်အနုဗန်ကိုချေ၊ ဉ ဒွေဘော်လာ၊ ရဿံ-ဖြင့် ရဿပြု၊
အညံ-ဟု ပြီး၏။ မနံ အညံ မနုညံ။[၃]

မန+အည ဟု သမာသ်ပြီးသောအခါ န၏ အကို ဩပြု၊ (မနော
+အညံ) ပုထဿု ဗျဥ္ဇနေ-၌ အန္တသဒ္ဒါပိုဖြင့် ဩကို ဉပြု။

(နဲ) မနံ ဉာပေတိ တောသေတီတိ မနုညံ။[၂]

မနုညမေ၀ ဘာသေယျ= ဘာသေယျအရ မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်သည်၊
မနုညမေ၀အရ ၀စီဘေဒစိတ္တဇသဒ္ဒရုပ်အား သဟဇာတ။

ဘာရံ= ဘရိတဗ္ဗော ၀ဟိတဗ္ဗောတိ ဘာရော။[၄]

ဉဒ္ဒရိ= ဉ-ဓရ ဓာတ်၊ ဣ၀ိဘတ်၊ ဓာတ်အစ အလာ၊ ဉနောင် ဒလာ၊
ဣကို ရဿပြု ဒွေဘော်လာ။[၁]

အတ္တမနော= အတ္တနော မနော ယဿာတိ အတ္တမနော။ မိမိစိတ်ရှိသည်။

(နဲ) ပီတိသုခေဟိ အာဒီယတေတိ အတ္တံ။

အာ-ဒါ မာတ်၊ တ၊ ဒကို တပြု၊ ဒါ၏ အာကိုချေ၊ အာတ္တ-ဟု
ဖြစ်မှ အာကို ရဿပြု။

ပြိုင်- အန္တတ်အရ လောဘမူသောမနဿရှိ ပီတိ,သုခတို့သည်၊ တပ္ပုတ္တ
အရ လောဘမူသောမနဿပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့အား သဟဇာတ။
အကြီး ၄၊ ည, သမ်၊ ကံ, စျာ။

၁။ဂါထာသျ။ ၂။ဓာန်ဋီ-၁၂၅၆၉၃။ ၃။ကစ်ဘာ-၁၉၉။ ၄။နိရုတ္တိ-၅၄၀။ ၅။ဂါထာသျ။

http://www.dhammadownload.com

အတ္တံ ပနော ယဿာတိ အတ္တမနော။[၁]

ပီတိသုခတို့သည် ယူအပ်သော စိတ်ရှိသည်။

အဟု ဟူ-ဤ၊ ကွစိဓာတူတိ အာဒိနာ ဟူတော ဤဝိဘတ္တိဿ လောပေါ၊ ရဿတ္တံ။(ရူ)

ယမကပါဋိဟာရိယံ ဥဒကက္ခန္ဓအဂ္ဂိက္ခန္ဓဝသေန ယမံ ယုဂဠံ ကရောတီတိ ယမကံ။ ယမသဒ္ဒူပပဒ ကရဓာတ်၊ ဏွ။

(နဲ) ယမတီတိ ယမကံ။[၂] ယမုဓာတ်၊ ဥပရမေ၊ ဏွု။[၃]

ကာမစ္ဆန္ဒံ ပဋိဟရတီတိ ပါဋိဟာရိယံ။[၃]

(နဲ) ဟာရိတဗ္ဗံ ပဝတ္တေတဗ္ဗန္တိ ဟာရိယံ။ ပဋိ ပစ္ဆာ ဟာရိယံ ပဋိဟာရိယံ။ ပဋိဟာရိယမေဝ ပါဋိဟာရိယံ။[၆]

(နဲ) ပဋိပက္ခေ ဟရတီတိ ပါဋိဟာရိယံ။

ပတိ-ဟရဓာတ်၊ ဏျော စ-ဖြင့် ကတ္တားအနက် ဏျသက်၊ ကာရိတ်မှည့်၊ ဏ်အနုဗန်ချေ၊ အသံယောဂန္တဿဖြင့် ဟ၌ ဝုဒ္ဓိပြု၊ ဓာတ်မဟုတ်သော ပတိ၌ တေသု ဝုဒ္ဓိ-ဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၊ ယထာဂမ မိကာရော ဖြင့် ဣလာ။[၇]

(နဲ) ပဋိဟာရိယေ ဘဝံ ပါဋိဟာရိယံ။

(နဲ) ပဋိပက္ခံ ဟရတီတိ ပဋိဟာရိယံ။ (စတုတ္ထဇ္ဈာနံ၊ မဂ္ဂေါ စ)

ပဋိဟာရိယေ ဇာတံ ပါဋိဟာရိယံ။

(နဲ) ပဋိဟာရိယတော အာဂတံ ပါဋိဟာရိယံ။[၈]

(နဲ) ဟာရိယန္တိ အပနီယန္တိ ဧတေနာတိ ဟာရိယံ။

ပဋိပက္ခာနံ တိတ္ထိယာနံ ဟာရိယံ ပါဋိဟာရိယံ။

(နဲ) ပဋိပက္ခေ ကိလေသေ ဟရတိ အပနေတီတိ ပဋိဟာရိယံ။ (စတုတ္ထဇ္ဈာနံ၊ မဂ္ဂေါ စ)

ပဋိဟာရိယေ ဇာတံ, တတော ဝါ အာဂတံ ပါဋိဟာရိယံ။

၁။ပါရာဘာ-၄၆၈။ ၂။ဋီ-၁၄၉၇။ ၃။ဓာတု-ဒီပနီ။ ၄။ဓာန်ဋီ။ ၅။ပဋိသံ၄-၂၃၁၁။
၆။မူလဋီ-၁၈။ ၇။ရူ-၄၁၅၊ဘာဋီ-၂၅၇၃။ ၈။အံဋီ-၂၁၃၉။

http://www.dhammadownload.com

ယမကံ စ တံ ပါဋိဟာရိယဉ္စာတိ ယမကပါဋိဟာရိယံ။[၁]

(နဲ) ယမမေဝ ဝါ ယမကံ။

ယမကဿ ဟေတုဘူတံ, ပဝတ္တနကံ ဝါ ပါဋိဟာရိယံ-ယံ။[၁]

စိတ္တကူဋံ॰ စိတ္တံ ဝိစိတ္တံ ကူဋံ ယဿာတိ-ဋော။

ကေလာသံ॰ ကေ ဇလေ လာသော လသနံ ဒိတ္တိ အဿာတိ-သော။

ကေသဒ္ဒူပပဒ လသ ဓာတ်၊ ကန္တိယံ၊ ဏ။[၂]

ယုဂန္ဓရံ॰ စန္ဒသူရိယသခ်ါတံ ယုဂံ ဓာရေတီတိ-ရော။

ဒက္ခမုံ॰ ဒိသ+အ၊ ယျောမ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ယျောမကို မုပြု၊ ဒက္ခပြု။

လောကဇေဋ္ဌံ॰ ဝိသေသေန ဝုမော ဇေဋ္ဌော။

ဝုဍ္ဍ-ဣဋ္ဌ တည်၊ ဝုဍ္ဍကို ဇပြု၊ ဇခွင်း အကြွင်း၊ သရလောပေါဖြင့် ရှေ့အကို ချေ၊ နောက် ဣကို ပကတိပြု၊ ကွစာသဝဏ္ဏံ လုတ္တေ-ဖြင့် ဣကို ဧပြု၊ ဇ သို့ကပ်။

လောကဿ ဇေဋ္ဌော လောကဇေဋ္ဌော။

နရာသဘံ॰ နရာနံ အာသဘော နရာသဘော။

ပဝိဝေကရတော॰ ပဝိဝေကေ ရတော ပဝိဝေကရတော။

ပြိုင်॰ ပဝိဝေကအရ နိဗ္ဗာန်၊ ရတောအရ အရဟတ္တဖိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ အာဓိ။

ဟေတိတိ॰ အာ-ဣ-ဿတိ၊ သရာ သရေ လောပံ-ဖြင့် ရှေ့အာကို ချေ၊ ကွစာသဝဏ္ဏံ လုတ္တေဖြင့် နောက်ဣကို ဧပြု၊ ကွစိ ဓာတုဖြင့်(ဧတိသွာ-ဟူသော မောဂ်-၆၊ ၆၆၊ သုတ်ဖြင့်) ဿကို ဟိပြုပါ။

ဝိမတိ ဒုဋ္ဌဒေါသသိက္ခာပုဒ်၌ကား "ဟေတိတိ ဧတ္ထ ဟိကာရော အာဂမော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ အာဂမိဿတီတိ အတ္ထော"ဟု ဟိအာဂုမ်ဖွင့်၏၊ ယင်းအဖွင့်ကို ရုပ်တွက်မှားသည်ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယသစ် မိန့်တော်မူသည်။[၃]

တာဝတိံသေ॰ တေတ္တိံသ သဟပုညကာရိနော ဧတ္ထ နိဗ္ဗတ္တာတိ-သံ။

၁။မဏိမဥ္ဇူ-၁၄၉၇။ ၂။သူစိ။ ၃။ကစ်ဘာဋီ-၂၃၈၄။

http://www.dhammadownload.com

တေဟ္တိသေ-ဟူလိုလျက် တေ၏ ဧကို အာပြု၊ တတစ်လုံးကို ဝပြု၍ တာဝတိံသေ-ဟု ဖြစ်၏။
(နဲ့) တေတ္တိံသ-ကို တာဝတိံသပြု။[၁]
(နဲ့) တေကို တာဝပြု၊ တတစ်လုံးကို ချေ၍ တာဝတိံသေ-ဟုဖြစ်၏။[၂]
သီလာယံ= သတ္တေဟိ (သီယတိ)သေဝီယတီတိ-လာ။ သိ+လက်၊ အာ။[၃]
(နဲ့) သိလဓာတ်၊ ဥစ္စေ၊ အ၊ အာ။[၄]
ပဏ္ဏကမ္ဗလေ= မုဒုသိနိဒ္ဓပဘာဿရတာဒိပကာရေဟိ ဒေဝတာနံ မနံ ဍေတိ ဒဒါတီတိ ပဏ္ဏု။ ပ-ဍိ ဓာတ်၊ ဥ။[၅]
(နဲ့) ပဏ္ဍတိ ဧကဂ္ဂဏနံ ဂစ္ဆတီတိ ပဏ္ဍု။ ပဍိ ဓာတ်၊ ဂတိယံ၊ ဥ။[၆]
ပဏ္ဍု စ သော ကမ္ဗလော စာတိ-လော။
ပုရိသုတ္တမော= ပုရိသာနံ ဥတ္တမော-မော။
ဝိဟာသိ= ဝိ-ဟရ၊ အဇ္ဇ ဤ၊ သလာ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဓာတွန်ရ်ကို အာပြု၊ ဤကိုလည်း ရဿပြု။
နဂမုဒ္ဓနိ= န ဂစ္ဆတီတိ နဂေါ။ သညာသဒ္ဒတ္တာ န အတ္တံ။[၇]
နဂဿ မုဒ္ဓါ နဂမုဒ္ဓါ။ တသ္မိံ-နဂမုဒ္ဓနိ။
သမ္ပုဒ္ဓဿ= ဒူရန္တိကစသော သုတ်ဖြင့် အပါဒါန်အမည်မှည့်၍ ထိုသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဝိဘတ္တအပါဒါန်အနက်၌ ဆဋ္ဌီသက်။[၈]
(နဲ့) ဒူရန္တိကစသောသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်မှည့်၍ ဒုတိယာ ပဉ္စမီနဉ္စ-ဖြင့် ဝိဘတ္တအပါဒါန်အနက် ဆဋ္ဌီသက်။[၉]
ဥဒ္ဓနပန္တိံ= ဥပရိ ဓိယတေ ထာလျာဒိကံ အသ္မိန္တိ ဥဒ္ဓနံ။
ဥ-ဓာ ဓာတ်၊ ယု၊ နပုံလိင်။[၁၀]
ပန္တိ-၌ ပန ဓာတ်၊ ဗျဝဟာရေ, ထုတိမှိ စ၊ တိ၊ ထီလိင်။
ဥဒ္ဓနဿ ပန္တိ ဥဒ္ဓနပန္တိ။ တံ-ဥဒ္ဓနပန္တိံ။
သမ္ဘာဝေန္တော= သံ-ဘူ ဓာတ်၊ သံပုဏ္ဏော ထုတိယံ၊ ဏော၊ အန္တ။

၁။ပရိတ္တဋီ-၆၉။ ၂။သဂြိုဟ်ဘာ-၂၉၆။ ၃။မောဂ်-၇၁၁၈၁။ ၄။ဓာန်ဋီ-၆၀၅။ ၅။ဓာပုန်း-၂၁၀။ ၆။ဓာန်ဋီ-၉၆။ ၇။သူစိ။ ၈။ရွ-၁၆၀၊၁၆၂။ ၉။နီတိသုတ္တ-၁၆၀၊ဂါထာသျှ။ ၁၀။ဓာန်ဋီ-၄၅၅။

http://www.dhammadownload.com

ဒီဃမန္တရေ= ဒီဃံ စ တံ အန္တရံ စာတိ ဒီဃမန္တရံ။ မ အာဂုမ်။
ဌ-ဟု ပေးက ကာလဘာဝေသု စ-ဖြင့် ကာလအနက်၊ သတ္တမီ။
ဖြင့်-ဟု ပေးက တတိယတ္ထေ သတ္တမီ(နီတိ-၁၆၉)သုတ်ဖြင့် တတိယာအနက် သတ္တမီသက်။[၁]

အာဂစ္ဆ= အာ-ဂမု ဓာတ်၊ တွာ၊ မ်ကို စ္ဆပြု၊ ကွစိဓာတုဖြင့် (နဲ့)သဗ္ဗေဟိ တုနာဒီနံ ယော-ဌ သဗ္ဗေဟိ တုနာဒီနံ-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် တွာကို ချေ။[၂]

ဘာဝိတတ္တေန= ဘာဝီယတေတိ ဘာဝိတော။
ဘာဝိတော အတ္တာ ယေနာ'တိ ဘာဝိတတ္တော။
စိတ္တေ ကာယေ သဘာဝေ စ, သော အတ္တာ ပရမတ္တနိ။[၃]

ကီ မယှံ= သိလာယသုတ်ဖြင့် ပဋိက္ခေပတ္ထ ကိံသဒ္ဒါအယှဉ် အလမတ္ထသမ္ပဒါန်အမည်မှည့်၊ သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထီဖြင့် စတုတ္ထီသက်၊ ကိံဌ စပ်။

(နဲ့) မယှံ-ငါ၏(ယံ ဒါန်-သည်၊ အတ္ထိ)ဟု သမ္ဗန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်ပါ။

တေန ဒါနေန= ကိံသဒ္ဒါအယှဉ် သဟာဒိယောဂေစဖြင့် သဟာဒိယောဂအနက် တတိယာ နာသက်။

ဒက္ခိဏေယျေန= အပါဒါန်ကိုငဲ့သော သုညတပုဒ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ပဥ္စမီ(အပါဒါန်)အနက်၊ ကတ္တရိ စ-ဌ စဖြင့် နာသက်။

သုညတံ= သုညံယေဝ သုညတံ။

ဒဋ္ဌာ= ဒိ ဓာတ်၊ တွာ၊ ဒိဓာတ်ကို ဒဋ္ဌပြု၊ ကွစိဓာတုဖြင့် တွာမှ တွကိုချေ၊ ဋကို အာသို့ကပ်။

(နဲ့) သဗ္ဗေဟိ တုနာဒီနံ ယော-ဌ သဗ္ဗေဟိ တုနာဒီနံ-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် တွာကို အာပြု။[၄]

(နဲ့) ဒဒ ဓာတ်၊ တွာ၊ တွာကို ယပြု၊ ယကြောင့် ဒကို ဇပြု၊ ယကို ပုဗ္ဗရုပ် ဇပြု၊ ဇ္ဇဌ အာဒီယပြု။[၅]

၁။ဂါထာသျှ။ ၂။ကစ်ဘာ-၂၅၁၇၊ဂါထာသျှ။ ၃။ဓာန်-၈၆၁။
၄။မောဂ်သျှ-၂၂၉၃၊ကစ်ဘာ-၂၅၁၇။ ၅။နိရုတ္တိ-၅၁၁၊ဂါထာသျှ။

http://www.dhammadownload.com

(ဆောင်)　ယေ့ျ နှင့် တွာ, ကမ္မာ ဏျ, သုံးနည်းပြ, ပြီးထ ဒွါရုပ်ပေတည်း။

(၁) ဒါ-အ-ယေ့ျ ဖြင့်လည်းကော့င်း

(၂) ဒါ-တွာ ဖြင့်လည်းကောင်း

(၃) ဒါ-ဏျ ဖြင့်လည်းကောင်း ပြီးကြသည်၊ ဤ၌ တွာဖြင့်ပြီးပါ၏။

ပရိတ္တကံ- အတ္တိယတိ ခဏ္ဍိယတီတိ အတ္တံ။

ပရိ သမန္တတော သဗ္ဗဘာဂတော အတ္တံ ပရိတ္တံ။

ယံကိဉ္စိ အပ္ပမတ္တကံ ဝတ္ထု။[၁] ပရိတ္တမေဝ ပရိတ္တကံ။

(နဲ)　ပရိတော အတ္တံ ခဏ္ဍိတံ ပရိတ္တံ။[၂]

(နဲ)　အာဒီယတေ အဝခဏ္ဍီယတေတိ အတ္တံ။ အာ-ဒါ ဓာတ်၊ တ၊ ဒါ၏ အာကို ချေ၊ ဒကို တပြု(အာတ္တ) ထို့နောက် ရဿပြု၊ ဆက်။

သူ့စိ၌ 'ပရိပုဗ္ဗော ဒါ၊ အဝခဏ္ဍနေ၊ တော၊ ဒဿ တော' ဟု ရှိ၏။

အမှေဟိ- ဟိဝိဘတ်ကြံက "ထက်"ဟု ပေးပါ၊ ဟိကို နိပါတ်ယူက "အမှေ-တပည့်တော်တို့ကို"ဟု ပေး။[၃]

တာရာဂဏော- အတ္တနော ဝိထိံ တာယန္တိ အရန္တိ ဂစ္ဆန္တီတိ တာရာ။

တာ ဓာတ်၊ အရ ဓာတ်၊ အ၊ ကတ္တိ အာ။

(နဲ)　ကတ္တဗ္ဗံ တရန္တိ လောကာ တေဟီတိ တာရာ။

(နဲ)　တာရေန္တိ ဝါ လောကေ အဟိတတောတိ တာရာ။[၄]

(နဲ)　တရန္တိ သီဃတရံ ဂစ္ဆန္တီတိ တာရာ။[၅]

(နဲ)　တရဏံ တာရာ။ တရ-တရဏေ၊ ဏ၊ အာ။[၆]

(နဲ)　တာယန္တိ အဝိဇဟနဝသေန အာကာသံ ပါလေန္တိတ တာရာ။

တာ ဓာတ်၊ ရ၊ ကတ္တိ အာ။[၇]

ဂဏီယန္တိ အဝယဝေန သဟာတိ ဂဏာ။[၄]

တာရာနံ ဂဏာ တာရာဂဏာ။

၁။ ရူ-၁၄၁၉။ ၂။ ဓာန်ဋီ-၇၀၄။ ၃။ ဂါထာသျှ။ ၄။ ဓာန်ဋီ-၅၇၆၊၂၉။
၅။ နိရုတ္တိ-၅၅၇။ ၆။ မောဂ်-၅၊၄၉၊ ပဉ္စိကာ။ ၇။ သီဋီသစ်-၁၊၁၉၄။

http://www.dhammadownload.com

ဥဇ္ဇင်္ဂလေ= ဇလံ ဂလတိ ဌ္ဌောတိ ဇင်္ဂလော။

(နဲ)　ဇလေန ဂလန္တိ ဌ္ဌောတိ ဇင်္ဂလော။

ဇလဂလော-ဟူလိုလျက် ရှေ့လကိုချေ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ ပြီး။

(နဲ)　(ပထိကာနံ ဇနာနံ) ဝေဂံ ဇဝံ ဂလတိ ဟာယတိ (ပါဒဖောဋ္ဌာဒိဘာဝေန) ဌ္ဌောတိ ဇင်္ဂလော။[1]

ဥက္ကံသေန ဇင်္ဂလော ဌ္ဌောတိ ဥဇ္ဇင်္ဂလံ။ ခေတ္တံ။[2]

ပဝေဋ္ဌန္တေ= ပ-ဝိသ ဓာတ်၊ အန္တ၊ ဣကို ပြေ၊ ဂမယမိသာသဒိသာနံ ဝါ ဆွင် (မောဂ်-၅၊ ၁၇၃)ဟူသော သုတ်၌ "ဆွင်"ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သကို ဆွင်ပြု။ ဝင်စေလသော်-ဟု အနက်မှတ်။

(နဲ)　ဝေသ ဓာတ်(ဓာတွတ္ထ)၊ ဝေသု ဓာတ်(နိတိ)၊ ဒါနအနက်ဟော၊ ပေးလသော်-ဟု အနက်မှတ်၊ ရုပ်ပြီးတူ။

(နဲ)　ပ-ဝိဋ္ဌ ဓာတ်၊ ပဝတ္တနဂတိအနက်ဟော၊ အန္တ၊ ကာရိတ်ကျေ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဣကို ပြေ။[2]

(နဲ)　ဒါဓာတ်+အန္တ၊ တဒမိနာဒီနိ(မောဂ်-၁၊၄၇)သုတ်ကြီးဖြင့် ဒါဓာတ်ကို "ပဝေဋ္ဌ"ပြု။[3]

(နဲ)　ပ-ဒါဓာတ်+အန္တ၊ ဒါဓာတ်ကို ဝေဋ္ဌပြု။[4]

ကဿကံ= ကသတီတိ ကဿကော။ ကသ+သက။[5]

အနောတတ္တဒဟေ= အဝတပ္ပတီတိ ဩတတ္တံ။ အဝ-တပ ဓာတ်၊ တ။

န ဩတတ္တံ အနောတတ္တံ။ မပူသော ရေ။

အနောတတ္တံ ဌ္ဌေ အတ္ထီတိ အနောတတ္တော။

အနောတတ္တော ဒဟော အနောတတ္တဒဟော။[6]

အေးမြသောရေရှိသော အိုင်၌။

(နဲ)　နတ္ထိ အဝတတ္တံ ဥဒကံ ဌ္ဌောတိ အနောတတ္တော။

ဥဒကံ ဒဓာတီတိ ဒဟော။ ဒဓ-ဓာရဏေ၊ ဓဿ ဟော။[7]

၁။ပေတဋ-၁၃၀။ ၂။ဂါထာသျ။ ၃။နိရုတ္တိ-၁၃၈။ ၄။မောဂ်သျ-၂၊၂၉၊ နီဘာ-၁၊၂၁၇။
၅။မောဂ်-၇၊၂၇။ ၆။နီဘာ-၁၊၈၅။ ၇။နီယောဇနာ-၅။

http://www.dhammadownload.com

အနောတတ္တော စ သော ဒဟော စာတိ-ဟော။

နာဂလတာဒန္တကဋ္ဌံ= နာဂေ ပဝတ္တာ လတာ နာဂလတာ။

နာဂလတာယ ကတံ ဒန္တကဋ္ဌံ နာဂလတာဒန္တကဋ္ဌံ။[၁]

နဂါးပြည်၌ဖြစ်သောနွယ်ဖြင့် ပြုအပ်သော ဒန်ပူကို။

ခုဒ္ဒကဝဂ္ဂုလိယော= ဝဂ္ဂ ဝဂ္ဂ ဟုတွာ ဥလန္တိ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝဂ္ဂုလိယော။[၂]

ခုဒ္ဒကာ ဝဂ္ဂုလိယော ခုဒ္ဒကဝဂ္ဂုလိယော။

ဦးဟုတ်စိန်အဘိဓာန်၌ ဝဂ္ဂုလိသဒ္ဒါ ပုံလိင်၊ ဝဂ္ဂုလိသဒ္ဒါ ကတ္ထိလိင်ဟု ဆို၏။

ဝဂ္ဂုဝဒေါ= ဝလီယတိ သံဝရိယတီတိ ဝဂ္ဂု။ မနုညော။

ဝလ(ဝလ္လ)-သံဝရဏေ၊ ဂု။[၃] ဝလ-သံဝရဏေ၊ ဥ၊ ဂ်လာ၊ လကို ပရရုပ် ဂပြု၊ ပုံလိင်။[၄] ဝဂ္ဂုံ ဝဒတီတိ ဝဂ္ဂုဝဒေါ။

တုသိတာ ဂဏီမာဂတော=

တုသံ ဣတော တုသိတော။ (ဂါထာသျှ)

(နဲ) တုသာယ ပီတိယာ ဣတော ဥပဂတော-တော။ [၅]

တုသိတာ၌ ပဉ္စမီဝိဘတ်၊ ပဉ္စမီအနက်။

ဂဏီ+အာဂတော ဖြတ်၊ ဂဏော အဿ အတ္ထီတိ ဂဏီ။

တုသိတာ-တုသိတာနတ်အပေါင်းမှ(စဝိတွာ-၍)အာဂတော-မယ်တော်ဝမ်းသို့ ကြွလာတော်မူသော၊ ဂဏီ-ဂိုဏ်းရှိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားကို။

(နဲ) တုဿတီတိ တုသိတော။ ဂဏီ+အာဂတော။

ဂဏော ဧတ္ထ အတ္ထီတိ ဂဏီ။

တုသိတာ-နတ်အပေါင်းမှ(တာဝတိံသာနတ်ပြည်မှ)၊ ဂဏီ- လူအပေါင်းရှိရာသင်္ကဿမြို့သို့၊ အာဂတော-ကို၊-ဟုပေး။

(နဲ) တုသိတာအရ ရဟန္တာတို့ကိုယူ၊ ယင်းပုဒ်၌ ဆဋ္ဌီအနက် ပဉ္စမာ

၁။နီဘာ-၁၈၄။ ၂။မဥ္ဇူ-၄၉၇။ ၃။မောဂ်-၇၃၅။ ၄။ဝိ-ပိဋက-၃၊၂၇၃။ ၅။ဝိသုဒ္ဓိဋီ-၁၂၈၄။

ယောသက်၊ ဂဏီမာဂတော-ဒုနည်းအတိုင်းပင်။

တုသိတာ-ရဟန္တာတို့၏၊ ဂဏီ-အပေါင်းရှိရာ သက်ဿမြို့သို့

စုဝေးတည်ရှိရာ သက်ဿမြို့သို့-ဟု ပေး။[၁]

ဈာနပသုတာ• ဈာယန္တီတိ ဈာနာနိ။

ဈေ စိန္တာယံ+ယု၊ ကွစိ ဓာတူတိ အာဒိနာ အာတ္တံ။[၂]

(နဲ) ဈာယန္တိ ဇောတေတီတိ ဈာနာနိ။[၃]

(နဲ) နီဝရဏာဓမ္မေ ဈာပေန္တီတိ ဈာနာနိ။[၄]

ဈပဓာတ်၊ ဘူ, စု၊ ဒါဟေ၊ ယု၊ ဈပတိ, ဈာပေတိ, ဈာပယတိ။

ပသဝန္တီတိ ပသုတာ။ ဈာနေသု ပသုတာ ဈာနပသုတာ။

ဈာနအရ• (က)လက္ခဏူပနိဈ္ဈာန်-ဝိပဿနာ, မဂ်, ဖိုလ်။

(ခ)အာရမ္မဏူပနိဈ္ဈာန်-ကြိယာသမာပတ်ရှစ်ပါး။

(၁) အာဝဇ္ဇနဝသီဘော်-ဈာန်အင်္ဂါစသည်ကို ဆင်ခြင်သော မနောဒွါရာ ဝဇ္ဇန်း။

(၂) သမာပဇ္ဇနဝသီဘော်-အရဟတ္တဖိုလ်ဖလသမာပတ်နှင့် မဟာဂ္ဂုတ် ကြိယာသမာပတ်ရှစ်ပါး။

(၃) အဓိဋ္ဌာနဝသီဘော်-ဈာန်ဝင်စားစဉ်အတွင်း၌ ဘဝင်မကျအောင် ထိမ်းထားနိုင်ခြင်းကို အဓိဋ္ဌာနဝသီဘော်ဟု ခေါ်၏၊ အရကား သမာပဇ္ဇနဝသီဘော်အတိုင်းပင် ဖြစ်၏။

(၄) ဝုဋ္ဌာနဝသီဘော်အရ-

၁။ နောက်နောက်(ပဂုဏဈာန်)ကြိယာသမာပတ်။

၂။ ဘဝင်ကိစ္စတပ်သော မဟာဝိပါက်ဉာဏ် ၄-ပါး။

၃။ အရဟတ္တဖိုလ်ဖလသမာပတ်။[၅]

(၅) ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီဘော်-ဈာန်အင်္ဂါကို ဆင်ခြင်တတ်သော ပစ္စဝေက္ခ ဏာဉာဏ်ကိစ္စတပ်သော မဟာကြိ-ဉာဏ် ၄-ပါး။

၁။ဂါထာနိဿယ။ ၂။ရူ-၃၆၈။ ၃။နိရုတ္တိ-၅၄၄။ ၄။နီတိဓာ-၃၂၃။ ၅။အံ႒-၃၊၁၃၆။

http://www.dhammadownload.com

မှတ်ချက်။ အာဝဇ္ဇနဝသီဘော်မြောက်လျှင် ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီဘော်လည်း ပြီးစီးတော့၏၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ သတ္တိကို အာဝဇ္ဇနဝသီဘော်, ပစ္စဝေက္ခဏာဇော၏ သတ္တိကို ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီဘော်ဟု ၂-မျိုးခွဲထားသည်။[၁]

ပြိုင်။ ဈာနအရ ကြိယာသမာပတ်ရှစ်ပါးရှိ ဈာန်အင်္ဂါပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးသည် ပသုတာအရ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းအား အာရမ္မဏ။ (အာဝဇ္ဇနဝသီဘော်)

(နဲ) ဈာနအရ ကြိယာသမာပတ်။ပ။ပါးပါးသည် ပသုတာအရ ကြွင်းဈာန်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။ (သမာပဇ္ဇန, အဓိဋ္ဌာနအခိုက်)

(နဲ) ဈာနအရအောက်အောက်ဖြစ်သော ကြိယာသမာပတ်ခုနစ်ပါးသည် ပသုတာအရ အထက်အထက်ကြိယာသမာပတ်ခုနစ်ပါးအား ပကတူပ။

(နဲ) ဈာနအရ ကြိယာသမာပတ်ရှစ်ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးသည် ပသုတာအရ ဘဝင်ကိစ္စတပ်သော မဟာဝိ-ဉာဏ် ၄-ပါးအား အနန္တရ။

(နဲ) ဈာနအရ ဒုတိယနေဝသညာနာသညာယတနကြိယာဇောသည် ပသုတာအရ အရဟတ္တဖိုလ်ဖလသမာပတ်အား အနန္တရ။

(နဲ) ပထမနေဝသညာနာသညာ-ဇောသည် ဖိုလ်အားပကတူပ။ (ဝုဋ္ဌာနအခိုက်)

(နဲ) ဈာနအရ ကြိယာ။ပ။ဈာန်အင်္ဂါပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးသည် ပသုတာအရ မဟာကြိယာဉာဏ် ၄-ရှိ ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်အား အာရမ္မဏ။ (ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီဘော်)

လက္ခဏူပနိဇ္ဈာန်နှင့် နည်းမှီပြိုင်ပါ။

၁။ သဗြိုဟ်ဘာဋီ-၆၆၅-၆၆၆။

http://www.dhammadownload.com

နေက္ခမ္မူပသမေ-နိ-ကမု ဓာတ်၊ ပဒဝိက္ခေပေ၊ ဏျ၊ ကကို ခပြု၊ ကဒွေဘော်လာ၊ နိ၏ က္ခကို ဝေ့ဒွိပြု၊ ဏျ-ကို ဓာတွန် မ်-နှင့် တကွ မ္မပြု၍ နေက္ခမ္မဟု ပြီး၏။[၁]

နိက္ခမတိ ဧတ္တာတိ နိက္ခမံ။ နိက္ခမံယေဝ နေက္ခမ္မံ။ နိက္ခမ+ဏျ။ သွတ္ထ၌ ဏျ-သက်၍ မျကို မပြု၊ ဒွေဘော်လာ။[၂]

ကိလေသာ ဥပသမ္မန္တိ ဧတ္ထာတိ-မော။ ဥပ-သမု+ဏ။

နေက္ခမ္မံ စ တံ ဥပသမော စာတိ-မော။

ပြိုင်။ နေက္ခမ္မူပသမေအရ နိဗ္ဗာန်၊ ရတာအရ အရဟတ္တဖိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ အာဝိ။ ၃ ။

ဒေဝ ပိဟယန္တိ။ သိလာဃသုတ်ဖြင့် ပိဟယန္တိ၌ ပိဟဓာတ်အယှဉ် သမ္မ ဒါန်အမည်မှည့်၊ သမ္မဒါနေ စတုတ္ထီ-ဖြင့် စတုတ္ထီ နံ့သက်။

ပိဟပ္ပယောဂေ ဣစ္ဆိတောယေဝ သမ္မဒါနံ။

ပိဟဓာတ်နှင့် ယှဉ်ရာ၌ အလိုရှိအပ်သော အနက်သည်သာ သမ္မ ဒါန်ဖြစ်၏၊ အလိုရှိတတ်သော အနက်သည် သမ္မဒါန်မဖြစ်-ဟု ရူ ပသိဒ္ဓိဆိုသောကြောင့် အလိုရှိအပ်, တောင့်တအပ်သော သမ္ဗုဒ္ဓ, သတိမန္တတို့ကိုသာ “ဒေဝ သမ္ဗုဒ္ဓါနံ သတီမတံ”ဟု သမ္မဒါန်ထား ရသည်။

အလိုရှိတတ်, တောင့်တတတ်သော “ဒေဝ”ကို ဒေဝါနံ-ဟု သမ္မဒါန်မထားရ။

ပိဟယန္တိ။ ပိဟ ဓာတ်၊ စုရာဒိ ဏယ၊ အန္တိ။

ပြိုင်။ ဒေဝအရ ဘုရားရှင်တို့၏ ခန္ဓာပဥ္စကသည်၊ (နဲ)ဘုရားရှင်တို့၏ ဂုဏ်တော်တို့သည် ပိဟယန္တိအရ ဆန္ဒပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ် စိတ္တုပ္ပာဒ်အား အာရမ္မဏ။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။သီဘာဋီ-၁၊၃၄၅။ ၃။ရွ-၁၅၃။

http://www.dhammadownload.com

သတိမတံ‧ သတိ ယေသံ အတ္ထီတိ သတိမန္တော။ ဆန်းကြောင့် ဒီဃပြု။
သမ္ပီတမေ္ဗာ‧ သမ္ပီယန္တေ ဉာယန္တေတိ သမ္ပီတာ။ သံ-ခါ ဓာတ်၊ တ။
သမ္ပီတာ ပရိညာတာ ဓမ္မာ ယေဟန္တိ သမ္ပီတဓမ္မာ။[၁]
အာဂမနပဋိပဒံ‧ အာဂစ္ဆတိ မဂ္ဂေါ ဖလဉ္စ ဧတေန ဝိပဿနာပဂ္ဂေနာတိ အာဂမနံ။[၂] ပဋိပဇ္ဇတိ ဧတာယာတိ ပဋိပဒါ။
အာဂမနံ စ တံ ပဋိပဒါ စာတိ အာဂမနပဋိပဒါ။
မဂ်ဖိုလ်သို့ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော အကျင့်။(ရှေးသျှ)
အာဂမနံ၌ အန္တတ်အရ မဂ်, ဖိုလ်၊ တဟျတ်အရ ဝိပဿနာ, မဂ်ယူ။ ဝိပဿနာကြောင့် မဂ်ဖြစ်၏(မဂ္ဂဝီထိ)၊ ဖိုလ်ဖြစ်၏(ဖလသမာပတ္တိဝီထိ)။ မဂ်ကြောင့် ဖိုလ်ဖြစ်၏။(မဂ္ဂဝီထိ)

မဂ်ဖိုလ်တို့၏ သုညတဝိမောက္ခစသောအမည်‧ မဂ်သည် ဝိပဿနာဂမန၏ အစွမ်းဖြင့်၎င်း၊ အာရမ္မဏ, သရသ၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း သုညတဝိမောက္ခစသောအမည် ၉-မျိုး ရ၏။
ဖိုလ်သည် ဝိပဿနာဂမန၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း(ဖလဝီထိ)၊ မဂ္ဂါဂမန၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း(မဂ္ဂဝီထိ)၊ အာရမ္မဏ, သရသ၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း သုညတဝိမောက္ခစသော အမည် ၁၂-မျိုးရ၏။

ဖလသမာပတ္တိဝီထိ၌ ဝိပဿနာဂမန၏အစွမ်းဖြင့်သာ သုညတဝိမောက္ခစသော အမည်များ ရခြင်းအကြောင်း-တဒါ-ထိုဖလသမာပတ်ဝင်စားရာအခါ၌၊ မဂ္ဂပ္ပဝတ္တာဘာဝေန-မဂ်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမရှိသည့်အတွက်၊ တဿ-ထိုမဂ်၏၊ ဒွါရဘာဝါယောဂတော-အကြောင်းအဖြစ်၏ မသင့်ခြင်းကြောင့်တည်း။[၂]
ပြိုင်‧ ပစ္စည်းအရ ဂေါတြဘု, ဝေါဒါန်အခိုက်၌ ဖြစ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်သည်၊ ဓာတ်အရ မဂ်အား အနန္တရ။

---

[၁]။သံနီ-၂၇၂။ [၂]။ဒီကာကျော်-၂၇၅၊၂၇၆။

http://www.dhammadownload.com

မဂ်နောက်၌ဖြစ်သော ဖိုလ်အား ပကတူပ။ (မဂ္ဂဝီထိအခိုက်)

(နဲ့) ပစ္စည်းအရ ပရိကံ, ဥပစာ, အနုလုံအခိုက်၌ဖြစ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်သည်၊ ဓာတ်အရ မဂ်ဖိုလ်အား ပကတူပ။

ပစ္စည်းအရ မဂ်၊ ဓာတ်အရ ဖိုလ်၊ အနန္တရ။ (မဂ္ဂဝီထိအခိုက်)

(နဲ့) ပစ္စည်းအရ စတုတ္ထအနုလုံကိစ္စတပ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်သည်၊ ဓာတ်အရ ပထမဖိုလ်အား အနန္တရ။ ဒုတိယဖိုလ်စသည်အား ပကတူပ။ (ဖလသမာပတ္တိဝီထိ) ကြွင်းနည်းမှီပြိုင်ပါ။

ဂဂ်ါယ- ဂစ္ဆတီတိ ဂဂ်ီ။

ဂမုဓာတ်၊ ဂက်၊ က္တတ္ထိ အာ၊ မကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြုပါ။[1]

(နဲ့) ဂံ မဟောယံ ပဝတ္တေတွာ အာဂစ္ဆတီတိ ဂဂ်ီ။

ဂံသဒ္ဒူပပဒ ဂမုဓာတ်၊ ဂတိမှိ၊ က္တတ္ထိ အာ၊ မကိုချေ။[2]

ဝါလုကာ- ဝလတိ သံဝရတီတိ ဝါလုကာ။[2]

ဝလဓာတ်၊ သံဝရဏေ၊ ဏွု၊ အာ၊ လ၏ အကို ဥပြု။[3]

ခီယေ- ခီ ဓာတ်၊ ဒိဝါဒိ ယ၊ ယေ။

မဟဏ္ဏဝေ- အဏ္ဏော ဇလံ ဝါတိ ဂစ္ဆတိ ယသ္မိန္တိ အဏ္ဏဝေါ။

အဏ္ဏသဒ္ဒူပပဒ ဝါ ဓာတ်၊ အပစ္စည်း။

(နဲ့) အဏ္ဏော ယသ္မိံ ဝိဇ္ဇတီတိ အဏ္ဏဝေါ။[4]

(နဲ့) အဏ္ဏံ ဇလံ အဿ အတ္ထီတိ-ဝေါ။[3]

မဟန္တော အဏ္ဏဝေါ-ဝေါ။

မဟိယာ- မဟတိ ဝုဒ္ဓိံ ဂစ္ဆတီတိ မဟီ။ မဟ-ဝုဒ္ဓိယံ၊ ဘူ၊ အ၊ ဤ။

မတ္တိကာ- မတ္တေန ပမာဏေန ယုတ္တာ မတ္တိကာ။[4]

ဗုဒ္ဓိယာ- ဗုဒ္ဓိ တည်၊ နာသက်၊ ယာ ပြု၊ ပထမာအနက် နာသက်။

ရှေးနိဿယ၌ "မမ-၏၊ ဗုဒ္ဓိကာ-သည်၊ န ခီယေ-ရာ"ဟု ပေး၏။

ထိုအလို "ဗုဇ္ဈတိ ဓောယာတိ-ဗုဒ္ဓိ၊ ဗုဒ္ဓိယေဝ-ဗုဒ္ဓိကာ"ဟု ပြု၍

၁။မောဂ်-၇၊၃၂။ ၂။ဓာတု-ဒီပနီ။ ၃။သူစိ။ ၄။တန်ငြိ-၆၅၉။ ၅။ပဋ္ဌိကာ-၂၇၈။

http://www.dhammadownload.com

ဩဋ္ဌဣ္ဍ ကသက်၊ ဏကို ယပြု-ဟု ကြံပါ။

ပရောသဗေသံ- သဟာသဇောတာ ပရံ ပရောသဟသံ။

သာဿပရံ-ဟု ပြီးသင့်လျက် တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် သဟာသ နှင့်ရကို ရှေ့နောက်ပြန် ပရသဟသံ-ဟု ပြီးမှုသြလာပါ။[၁]

(နံ) ပရ.သဟာသာ ပရောသဟသံ။[၂]

(နံ) သဟ.သတော ပရော ပရောသဟသံ။[၃]

၃။ ရေကပတ္တနာဂရာဇဝတ္ထု

သတ္တသိရိသကဇုမ္ဘမူလေ- သပ္ပဒဌကာလာဒီသု သရိယန္တီတိ သိရိသာ။

သရဓာတ်၊ ဤသပစ္စည်း၊ သ၏ အကို ဣပြု။[၄]

(နံ) သရန္တိ ရော ဟိသန္တီတိ သိရိသာ။[၅]

သိရိသာယေ သိရိသကာ။ သွတ္ထ ကပစ္စည်းကြံ။

သတ္တ သိရိသကာ-ကာ။ သတ္တသိရိသကာနံ ရုက္ခမူလံ-လံ။ တသ္မိံ။

ကိံသု- သုကား အနက်မရ နိပါတ်တည်း။

ကိံသည် သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်မဟုတ်၊ နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊ သာမိဿရစသော သုတ်၌ အဓိပတိသဒ္ဒါနှင့် အယှဉ် ဆဋ္ဌီနံသက်၊ ချေပါ၊ ဆန္ဒ ဒွါရာနံ ဟူသော အမြေဂါထာအဖွင့်ကို ထောက်၍ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ကျေသည် ဟု မှတ်ပါ။[၃]

အမိပ္ပဇော- အဓိပါတိ-ဟုလိုလျက် တိ၌ ဆန်းကြောင့် ဒီဃပြုပါ၊ ပါ၌ ရဿ ပြု၊ ပဒွေဘော်လာ၍ ပြီးပါ။[၆] ကြွင်းနည်းများ ပါပြီး။

ရဋ္ဌိဿ- ရညော ဣဒံ ရဋ္ဌံ။ ရာဇ+ဏ။

(နံ) ရဋ္ဌနံ ရဋ္ဌံ။ ရဋ္ဌ+ဏ၊ ရဋ္ဌ သာ ဣသရော-ရော။[၁]

(နံ) ရဋ္ဌတီတိ ရဋ္ဌံ။ ရဋ္ဌ+အဏ္ဍ။ ရဋ္ဌံ ဣသရော ယဿာတိ-ရော။

၁။ကစ်ဘာ-၁၈၃။ ၂။ပဋ္ဌိကာ-၂၂၅။ ၃။ဓာန်ဋီ-၇၀၄၊၅၇၁။ ၄။မောဂ်-၇၊၂၁၁။ ၅။ဂါယာသျ။

http://www.dhammadownload.com

တပ်မက်တတ်သောတဏှာဟူသော အုပ်စိုးသူရှိသူ။[၁]

ဆန္ဒါရာဓိပ္ပတီ။ ဆ န္ဒါရာနိ ဆန္ဒါရာနိ။ အသမာဟာရ။

အဓိနာနံ ပတိ အဓိပ္ပတိ။ ဆန္ဒါရာနံ အဓိပ္ပတိ-တိ။

"ဗျယိ နပုံး, ကမ် တပ်ထုံး, အဆုံးလိင်နှင့် တိုက်"ဟူသည်နှင့် အညီ အဓိပ္ပတိအတိုင်း စဉ်ပါ။

နိရုတ္တိ - အဓိပ္ပတိသဒ္ဒါသည် ပ-ဒု-ယော ဝိဘတ်တို့၌ "အဓိပတိနော" ဟုရင်း၊ အံဝိဘတ်၌ အဓိပ္ပတိနံ-ဟုရင်း၊ သ္မိံဝိဘတ်၌ အဓိပ္ပတိယာ ဟုရင်း ရှိခြင်းနှင့် သိဝိဘတ်၌ 'အဂ္ဂိနိ'လိုရုပ်မျိုး မရှိခြင်းသာ အဂ္ဂိ သဒ္ဒါထက်ထူးခြား၍ အကြွင်းမှာ အဂ္ဂိအတိုင်း ရုပ်စဉ်ရမည်။[၂]

ရဋ္ဌမာနေ။ ရဋ္ဌတီတိ ရဋ္ဌမာနေ။ ရန္ဒ+မာန။

ဩဃေန။ အဝတ္ထရိတွာ ဟနတီတိ ဩဃော။

အဝ-ဟန၊ ရပစ္စည်း၊ သံဟနညာယ ဝါ ရော ဃော-ဖြင့် စီရင်။

(နဲ) ဝဋ္ဋသ္မိံ သတ္တေ ဩဟနတိ ဩသီဒါပေတီတိ ဩဃော။[၃]

(နဲ) ဩဟညတိ ဧတေနာတိ ဩဃော။ အဝ-ဟန+ကွိ။[၄]

(နဲ) အဝဟနတိ ဩသီဒါပေတီတိ ဩဃော။ ရေအလျဉ်။

ဩဃောဝိယာတိ ဩဃော။

ဝုယှတိ။ ဝဟ ဓာတ်၊ ကံဟော ယ၊ တေ။

ပြိုင်။ ဩဃေနအရ ဩဃလေးပါးသည်၊ ဝုယှတိ-၌ ဓာတ်အရ ဩဃလေးပါးကြဉ် ကြွင်းမိမိသမ္ပယုတ်အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား သဟဇာတ။ ၄-၂-၂၊ ယထာရဟထုတ်။

ယောဂါ။ ယုဉ္ဇတိ ဧတေနာတိ ယောဂေါ။

အားထုတ်ကြောင်း သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယ။

ဒူရန္တိကသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ကရိုဏ်းအနက်၌ ပဉ္စမီသက်။[၅]

(နဲ) ကာရဏတ္တေ စ-၌ စသဒ္ဒါဖြင့် သက်ပါ။

၁။အောင်ချမ်းသာဆရာတော်။ ၂။ဂါထာနိဿယ၊ ၃။ဒီဠ ၃၊၂၀၆။ ၄။ပဉ္စိကာ-၃၅၄။ ၅။ဝဏ္ဏနာ-၂၁၃။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ကရဏေ တတိယာ-ဖြင့် ကရိုဏ်းအနက် နာသက်၊ "နာ အာ"ဟူ
သော ဝိနာဓိကာရယောဂဝိဘာဂဖြင့် နာကို အာပြု။[၁]

သဗ္ဗယောဂဝိသံယုတ္တော= ဝဋ္ဋသို့ သတ္တေ ယောဇေန္တီတိ ယောဂါ။[၂]
သဗ္ဗေ ယောဂါ-ဂါ။ သံယုဇ္ဇတီတိ သံယုတ္တော။
န သံယုတ္တော ဝိသံယုတ္တော။ သဗ္ဗယောဂေဟိ ဝိသံယုတ္တော-တ္တော။

ယောဂက္ခေမိ= ခိယန္တိ ဥပဒ္ဒဝါ ဧတ္ထာတိ ခေမံ။ ယောဂေဟိ ခေမံ-မံ။[၃]
ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့် ဘေးကင်းရာ။
ယောဂက္ခေမံ အဿ အတ္ထီတိ ယောဂက္ခေမီ။
ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့်ဘေးကင်းရာ ရှိသူ။

ကိစ္ဆော= ကိရတိ သုခန္တိ ကိစ္ဆော။
ကိရ-ဝိက္ခိပနေ+ဆ၊ ဓာတွန်ရ်ကို ပရရုပ် ဆ၊ ယင်းဆကို စပြု။
(နဲ) ကတာ ပုညကရဏီ့ဿာ ယေနာတိ ကိစ္ဆော။ ကတာ+ဣစ္ဆာ။[၅]

မနုဿပဋိလာဘော= ပဋိလဘနံ ပဋိလာဘော။
မနုဿတ္တဿ ပဋိလာဘော မနုဿပဋိလာဘော။
မနုဿတ္တဿပဋိလာဘော-ဟူလိုလျက် တ္တကို ချေပါ။[၆]
(နဲ) မနုဿဿ ဘာဝေါ မနုဿံ။ လူ့အဖြစ်။
မနုဿတ္တံ-ဟူလိုလျက် "လောပေါ"ဟူသော မောဂ်(၄၊၁၂၃)
သုတ်ဖြင့် တ္တကို ချေပါ။
မနုဿဿ ပဋိလာဘော မနုဿပဋိလာဘော။[၇]

မစ္စာနံ=မရန္တီတိ မစ္စာ။ မရ-ပါဏစာဂေ၊ ဝဇာဒီဟိ-ဖြင့် တျသက်၍ ဓာတွန်
ရ်ကိုလည်းချေ၊ ယဝတံဖြင့် တျကို စပြု၊ ဒွေဘော်လာ။

သဒ္ဓမ္မဿဝနံ= သတံ ဓမ္မော သဒ္ဓမ္မော။ သဒ္ဓမ္မဿ သဝနံ-နံ။

ဥပ္ပာဒေါ= ဥပ္ပဇ္ဇနံ ဥပ္ပာဒေါ။ (နဲ) ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဥပ္ပာဒေါ။

၁။ဝိတော၊ဂါထာသျ။ ၂။ဒီဌ-၃၊၂၀၆။ ၃။မောဂ်-၇၊၁၃၆။ ၄။ဌအခြေပြု-၁၉၉။
၅။တာန်ဋီ-၈၉။ ၆။ဂါထာသျ။ ၇။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

၄။ အာနန္ဒတ္ထေရပဥ္စဝတ္ထု၊

သဗ္ဗပါပဿ: သဗ္ဗံ ပါပံ သဗ္ဗပါပံ။
အကရဏံ: ကရီယတေ ကရဏံ။ န ကရဏံ အကရဏံ။
ကုသလဿ: ကုသိုလ်စိတ် ဧကဝီသ ကောက်။
ဥပသမ္ပဒါ: ဥပသမ္ပာဒန ဥပသမ္ပဒါ။ ဥပ-သံ-ပဒ+အ၊ အာ။[၁]
သစိတ္တပရိယောဒပနံ: သဿ စိတ္တံ သစိတ္တံ။
ပရိယောဒါပီယတေ ပရိယောဒပနံ။
ပရိ-အဝ- ဒါဓာတ်၊ ကာရိတ် ဏာပေ၊ ယု။
သစိတ္တဿ ပရိယောဒပနံ သစိတ္တပရိယောဒပနံ။

ဤနေရာ၌ "သစိတ္တပရိယောဒပနံ, သစိတ္တပရိယောဒါပနံ"ဟု ပါဌ်နှစ်မျိုးရှိ၏၊ ဂါထာသာမညဖြစ်၍ ရဿပြုရန်မလို၊ ပရိယောဒါပနံ-ဟုသာ ရှိသင့်မည်ထင်ပါသည်-ဟု ပန်းကုံး၌ ဆို၏၊ ဂါထာနိဿယ၌လည်း ရဿပြုဖို့ အကြောင်းမရှိသောကြောင့် ရဿဖြင့် "ပရိယောဒပနံ"-ဟု ရှိခြင်းကား မကောင်းပါဟု ဆို၏။

မစိုးရိမ်ပါရာဇိကဏ်အဖြေနှင့် စာစဉ်တို့၌ "ပရိ-အဝ-ဒါ ဓာတ်၊ ဏာပေ၊ ယု-ဖြင့် ပြီးသောကြောင့် "ပရိယောဒါပနံ"-ဟု နေသင့်၏၊

သို့သော် တတိယပါဒ၌ "ဘ"ဂိုဏ်းရှိစေလိုသောကြောင့် ဒါ၌ အာကို ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ရဿပြု၍ပြီးသော "ပရိယောဒပနံ"ပါဌ်သာ ဤနေရာ၌ ပိုသင့်ပါသည်-ဟု ဆို၏။

ယင်းပါဌ်အရ စိတ်ကိုဖြူစင်စေခြင်းကိစ္စသည် အရဟတ္တဖိုလ်ကျမှ ပြီးဆုံးရကား အစွမ်းကုန်ဖြူစင်သော အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရည်ရွယ်၍ "သစိတ္တပရိယောဒပနံ"ဟု မိန့်သည်။[၂]

ခန္တီ- ခမနံ သဟနံ ခန္တိ။ ခမု+တိ၊ ဣတ္ထိလိင်၊ ဣကာရန္တ၊ ရတ္တာဒိ၊ ဂါထာ

---

[၁] ပန်းကုံး။ [၂] သာရတ္ထ-၁၄၄၃။

http://www.dhammadownload.com

ဍ္ဍ ဆန်းကြောင့် ဒီယပြု၍ "ခန္တိ"ဟု ဖြစ်၏။

(နဲ) (ပရူပဝါဒ် ပရာပကာရ သီတုဏှာဒိဘေဒ္ဓ ဂုဏောပရောဓ်) ခမတိ သဟတိ အဓိဝါသေတီတိ ခန္တိ။[1]

တပေါ၊ သီလာဒီနံ ပဋိပက္ခဓမ္မေ သဝိသေသံ တပတိ, သန္တပတိ, ဝိဓမတီတိ တပေါ။[2]

(နဲ) ကိလေသေ တာပေတီတိ တပေါ။ တပ သန္တာပေ+အ။

ဧတ္ထ စ တပါဒယော မုချဝသေန ကုသလသီလေ ဝတ္တန္တိ၊ ရုဠှိ ဝသေန အကုသလသီလေပိ။[1]

တိတိက္ခာ၊ တိတိက္ခနံ ခမနံ တိတိက္ခာ။ တိဇ+ခ၊ အ၊ အာ။

ခပစ္စည်းကြောင့် ဓာတွန် ဇ်ကို ကပြု၊ က ခသို့ကပ်၊ တိကို ဒွေဘော်ပြု၊ တိတိက္ခ-ဟု ဖြစ်၏၊ အပစ္စည်းသက်၊ ဣတ္ထိ အာသက်၊ ခွင်း ချေ ကပ်။

ခန္တိ နှင့် တိတိက္ခ အရကွဲကြ၍ အနက်ပေး-

ခန္တိ-အနိဋ္ဌာရုံကိုသည်းခံခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ တိတိက္ခာ-ဣဋ္ဌာရုံကိုသည်းခံခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ ပရမံ-သော၊ တပေါ-အကျင့်တည်း။

ခန္တိ နှင့် တိတိက္ခာ အထူး-

တေန(ခန္တိဂ္ဂဟဏေန) အနိဋ္ဌေသု ပဋိဟနနုပါယော ဝုတ္တော၊ တိတိက္ခာဂ္ဂဟဏေန ပန ဣဋ္ဌေသု။

တဒုဘယေန ပိ ဥပ္ပန္နံ အရတိံ ဥပ္ပန္နံ ရတိံ အဘိဘုယျ ဝိဟာရ တီတိ အယမတ္ထော ဒဿိတော။

တတ္ထ ခန္တိဂ္ဂဏေန ပယောဂဝိပတ္တိယာ အဘာဝေါ ဒဿိတော၊ တိတိက္ခာဂ္ဂဟဏေန အာသယဝိပတ္တိယာ အဘာဝေါ။

၁။ သာရတ္ထ-၁၊၄၄၇။ ၂။ ဓာန်ဋီ-၄၃၀။

http://www.dhammadownload.com

တထာ ခန္တိဂ္ဂဟဏေန ပရာပရာဓသဟတာ၊ တိတိက္ခာဂ္ဂဟ
ဏေန ပရေသု အနပရဇ္ဈနာ ဒဿိတာ။[၁]

ပဗ္ဗဇိတော= ပဗ္ဗာဇေတီတိ ပဗ္ဗဇိတော။ ဤနည်းအလို ကာရိတ်ကျေ။
အကုသိုလ်တရားတို့ကို မိမိသန္တာန်မှ ထွက်သွားစေတတ်သူ။

(နဲ) သေဋ္ဌတ္တံ ဝဇတီတိ ပဗ္ဗဇိတော။ ပ-ဝဇ မာတ်၊ ဂမနေ၊ တ။

(နဲ) ပဗ္ဗဇာ သဉ္ဇာတာ ယဿာတိ ပဗ္ဗဇိတော။
ပဗ္ဗဇာ ပုဒ်၊ သဉ္ဇာတတ္ထေ၊ က္လတ။[၂]

ပရူပဃာတီ= ပရံ ဥပဃာတေတိ တာဝတီ ဝိဟိံသတီတိ-တီ။
ပရ-ဥပ-ဟနဓာတ်၊ ဏီ၊ ပရသဒ္ဒါ သူတစ်ပါးအနက်ဟော။

(နဲ) ပရံ ဥတ္တမံ သီလံ ဥပဃာတေတိ ဝိနာသတီတိ-တီ။
ပရသဒ္ဒါ ဥတ္တမ(သီလ)အနက်ဟော။

(နဲ) ပရံ ဥပဟနတိ သီလေနာတိ ပရူပဃာတီ။[၃]

ပြိုင်= ပရအရ သူတစ်ပါးတို့၏ ခန္ဓာပဥ္စကသည်၊ ဥပဃာတီအရ-
ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်အား အာရမ္မဏ။ ၄ ။ ပရ-သူတစ်ပါးအနက်။

(နဲ) ပရအရ မိမိ၏ မြတ်သောသီလသည်၊ ဥပဃာတီအရ-ဝီတိက္က
မစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော(ဒေါသမူ)အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား ပကတူ
ပ။ ပရသဒ္ဒါ ဥတ္တမအနက်ဟော။

ဝိဟေဋ္ဌယန္တော= ဝိဟေဋ္ဌေတီတိ ဝိဟေဋ္ဌယန္တော။ ဝိ-ဟေဋ္ဌ၊ ဏယ၊ အန္တ။

န ဟိ ပဗ္ဗဇိတော ပရူပဃာတီ
န သမဏော ဟောတိ ပရံ ဝိဟေဋ္ဌယန္တော။

စတုတ္ထပါဒကို တတိယပါဒ၏ ပရိယာယ်အဖြစ်ကြံ၍ အနက်ပေးပုံ-
ပရူပဃာတီ-သူတစ်ပါးကို ညှဉ်းဆဲတတ်သောပုဂ္ဂိုလ်သည်၊
(ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗမလဿ အပ္ပဗ္ဗာဇနတော) န ဟိ ပဗ္ဗဇိတော-ပဗ္ဗဇိတ

၁။သာရတ္ထ-၁၄၄၂။ ၂။ဓာန်ဋီ-၄၃၃။ ၃။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

အစစ် မဖြစ်နိုင်။ ပရံ-သူတစ်ပါးကို၊ ဝိဟေဌယန္တော-ညှဉ်းဆဲတတ်သောပုဂ္ဂိုလ်သည်၊ သမဏော-သည်၊ န ဟောတိ-နိုင်။

ပရူပဃာတီ၌ ပရကို ဥတ္တမတ္ထ, န တစ်လုံး အနက်မဲ့ကြံ၍-

(ယော)သမဏော-သည်၊ ပရံ-အခြားသတ္တဝါကို၊ ဝိဟေဌယန္တော-ညှဉ်းဆဲလျက်၊ ပရူပဃာတီ-မိမိ၏ မြတ်သောသီလကို ဖျက်ဆီးတတ်၏၊ (သော သမဏော-သည်) န ဟိ ပဗ္ဗဇိတော-မဟုတ်။

ဟောတာလင်္ကာရနည်းအားဖြင့် အနက်ယောဇနာ-

ယော-သည်၊ (အဓိဝါသနခန္တိယာ အဘာဝါ) ပရူပဃာတီ-သူတစ်ပါးကို အသေသတ်တတ်သည်၊ ဟောတိ၊ သော-သည်၊ (ပါပမလဿ အပဗ္ဗာဇိတတ္တာ, အနီဟဋတ္တာ) န ဟိ ပဗ္ဗဇိတော-မဟုတ်။ ယော-သည်၊ ပရံ-ကို၊ ဝိဟေဌယန္တော-ညှဉ်းဆဲတတ်သူသည်၊ ဟောတိ၊ သော-သည်၊ (ဝိဟေသာယ အသမိတတ္တာ) သမဏော-သည်၊ န ဟောတိ-မဖြစ်နိုင်။[၁]

အနုပဝါဒေါ- အနုပဝဒနံ အနုပဝါဒေါ။ ကိုယ်တိုင်မစွပ်စွဲခြင်း။

အနုပဝါဒါပနံ အနုပဝါဒေါ။ သူတစ်ပါးကို မစွပ်စွဲစေခြင်း။

အနုပဝါဒေါ စ အနုပဝါဒေါ စ-ဒေါ။[၂]

(နဲ) ဝါစာယ ကဿစိ ဥပဝဒနံ ဥပဝါဒေါ။ ဥပ-ဝဒ+ဏ။

ဥပဝါဒါပနံ ဥပဝါဒေါ။ ဥပဝါဒေါ စ ဥပဝါဒေါ စ-ဒေါ။

န ဥပဝါဒေါ-အနုပဝါဒေါ။[၃]

အနုပဃာတော- အနုပဃာတနံ အနုပဃာတော။

အနုပဃာတာပနံ အနုပဃာတော။

အနုပဃာတော စ အနုပဃာတော စ-တော။

(နဲ) ဥပဃာတနံ ဥပဃာတော။ ဥပ-ဟန+ဏ။

၁။သာရတ္ထ-၁၊၄၄၂။ ၂။ဂါထာသျှ။ ၃။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ဥပယာတာပန် ဥပယာတော။ ဆက်။ န ဥပယာတော-တော။

မှတ်ချက်။ အနုပယာတအရ ဓမ္မပဒ၌ ကာယိကသီလကိုသာ ယူ၏၊ သာရတ္ထ(၄၄၃)၌ "ကာယေန မနသာ စ ကဿစိ ဥပယာတာကရဏံ" ဟု စိတ်ဖြင့် ညှင်းဆဲရန် ကြံစည်ခြင်းကိုပါ ယူ၏။

ပါတိမောက္ခေ॰ ပါတိ သုဂတိဘယေဟီတိ ပါတိ။ ပါ+တိ။

သုဂတိဘဝ၌ဖြစ်တတ်သော အတ္တာနုဝါဒစသော ဘေးတို့မှ စောင့်ရှောက်တတ်၏။

မောက္ခေတိ ဒုဂ္ဂတိဘယေဟီတိ မောက္ခံ။ မောက္ခ၊ ဏော၊ အ။

အပါယ်စသော ဒုဂ္ဂတိဘေးတို့မှ လွတ်စေတတ်၏။

ပါတိ စ သာ မောက္ခံ စာတိ ပါတိမောက္ခံ။

(နှံ) ပါတိ ရက္ခတီတိ ပါတိ။ ပါတိ မောက္ခေတိ မောစေတိ အာပါယိကာဒီဟိ ဒုက္ခေဟီတိ ပါတိမောက္ခံ။[၁]

မဟာကုသိုလ် ဝိရတီ, စေတနာဟု ဆိုအပ်သော ပါတိမောက္ခသံဝရသီလကို ကောက်ပါ။

(နှံ) ပတတိ တေန အပါယဒုက္ခေ, သံသာရဒုက္ခေစာတိ ပါတိ။

တဏှာသံကိလေသော။ ပါတိတော မောက္ခံ ပါတိမောက္ခံ။

(နှံ) ပါတော ဝိနိပါတော အဿ အတ္ထီတိ ပါတိ။ သံသာရော။ ပါတိတော မောက္ခံ ပါတိမောက္ခံ။

(နှံ) မုစ္စတိ တေနာတိ မောက္ခံ။ ပတိနော ဘဂဝတော မောက္ခံ ပတိမောက္ခံ။ ပတိမောက္ခမေဝ ပါတိမောက္ခံ။

(နှံ) ပကာရေဟိ အစ္စန္တံ မောက္ခေတီတိ ပါတိမောက္ခံ။

ပ-ပကာရတ္ထ၊ အတိ-အစ္စန္တတ္ထနိပါတ်။

၁။ကင်္ခါဋီကာ-၁၂၆။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) မောက္ခဿ နိဗ္ဗာနဿ ပတိ (ပတိဝိမ္ဗဘူတံ) ပတိမောက္ခံ။
ပတိမောက္ခမေဝ ပါတိမောက္ခံ။[၁]

သံဝရော၊ သံဝရဏံ သံဝရော။ သံ-ဝရ ဓာတ်၊ အ။

မတ္တညုတာ၊ မတ္တံ ဇာနာတီတိ မတ္တညူ။ မတ္တ-ဉာ+ရူ။
မတ္တညုနော ဘာဝေါ မတ္တညုတာ။ တာ-ကြောင်း ရဿပြု။

ပန္တံ၊ အပတိ ဂစ္ဆတီတိ အန္တံ။ အမ-ဂမနေ၊ တ။
ပကဋ္ဌံ အန္တံ ပန္တံ။[၂]

သယနာသနံ၊ သေတိ ဧတ္ထာတိ သယနံ။ သီ+ယု။
အာသတိ နိသီဒတိ ဧတ္ထာတိ အာသနံ။
သယနံ စ အာသနံ စ-နံ။ (နဲ) ကမ္မဓာရည်းတွဲပါ။

အဓိစိတ္တေ၊ စိတ္တံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ ဓမ္မဇာတံ အဓိစိတ္တံ။ အဗျယီဘော။
သာမညနိဒ္ဒေသောပိ သမာဓိယေဝ ဝုစ္စတိ သင်္ကေတဝသေန
အတ္ထဿ ဂဟေတဗ္ဗတ္တာ။

(နဲ) အဓိကံ စိတ္တံ အဓိစိတ္တံ။
ကမ္မဓာရယသမာသဝသေန ပိ သမာဓိယေဝ ဝုစ္စတိ စိတ္တသီ
သေန တဿေဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ။[၃]
အဋ္ဌသမာပတ္တိသင်္ခါတေ အဓိစိတ္တေ။[၄]
ဝိပဿနာပါဒကံ အဋ္ဌသမာပတ္တိစိတ္တံ အဓိစိတ္တံ၊ တတောပိ စ မဂ္ဂ
ဖလစိတ္တမေဝ အဓိစိတ္တံ။[၅]
အဓိစိတ္တသင်္ခါတေ လောကိယလောကုတ္တရသမာဓိမှိ တဒုဟာဒ
နဝသေန အာယောဂေါ။[၆]

အာယောဂေါ၊ အာ ယုဉ္ဇနံ အာယောဂေါ။[၇] အာ-ယုဇ+ဏ။

(နဲ) အာ ဘုသော ယုဉ္ဇနံ အာယောဂေါ။[၈]

၁။သာရတ္ထ-၂၅၈၊၅၉၊၆၀။ ၂။ပန်းကုံး။ ၃။နိတိသုတ္တ ၁၈၇။ ၄။အဋ္ဌကထာ။
၅။သာရတ္ထ-၁၄၄၄။ ၆။ဝိမတိ-၁၉၂။ ၇။ပန်းကုံး။ ၈။သိင်္ဂသစ် ၂၃၈၈။

http://www.dhammadownload.com

ပြိုင်။ အာယောဂေါ်အရ ဝီရိယပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်ဉာဏ သမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ အဓိစိတ္တအရ ဝိပဿနာပါဒကဖြစ်သောသမာပတ်ရှစ်ပါး၊ ပကတူပ။

(နဲ) အာယောဂေါ်အရ ဂေါတြဘူဉာဏ်၊ အဓိစိတ္တအရ သမာပတ်ရှစ်ပါး၊ အနန္တရ။ ပရိကံ, ဥပစာ, အနုလုံနှင့် ပကတူပ။

(နဲ) အဓိစိတ္တအရ မဂ်ဖိုလ်စိတ်၊ (နဲ) ယင်းစိတ်များရှိ သမာဓိယူ၍ ပြိုင်ပါ။

တဒုပ္ပာဒနဝသေန-ဟူသော ဝိမတိစကားအရ အာယောဂေါ အရကို ပစ္စည်းထား၍ ပကတူပပြိုင်ပါသည်။ အဓိစိတ္တအရ သမာပတ်ရှစ်ပါးနှင့် အာယောဂေါ်အရ ကြွင်းစိတ္တုပ္ပာဒ်တို့ကို သဟဇာတလည်း ပြိုင်ကြသေး၏။

ဤဂါထာ၌။ အနုပဝါဒေါဖြင့် ဝါစသိကသီလ၊

အနူပဃာတောဖြင့် ကာယိကသီလ၊

ပါတိမောက္ခေ စ သံဝရောဖြင့် ပါတိမောက္ခသံဝရသီလ, ဣန္ဒြိယသံဝရသီလ၊ မတ္တညုတာ စ ဘတ္တသ္မိံ-ဖြင့် အာဇီဝပါရိ, ပစ္စယသန္နိဿိတသီလ၊ ပန္တဉ္စ သယနာသနံ-ဖြင့် လျောက်ပတ်သောအိပ်ရာနေရာ၊ အဓိစိတ္တေ-ဖြင့် သမာပတ်ရှစ်ပါး၊ တစ်ဂါထာလုံးဖြင့်ကား သိက္ခာသုံးပါးကို ဟောပါသည်။(၄)

၅။ အနဘိရတဘိက္ခုဝတ္ထု

ယာဝတာ- တတိယာဝိဘတ်ကျေသော နိပါတ်ပုဒ်။

ဒိသာ- သတ္တမီအနက်၌ ပဌမာသက်ပါ။

မန္ဓာတု- မံ သိရိံ ဓာရေတိ ဝိဒဓာတီတိ မန္ဓာတာ။[၁] မာ-ဓရ+ရာတု။

၁။နီတိပဒ-၃၂၂။

http://www.dhammadownload.com

မှာသည့် သိရှိအနက်ဟော၊ ဣတ္ထိလိင် ကညာဒိစဉ်ပါ။
သူစိ၊ ပါရာဇိကဏ်ယောဇနာ(၁၄၇)၌ "မန္တာတု"ဟု ဝိဂ္ဂဟချသည်။
(နဲ) မံ တာတီတိ မန္တာတာ။ မံ-တာ+တု။ ၊

'ငါ့ကို စောင့်ရှောက်၏၊ ငါ့ကို စောင့်ရှောက်၏'ဟု ချီးမွမ်းခံရသောကြောင့် 'မံသဒ္ဒါပုဗ္ဗပဒ တာဓာတ်နောင် တုပစ္စည်းသက်၍ (မန္တာတု)ဥကို အာပြု၊ သိကိုချေပြီးလျှင် 'မန္တာတာ'ဟု နာမည်ရ၏။'

ဂိုဏ်းစဉ်ရာ၌ သတ္ထုသဒ္ဒါအတိုင်း အာရအပြုနှင့် ရုပ်စဉ်ပါ၊ ကစ္စည်းအလို သဝိဘတ်ဖြင့် "မန္တာတု"ဟု တစ်ရုပ်သာစဉ်ပါ၊ သဒ္ဒနီတိအလိုကား "မန္တာတု, မန္တာတုနော, မန္တာတုဿ"ဟု သုံးရုပ်စဉ်ပါ။

ယင်းပုဒ်၌ ကစ္စည်းအလို သကမန္တာတာဒီနဥဖြင့် ဥကို ဥထပ်ပြုရခြင်းအကြောင်းကား 'သဝိဘတ်ဖြင့် မန္တာတုဟု တစ်ရုပ်သာရှိ၍ အမြဲ ဥထပ်ပြုရခြင်းဟူသော နိစ္စဝိဓိကို ပြလိုသောကြောင့် ဥကို ဥထပ်ပြုရသည်။(ကစ်)

ကဟာပဏဝဿေန- ဝဿတိ သိဥ္စတီတိ ဝဿံ။

ဂဟာပဏံ ဧဝ ဝဿံ ကဟာပဏဝဿံ။[2]

တိတ္တိ- တိပ္ပနံ တိတ္တိ။ တိပ(ပိ)ဓာတ်၊ ပီဏနေ၊ တိ။[3]
(နဲ) တိသနံ တိတ္တိ။ တိသဓာတ်၊ တိတ္တိယံ၊ တိ။[4]

အပ္ပဿာဒါ- အဿာဒီယတီတိ အဿာဒေါ။ အာ-သဒ+ဏ။ သုခံ။
မြိုင်- ဓာတ်အရ လောဘမူရှိ လောဘ၊ ပစ္စည်းအရ လောဘမူရှိ သုခဝေဒနာ၊ ဝေဒနာပစ္စည်း လောဘပစ္စယုပ္ပန်၊ အာဓိ။ (နဲ)သဟဇာတ။ အပ္ပော အပ္ပမတ္တကော အဿာဒေါ ဧတေသူတိ အပ္ပဿာဒါ။[5]
(နဲ) သာဒီယတေ အဿာဒီယတေတိ သာဒေါ။ သဒ-ဘူ, စု၊ ဏ။ အပ္ပော သာဒေါ ယေသန္တေတိ အပ္ပသာဒါ။ အပ္ပ+သာဒ။[2]

၁။ကစ်ဘာ-၁၂၄၂။ ၂။ပန်းကုံး။ ၃။ဓာန်ဋီ-၄၆၈။ ၄။နီတိဓာ-၁၈၄။ ၅။မဋီ-၂၄၆။

http://www.dhammadownload.com

ဒုခါ။ ဒုက္ခာ-ဟု တည်၊ "သညုတ္တော ဗျဉ္ဇနော ဝိသညောဂေါ"ဟူသော နီတိသုတ်(၁၃၅)ဖြင့် ဂါထာအရာ၌ သံယုဂ်အစ က-အက္ခရာကို ချေ။ ကစ္စည်းအလို "ဗျဥ္ဇနော စ ဝိသညောဂေါ"ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ချေပါ။[၁]

ဒဗ္ဗေသု။ ဒိဝိ ဘဝေါ ဒိဗ္ဗော။ ဒိဝ+ယ။[၂]

တဏှက္ခယရတော။ ခီယတိ ဧတေနာတိ ခယော။ အရဟတ္တဖိုလ်။

(နဲ) ခီယတိ ဧတ္ထာတိ ခယော။ နိဗ္ဗာန်။

တဏှာယ ခယော တဏှက္ခယော။ ရမတီတိ ရတော။

တဏှက္ခယေ ရတော-တော။

ပြိုင်။ တဏှက္ခယအရ အရဟတ္တဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်၊ ရတော-အရ မဟာကုသိုလ် ကုသလစ္ဆန္ဒအား အာရမ္မဏ။ ၁။

တံ ပတ္ထယမာနော ဝိဟရတိ-အရ ပစ္စက္ခသိဒ္ဓိမဟုတ်သောကြောင့် အဓိပတိတို့ မရအပ်။ အရဟတ္တဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်တို့၏ အာကာရပညတ်ကိုသာ အာရုံပြုသည်ဟူလို။

၆။ အဂ္ဂိဒတ္တဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

ပုရောဟိတော။ ပုရော ဓီယတေတိ-တော။ ပုရော-ဓာ၊ တ။[၃]

(နဲ) ပုရတော ဩဟိတော ဌိတော ပုရောဟိတော။[၄]

(နဲ) ပုရော ဓာတိ သံဝိဒဟတီတိ-တော။ ပုရောနိပါတ်။[၅]

အဝိသယှာ။ ဝိသဟန္တီတိ ဝိသယှာ။ ဝိ-သဟ+ယ၊ ဝိတု ပဋိညာယံ-ဝန်ခံခြင်း, ရဲဝံ့ခြင်း၌၊ ဘူ။ န ဝိသယှာ အဝိသယှာ။ မရဲဝံ့ပါကုန်။

မှတ်ချက်။ နီတိဓာတု(၂၄၀)၌ သဟ-သတ္တိယံ၊ ဒိဝါဒိ၊ သယှတိ-ဟု ရှိ၏၊ တိပိဓာန်(၃)၌ အဝိသယှ-ကို "မစွမ်းနိုင်"ဟု ပြန်ဆို၏၊ ဓာတွတ္ထ

၁။ကစ်ဘာ-၁၉၁၊ဂါထာသျှ။ ၂။မောဂ်-၄၊၂၅၊ပဉ္စိကာ။
၃။ဝိ-ပိဋက-၃၊၁၇၈။ ၄။ရူ-၂၇။ ၅။သုတ်မဟာဝါ-ဘာဋီ-၃၊၁၁၉။

http://www.dhammadownload.com

ဉ်ကား ဒိဝါဒိဝယ် ခန္တိအနက်တည်း၊ နီတိအတိုင်း ဒိဝါဒိဂိုဏ်းယူ
က "ဝိသယှန္တိတိ-ဝိသယှာ၊ န ဝိသယှာ-အဝိသယှာ၊-မစွမ်းနိုင်ပါ
ကုန်"ဟု ဆိုပါ။ "မစွမ်းနိုင်ပါ"ဟု ပြောခြင်းသည် မစွမ်းနိုင်သည်
ကို ဝန်ခံခြင်း-ပဋိညာပင်တည်းဟုလည်း ဆိုနိုင်သည်သာ၊ အာချာတ်
ရုပ်အနေအားဖြင့်ကား 'ဝတ္တုံ န ဝိသဟာမိ'ဟု ဘူဝါဒိယင်ရှားဏ်။

ဥက္ကာဟိ= ဥလန္တိတိ ဥက္ကာ။ ဥလ+က၊ အာ၊ လကို ပရရုပ် ကပြု။[၁]

(နဲ့) ဥစ-ဒိဝါဒိ၊ က၊ အာ၊ စကို ပရရုပ် ကပြု။[၂]

(နဲ့) ဥသန္တိ ဒဟန္တီတိ ဥက္ကာယော။[၃] ဥသ-ဒါဟေ၊ က၊ အာ။

ဗဟုံ= ဗဟတိ ဝဍ္ဎတီတိ ဗဟု။

သရဏံ၏ ဝိသေသနဖြစ်၍ ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ လိင်
တွေ့ ပဌမာ-ဖြင့် သိသက်ပါ၊ ဝါစာသိလိဌ, သုခုစ္စာရဏအကျိုးငှါ
နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ သိ ချေ၊ ထို့ကြောင့် ဗဟုံ-ဟု ဖွင့်သည်။

မှတ်ချက်။ ပန်းကုံး၌ ဗဟုံကို ပစ္စတာနိ, ဝနာနိတို့၏ ဝိသေသနယူ၍ ဝစ
နဝိပလ္လာသဟု ဆို၏။ သပြေကန်နိဿယနှင့် ရှေးနိဿယတို့
၌ ဗဟူ-ဟု ဗဟုဝုစ် ယူ၍ မနုဿာ၏ ဝိသေသနပေးထား
လေသည်။

သရဏံ= သရတိ ဥပတာပေတိ ဟိံသတီတိ သရဏံ။[၄] သရ+ယု။

ယန္တိ= ယာ-အ-အန္တိ။ ယာတိ(ဘူ) ယာယတိ(ဒိ)
သရာ သရေ လောပ်-ဖြင့် ရှေ့အာ နှင့် အကို ချေပါ။

ပြိုင်= သရဏံအရ ဆုတ်နစ်သောဒေါသသည်၊ ယန္တိအရ ကြွင်းဒေါသမူ
စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။ (ဘယတဇ္ဇိတာ-ကိုထောက်)

(နဲ့) သရဏံအရ လောဘမူရှိ လောဘသည်၊ ယန္တိအရ ကြွင်းလောဘ
မူစိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။(ပုတ္တလာဘာဒီနိ ပတ္ထယမာနာထောက်)

၁။ဓာတွတ္ထ။ ၂။နီတိဓာတု-၂၂၃။ ၃။မောဂ်-၇၁၁၅။ ၄။နီတိဓာတု-၁၄၉။

http://www.dhammadownload.com

ပဗ္ဗတာနိ॰ ပဗ္ဗ ဧတေသံ အတ္ထိတိ ပဗ္ဗတာ။
ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ပဗ္ဗတေ-ဟု ဆိုလိုလျက် ပုံလိင်မှ နပုံလိင်သို့ ပြန်နေသော လိင်္ဂဝိပလ္လာသအားဖြင့် ပဗ္ဗတာနိ-ဟု ပြီးသည်။

အာရာမရုက္ခစေတျာနိ॰ အာဂန္တွာ ရမန္တိ ဧတေသူတိ အာရာမာ။[1]

(နဲ) အာနေတွာ ရမေန္တီတိ အာရာမာ။[2]

စေတိတဗ္ဗာနိ ပူဇေတဗ္ဗာနီတိ စေတျာနိ။ စိတ+ဏျ။[3]

(နဲ) စိတ္တေ ကတာနိ ဌပိတာနိ စေတျာနိ။ စိတ္တ+ဏျ။[3]

(နဲ) စေတေ စေတသိ ကတာနိ ဌပိတာနိ စေတျာနိ။[4]

စေတပုဒ်၊ က္ကယပစ္စည်းဖြင့် စေတိယာနိ-ဟု ဖြစ်သင့်လျက် ဂါထာအရာဖြစ်၍ ဆန္ဒာနုရက္ခဏာအကျိုးငှါ တေသု-ဖြင့် က္ကကိုချေ၊ တကို နောက်ယသို့ကပ်။[5]

ရုက္ခာ ဧဝ စေတျာနိ ရုက္ခစေတျာနိ။

အာရာမာ စ ရုက္ခစေတျာနိ စ-တျာနိ။ (ဌ/ဂါထာသျ)

(နဲ) အာရာမော စ ရုက္ခော စ အာရာမရုက္ခာ။

အာရာမရုက္ခာ စ တေ စေတိယာနိစာတိ-တျာနိ။[6]

ဘယတဇ္ဇိတာ॰ တဇ္ဇီယန္တေတိ တဇ္ဇိတာ။ ဘယေန တဇ္ဇိတာ-တာ။

ခေမံ॰ ခီယန္တိ ဧတေနာတိ ခေမံ။ (သရုဏ်) ခီ+မန်။

သရုဏ် ဂတော॰ မဂ္ဂေန အာဂတသရဏာမေဝ-ဟု ဆိုသောကြောင့် မဂ်လေးပါးရှိ ပညာကိုကောက်ပါ။

မဂ္ဂဉာဏာသင်္ခါတေ စတုသစ္စာဓိဂမော ဧဝ လောကုတ္တရသရဏာဂမနန္တိ ဝိညာယတိ။[7]

အရိယသစ္စာနိ॰ အရိယဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သစ္စာနိ အရိယသစ္စာနိ။
အရိယာဖြစ်သော မြတ်စွာဘုရား၏ သစ္စာတို့။

၁။သုစိ။ ၂။မဋ္ဌ-၁၆၂။ ၃။တန်ဒီ-၄၃၆။ ၄။နီတိသုတ္တ-၃၅၄။ ၅။နိရုတ္တိ-၁၆။ ၆။ပန်းကုံး။ ၇။သီဒီသစ်-၁၁၁၇၈။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) အရိယာနံ သစ္စာနိ အရိယသစ္စာနိ။ အရိယာတို့၏ သစ္စာတို့။

(နဲ) အရိယံ (အရိယဘာဝံ) ကရောန္တီတိ အရိယာနိ။

အရိယပုဒ်၊ ကရောန္တီတဒ္ဓိတ်၊ ဏပစ္စည်း။

အရိယာနိ သစ္စာနိ အရိယသစ္စာနိ။

(နဲ) အရိယဘာဝကရာနိ သစ္စာနိ အရိယသစ္စာနိ။

အရိယဘာဝကရ+သစ္စ၊ ရှေ့ပုဒ်၌ ဘာဝကရကို ချေပါ။

(နဲ) အရိယပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗာနိ သစ္စာနိ အရိယသစ္စာနိ။

အရိယပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗ+သစ္စ၊ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗ-ကို ချေပါ။[၁]

သစ္စာလေးပါး ပြားခြင်းအကြောင်း=

တာနိ ပန သံကိလိဋ္ဌာသံကိလိဋ္ဌဖလဟေတုဝသေန စတုဗ္ဗိဓာ နီတိတိ အာဟ "စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ"တျာဒိ။[၂]

ညစ်နွမ်းသော အကျိုး(ဒုက္ခ) အကြောင်း(သမုဒယ)၊ မညစ်နွမ်းသော အကျိုး(နိရောဓ) အကြောင်း(မဂ္ဂ)တို့၏ အပြားအားဖြင့် လေးမျိုးကွဲပြားသောကြောင့် သစ္စာလေးပါး ပြားရပါသည်။

သမ္မပ္ပညာယ= သမ္မာ+ပညာယ။ မဂ်လေးပါးရှိ ပညာကောက်။(ဒု)

သပြေကန်နှင့် ပန်းကုံးတို့၌ ဝိပဿနာပညာ, မဂ်ပညာယူ၏။ ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးငှါ သမ္မာ-၌ ရဿပြုဟု သီဋီသစ်-၂၁၈၄-၌ ဆို၏။

ပညာယ ပဿတိ=ပညာယအရ မဂ်လေးပါးရှိ ပညာ၊ ပဿတိအရ ကြွင်း မဂ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။

အရိယသစ္စာနိ ပဿတိ= အရိယသစ္စာနိအရ ဒုက္ခသစ္စာဟု ဆိုအပ်သော လောကီစိတ်, စေတသိက် ရုပ်သည်၊ ပဿတိအရ မဂ်လေးပါးရှိ ပညာအား ပကတူပ။

၁။ပန်းကုံး၊ ၂။ဋီကာကျော်-၂၃၁။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ့)   အရိယသစ္စာနိအရ လောဘဟူသော သမုဒယသစ္စာယူက ပကတူ။
နိရောဓသစ္စာဟူသော နိဗ္ဗာန်ကို ယူက အာမိပြိုင်ပါ။
(နဲ့)   ပဿတိအရ မဂ်လေးပါးရှိ ပညာသည်၊ အရိယသစ္စာနိအရ ပညာ
ကြဉ် ကြွင်းမဂ္ဂင်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။
ဒုက္ခသမုပ္ပာဒံ= သမုပ္ပဇ္ဇတိ ဧတေနာတိ သမုပ္ပာဒေါ။ သံ-ဥ-ပဒ+ဏ။
ဒုက္ခဿ သမုပ္ပာဒေါ ဒုက္ခသမုပ္ပာဒေါ။[၁]
ပြိုင်=   သမုပ္ပာဒအရ လောဘဟူသောသမုဒယသစ္စာသည်၊ ဒုက္ခဿ
အရ လောဘကြဉ် ကြွင်းလောဘမူစိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ၊
ကြွင်းလောကီစိတ်, စေတသိက်, ရုပ်အား ပကတူပ။
သမုပ္ပာဒေါ၌ အန္တတ္ထ ဒုက္ခသစ္စာ၊ ဗာဟျတ္ထအရ လောဘ၊ နည်းတူ။
အတိက္ကမံ=အတိက္ကမတိ ဧတေန အာရမဏပ္ပစ္စယဘူတေန, ဧတ္ထ ဝါ တိ
အတိက္ကမော။ နိဗ္ဗာန်။ အတိ-ကမု+အ။[၂]
အဋ္ဌင်္ဂိကံ= အဋ္ဌ အင်္ဂါနိ အဋ္ဌင်္ဂ။ အဋ္ဌင်္ဂ ယဿ အတ္ထိတိ-ကော။
ဒုက္ခူပသမဂါမိနံ• ဥပသမ္မတိ ဧတ္ထာတိ ဥပသမော။
ဒုက္ခဿ ဥပသမော ဒုက္ခူပသမော။ နိဗ္ဗာန်။
ဒုက္ခူပသမံ နိဗ္ဗာန် ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ-ဂါမီ။
ဒုက္ခူပသမ-ဂမု+ဏီ၊ ဒဏ္ဍိနံ-ကဲ့သို့ စီရင်ပါ။
(နဲ့)   ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ဂါမီ။ ဒုက္ခူပသမံ ဂါမီ ဒုက္ခူပသမဂါမီ။
ပြိုင်=   ဒုက္ခူပသမအရ နိဗ္ဗာန်၊ ဂါမီအရ မဂ်လေးပါးရှိ မဂ္ဂင်တရားကိုယ်
ရှစ်ပါး၊ အာမိ။
(နဲ့)   ဒုက္ခူပသမ-ဂမုဓာတ်၊ ဏော၊ ဏီ။
ဒုက္ခမှလွတ်ငြိမ်းရာနိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်စေတတ်သော။

၁။ပန်းကုံး၊ ၂။ကွတိဝုတ်၄-၈၁။

http://www.dhammadownload.com

၇။ အာနန္ဒတ္ထေရပဥ္စဝတ္ထု

ဆဒ္ဒန္တကုလေ- ဆ ဒန္တာ ယဿာတိ ဆဒ္ဒန္တော။[1]

(နဲ) ဆ ဝဏ္ဏာ ယဿာတိ ဆဗ္ဗဏ္ဏော။

ဆဗ္ဗဏ္ဏော ဒန္တော ယဿာတိ ဆဒ္ဒန္တော။

ဆဝဏ္ဏဒန္တော-ဟူလိုလျက် ဝဏ္ဏပုဒ်ကိုချေ၍ ဆဒ္ဒန္တော -ဖြစ်ဏါဟု ကြံပါ။ ဆဗ္ဗဏ္ဏဒန္တတာယ ဆဒ္ဒန္တော။[2]

ခြောက်ပါးသောအဆင်းရှိသော အစွယ်ရှိသောဆင်။

ဆဒ္ဒန္တဿ ကုလံ-ကုလံ။

ဥပေါသထကုလံ- အရယော ဥပဂန္ဓာ ဥသေတိ ဒါဟေတီတိ-ထော။[3]

(နဲ) ဥပဂန္ဓာ အရယော ဥသတီတိ-ထော။ ဆက်။

ဥပ-ဥသဓာတ်၊ ဒါဟေ၊ ထ။[2]

အဿာဇာနီယော- အဿဿ ဇာတိ အဿဇာတိ။

အဿဇာတိယာ ဝိသိဋ္ဌော-ယော။ တဒ္ဓိတ်။ ဇာတိ-ဝိသိဋ္ဌ ချေ။

အဿနောင် ဝိသိဋ္ဌအနက်၌ အာဇာနီယပစ္စည်းသက်။[4]

(နဲ) အာ ဘုသံ ကာရဏာကာရဏံ ဝိဇာနာတီတိ-ယော။[5]

အဿော စ သော အာဇာနီယော စာတိ-ယော။[6]

မှတ်ချက်။ နိသဘော စ သော အာဇာနီယော သေဋ္ဌော ဥတ္တမောစေတိ နိသဘာဇာနီယော-ဟူသော (အပ၄-၂၁၂၂) စကားအရ ကမ္မဓာရည်းတွဲခြင်းက ပိုကောင်းသည်ဟု ထင်သည်။

သိန္ဓဝကုလေ- သီတိ သဒ္ဒံ ကုရုမာနာ ဓုနာတိ ကမ္ပတီတိ သိန္ဓု။[7]

သိပုဗ္ဗ ဓုဓာတ်၊ ဏုပစ္စည်း၊ ပုံလိင်။

(နဲ) သန္ဒတိ ပဿဝတီတိ သိန္ဓု။

သန္ဒဓာတ်၊ ကု၊ အကို ဣ၊ ဒကို ဓပြု။[8]

၁။ဝိ-ပိဋက-၂၃၉၁။ ၂။ဓာန်ဋီ-၃၆၁။ ၃။သိဋီသစ်-၂၁၁။ ၄။ဓာဋ်-၂၀၈။
၅။ရူ-၁၇၂၀။ ၆။ကစ္စာ-၂၁၀၄။ ၇။အပ၄-၂၉၀။ ၈။မော-၇၆၆။

http://www.dhammadownload.com

ဒေသေဏ္ဍဝေ ပုမေ သိန္ဓု၊ သရိတာယံ သ နာရိယံ။(ဓာန်)
ပုံလိင် သိန္ဓုသဒ္ဒါသည် သိန္ဓုအရပ်၌ရှင်း၊ သမုဒ္ဒရာ၌ရှင်း ဖြစ်၏၊
ဣတ္ထိလိင် သိန္ဓုသဒ္ဒါသည် သိန္ဓုမြစ်၌ ဖြစ်၏။
သိန္ဓုမှို့, သိန္ဓုနဒီသမီပေ, သိန္ဓုဒေသေ ဝါ ဘဝေါ သိန္ဓဝေါ။ ဆက်။
သိန္ဓုပုဒ်၊ ဏ၊ သံယောဂန္တတ္တာ န ဝုဒ္ဓိ။
ပုရိသာဇညော။ အာ ဘုသော ကာရဏာကာရဏံ ဇာနာတီတိ-ယော။
အာ-ဉာ ဓာတ်၊ ဘာဝကမ္မေသု တဗ္ဗာနီယာ-သုတ်၌ တဗ္ဗာနီ
ယာ-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အနီယပစ္စည်းသက်။
(နဲ) အာ ဉာဓာတ်၊ ကိယာဒိ နာ သက်၊ ဏျသက်၊ ဉ်လာ။[၁]
အာဇာနီယဿ ဘာဝေါ အာဇည်။ အာဇာနီယ+ဏျ။
(နဲ) အာဇာနီယော ဧဝ အာဇညော။[၂]
ပုရိသော စ သော အာဇညော စာတိ-ညော။[၃]
ဝိသေသနဉတ္တရပဒကမ္မဓာရည်း၊ အာဇာနီယ-မှ ယနှင့် ဉ်ကို
ချေ၊ နျကို ဉ ပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ ဇာ၌ ရဿပြု။ ပန်းကုံး၌ ယနှင့်
ဉ်ကိုချေ၊ န်ကို ဉ ပြု၊ ယကိုလည်း ဉ ပြု၊ ဉ ဉ သို့ကပ်၊ ဇာ-၌
ရဿပြု၍ စီရင်၏။
(နဲ) ပုရိသာနံ အာဇညော သေဋ္ဌော ပုရိသာဇညော။[၄]
ဓေတိ။ ဓေ ဓာတ်၊ လာဘာဝုဒ္ဓီသု၊ အ၊ တိ။

၈။ သမ္ဗဟုလဘိက္ခုဝတ္ထု

သုခေါ၊ သုခတိ ဧတေနာတိ သုခေါ။
သဒ္ဓမ္မဒေသနာ၊ သဒ္ဓမ္မဿ ဒေသနာ-နာ။
သာမဂ္ဂီ၊ သမံ အဇတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ သမဂ္ဂေါ။ သံ-အဇ+ဏ။

၁။ဓာန်ဋီ-၃၆၉။ ၂။မောဂ်-၄၁၁၂၇။ ၃။ပန်းကုံး။ ၄။အပဒ-၂၃၀။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) သမံ သကလံ ဂဏှာတီတိ သမဂ္ဂေါ။ သမ-ဂဟဓာတ်၊ ကွိ။
သမဂ္ဂဿ ဘာဝေါ သာမဂ္ဂီ။

၉။ ကဿပဒသဗလဿ၀ဏ္ဏစေတိယဝတ္ထု၊

ထူပါရဟော။ ထဝိယတီတိ ထူပေါ။ ထု-အဘိတ္ထဝေ၊ ပ။[၂]
(နဲ) ထူပိယတိ ရာသိကရီယတီတိ ထူပေါ။ ထူပ-အ။
(နဲ) ထူပတိ ထိရဘာဝေန ဝုဒ္ဓိံ ဝိရူဠိံ အာပဇ္ဇမာနော ပတိဋ္ဌာတီတိ
ထူပေါ။[၃]
ထူပဿ အရဟာ ယုတ္တာ အနုစ္ဆဝိကာ ထူပါရဟာ။[၄]
ပူဇာရဟော။ အရဟန္တီတိ အရဟာ။ အရဟဓာတ်၊ အ၊ ပုံ, ပုရိသာဒိ။
ပူဇိတုံ အရဟာ ပူဇာရဟာ။ (နဲ)ပူဇာယ အရဟာ-ဟာ။ (ပန်း)
ပူဇယတော။ ပူဇေတီတိ ပူဇယန္တော။ ပူဇ+ဏယ+အန္တ၊ ဂစ္ဆန္တာဒိ။ (ပန်း)
ယဒိဝ။ ယဒိဝါ တည်၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏာအကျိုးငှါ ရဿပြု။
ပပဉ္စသမတိက္ကန္တေ။ ပပဉ္စေန္တိ သံသာရေ စိရံ ဌပေန္တီတိ ပပဉ္စာ။[၅]
ပ-ပစိ ဓာတ်၊ ဏ၊ ပဉ္စတိ(ဘူ) ပဉ္စေတိ, ပဉ္စယတိ(စု)
သံသရာ၌ ကြာမြင့်စွာ ထားတတ်ကုန်သော တဏှာမာနဒိဋ္ဌိတို့။
(နဲ) ပပဉ္စေန္တိ သံသာရံ ဝိတ္ထာရေန္တီတိ ပပဉ္စာ။[၆]
သံသရာကိုချဲ့ထွင်တတ်ကုန်သော တဏှာမာနဒိဋ္ဌိတို့။
(နဲ) ပပဉ္စန္တိ သတ္တာ သံသာရေ စိရာယန္တိ ဧတေဟီတိ ပပဉ္စာ။[၇]
သံသရာ၌ ကြာမြင့်ကြောင်း တဏှာမာနဒိဋ္ဌိတို့။
သမတိက္ကမိံသူတိ သမတိက္ကန္တာ။ သံ-အတိ-ကမုဓာတ်၊ တ။
ပပဉ္စေ သမတိက္ကန္တာ ပပဉ္စသမတိက္ကန္တာ။
ပပဉ္စတရားတို့ကို လွန်မြောက်ပြီးကုန်သော။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။မောဂ်-၇၊၁၁၅။ ၃။အပ၄-၂၁၅၄။ ၄။အံ၄-၂၅၁။
၅။ပါစိယော-၄၈၄။ ၆။နီတိဓာတု-၂၉၂။ ၇။မဒီ-၁၆၉။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) သမတိက္ကမိယိ သူတိ သမတိက္ကန္တာ။
ခတ်အရ-အရဟတ္တမဂ်၊ တ-အရ တဏှာ, မာန။
ခတ်အရ-သောတာပတ္တိမဂ်၊ တ-အရ ဒိဋ္ဌိ။
ပပဉ္စာ သမတိက္ကန္တာ ယေဟီတိ-န္တာ။[၁]
လွန်မြောက်အပ်ပြီးကုန်သော တဏှာမာနဒိဋ္ဌိရှိကုန်သော။
တိဏ္ဏသောကပရိဒ္ဒဝေ။ အတရိယိ သူတိ တိဏ္ဏာ။
သောစနံ သောကော။ ပရိဒေဝနံ ပရိဒ္ဒဝေါ။ ပရိ-ဒေဝ(ဒေဝု)ဏ။
(နဲ) ပုနပ္ပုနံ, သမန္တတော ဝါ ဒေဝေါ ပရိဒ္ဒဝေါ။[၂]
သောကော စ ပရိဒ္ဒဝေါ စ သောကပရိဒ္ဒဝါ။
တိဏ္ဏာ သောကပရိဒ္ဒဝါ ယေသန္တိ-ဝါ။[၁]
(နဲ) တရိယိတ္ထာတိ တိဏ္ဏော။ သောကော စ ပရိဒ္ဒဝေါ စ-ဝေါ။
တိဏ္ဏော သောကပရိဒ္ဒဝေါ ယေသန္တိ-ဝါ။ ဟု ကြံ။
ကူးမြောက်အပ်ပြီးသော သောကပရိဒ္ဒဝရှိကုန်သော။
သောကအရ-ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာ။
ပရိဒ္ဒဝအရ-စိတ္တဇဝိပလ္လာသသဒ္ဒရုပ်။
ကံဟောယူခိုက် တိဏ္ဏာ၌ အန္တတ်အရ အနာဂါမိမဂ်၊ တပစ္စည်းနှင့်
ပုဒ်လုံးအရ သောက, ပရိဒ္ဒဝကို ကောက်။
တာဒိသေ။ တေ ဝိယ ဒိဿန္တီတိ တာဒိသာ။
တေ ပူဇယတော။ တေအရ ဘုရား, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ, ဗုဒ္ဓသာဝကတို့၏ ခန္ဓာ
ပဥ္စကသည် ပူဇယတောအရ ပူဇော်သူ၏သန္တာန်၌ဖြစ်သော မဟာ
ကုရှိ အဘိဝါဒနာဒိစေတနာ၊ ဒါနစေတနာတို့အား အာရမ္မဏ။
နိဗ္ဗုတေ။ နိဗ္ဗာယိ သူတိ နိဗ္ဗုတာ။ နိ-ဝါခတ်၊ တ၊ အာကို ဉပြု။[၃]
(နဲ) နိဗ္ဗုဏိ သူတိ နိဗ္ဗုတာ။ နိ-ဝု ခတ်၊ တ။
(နဲ) နိ-ဝရ ခတ်၊ တ။[၄]

၁။ပန်းကုံး။ ၂။တန်ဒီ-၁၆၉။ ၃။နိရုတ္တိ-၅၁၀။ ၄။သဒ္ဒတ္တပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

အကုတောဘယေ- ကုတောစိ ဘယံ ကုတောဘယံ။

နတ္ထိ ကုတောဘယံ ဧတေသန္တိ အကုတောဘယာ။

န သက္ကာ- အတ္ထိ သက္ကာ လဗ္ဘာက္ကစ္စေဓော ပဌမာယံ။

(နဲ) နတ္ထိ သက္ကာ လဗ္ဘာ သိယာ သိယုံ သာစု တုဏ္ဍိက္ကစ္စာဒိဟိ စ ပဌမာယ လောပေါ။

(နဲ) သက္ကာတိ စ "သက္ကောတိ"တိ အာချာတပဒေန သမာနတ္ထော ပဌမန္တနိပါတော။

န သက္ကာ ပုည် သခါတုံ, က္ကမေတ္တမပိ ကေနစိ-

ဤဝါကျသည် ဘာဝမိဿကကတ္တားဟော ဝါကျတည်း၊ ပဓာနကြိယာဖြစ်သော န သက္ကာ-က ကတ္တားဟောဖြစ်၍ အပ္ပဓာနကြိယာဖြစ်သော သခါတုံက ဘောဟောဖြစ်သောကြောင့် ဘာဝမိဿက ကတ္တားဟောဝါကျဟု ဆိုသည်။

သက္ကာသည် ကတ္တားဟောကြိယာနှင့်တူသော နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊ ယင်းကိုငဲ့လျှင် ပဌမာကတ္တား, ဒုတိယာကံ နေရမည်၊ သို့သော် အရဟသက္ကာဒီသု စ-သုတ်အရ သက္ကာရှိလျှင် တုမာဒိပစ္စယန္တပုဒ်လည်း ရှိပြန်၏၊ ယင်းတုမာဒိကိုလည်း မောဂ္ဂလ္လာန်က ဘောဟောဟု ဆို၍ ကစ္စည်း၌ ကတ္တားဟောဟု ဆို၏။

သို့သော် "ဟေတုယေတိ ဟေတုဘာဝါယ"ဟူသော ဗုဒ္ဓဝံသ အဋ္ဌကထာ(၉၁)၌ ဖြစ်ခြင်းကြိယာကို ရအောင်ဖွင့်ပြထား၍ ဘောဟောဝါဒကသာ အဋ္ဌကထာအလိုကျ ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ယင်း ဘောဟော တုမာဒိကို ငဲ့၍ အဝုတ္တကတ္တား(တတိယာကတ္တား) ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသအားဖြင့် ပဌမာကံ နေသည်သာ များ၏။

န သော သက္ကာ န ဟေတုယေ။ (ပဌမာကတ္တား)

သော-ထိုလမ်းသည်၊ ဟေတုယေ-ဖြစ်ခြင်းငှါ၊ န သက္ကာ-မစွမ်း

၁။ရူ-၁၃၃။ ၂။နိရုတ္တိ-၁၅၅။ ၃။ဓာ-၂၆၅။

http://www.dhammadownload.com

နိုင်သည်ကား၊ ဝါ-မတတ်ကောင်းသည်ကား၊ န-မဟုတ်၊ (သက္ကာ ဓေဝ-သာ)။ ဤ၌ သက္ကာကို ငဲ့၍ "သော"ဟု ပဌမာကတ္တားဖြစ်၏၊ ယင်းအဌကထာ၌ကား "တေန မဂ္ဂေန"ဟု တတိယာဖြင့် ဖွင့်၏။

န တံ သက္ကာ အသောစိတုံ။ (ဒုတိယာကံ)

တံ-ထိုလူကို၊ အသောစိတုံ-ဝမ်းမနည်းစေခြင်းငှါ၊ န သက္ကာ-မစွမ်းနိုင်။

"န တံ သက္ကာတိ-တံ မနုဿံ ဝါ တိရစ္ဆာနံ ဝါ န သက္ကာ အသောစိတုံ(ဇာ-၄-၃၊ ၂၀၀)ဤ၌ "တံ"ဟု အသောစိတုံကိုငဲ့၍ ဒုတိယာကံ ရှိ၏။ (ဝါစ္စဝါစကသိက္ခာ-၁၂၆)

အထက်ပါ အဖွင့်များအရ သက္ကာရှိသော တုမာဒိဝါကျများဝယ် တတိယာကတ္တား, ပဌမာကံရှိခြင်း မမြဲကြောင်း သိသာ၏။

(နိယာမ်) ဝဋ္ဋတိ သက္ကာ, တုံလာ ယှဉ်ငြား, ကတ္တား တတိယာ, ကံ ပဌမာ, ရံခါ မမြဲလှ။ (ညောင်ဦးဆရာတော် ဦးနန္ဒဝံသ)

စာစပ်= ပုညံကား ကိုဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် သခ်ါတုံ၌ ဘောဟောအဝုတ္တကံ၊ သခ်ါတုံကား ဘောဟောအဝုတ္တကံ၏ ကြိယာ။

ကေနစိကား သည်ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် သခ်ါတုံ၌ အဝုတ္တကတ္တား၊ သခ်ါတုံကား အဝုတ္တကတ္တား၏ ကြိယာ။

ဣမေတ္တမပိ= ဣမံ+တ္တေကံ+အပိ။

တော် ပရိမာဏံ အဿာတိ တ္တေကံ။ အဿပရိမာဏတဒ္ဓိတ်။ တေ ပုဒ်၊ ယဒနုသုတ်ဖြင့် တ္တကသက်၊ တေကိုလည်း ပြေ။

ဣမေတ္တကမပိ-ဟူလိုလျက် ကကို ချေသည်ဟု ကြံပါ။

ကေနစိ= ကေနစိ ပုဂ္ဂလေန-ဟု ပုဂ္ဂိုလ်ကို စွဲက ကောစိ စသည်စဉ်။ ကေနစိ မာနေန-ဟု စွဲက ကိဉ္စိ, ကာနိစ စသည် နပုံလိင်စဉ်။

တိဌန္တွေ= တိဌတီတိ တိဌန္တော။

http://www.dhammadownload.com

သမေ စိတ္တေ, သမံ ဖလံ= သမေ စိတ္တေအရ မဟာကုသိုလ်စိတ်(နဲ့)မဟာ
ကုရှိ စေတနာ၊ သမံ ဖလံအရ မဟာဝိပါက် နာမက္ခန္ဓာ၊ ကဋတ္တာ
ရုပ်အား နာနာက္ခဏိက။ အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား
ပကတူပ။

စေတောပဏိဓိဟေတု= ပဏိဓာနံ ပဏိဓိ။ စေတသော ပဏိဓိ-ဓိ။
စေတောပဏိဓိယေဝ ဟေတု စေတောပဏိဓိဟေတု။

သုဂ္ဂတိ= ဂန္တဗ္ဗာတိ ဂတိ။ သုဋ္ဌု ဂတိ သုဂ္ဂတိ။
(နဲ့) သုန္ဒရာ ဂတိ သုဂ္ဂတိ။

၁၅။ သုခဝဂ်

၁။ ဉာတိကလဟဝူပသမနဝတ္ထု

သာကိယကောလိယာ= သာကေ သာကဝနေ နိဗ္ဗတ္တာ သာကိယာ။
ကောလိယေ ကောလိယရုက္ခေ နိဗ္ဗတ္တာ ကောလိယာ။
သာကိယာ စ ကောလိယာ စ-ယာ။[၁]

ရောဟိနိမူလမာသေ= ဝိသေသေန ဝုဿ ရောဟာ။ ရောဟိနက္ခတ်။
မူလတိ ပတိဋ္ဌာတိ သုဘာသုဘဖလံ ဧတ္ထာတိ မူလံ။[၂]
ရောဟာ စ မူလဉ္စ ရောဟိမူလံ။ (ရောဟိနက္ခတ်, မူလနက္ခတ်)
ရောဟိမူလေန ယုတ္တော မာသော ရောဟိမူလမာသော။ နယုံလ။
တတ္ထ ရောဟိနက္ခတ္တံ ဝါ မူလနက္ခတ္တံ ဝါ တဿ မာသဿ ပုဏ္ဏာ
မိယံ စန္ဒေန ယုတ္တံ၊ တသ္မာ သော မာသော "ဇေဋ္ဌမူလမာသော"
တိ ဝုစ္စတိ။[၃]

ဖလကာဝုဓာနိ= ဖလတီတိ ဖလကံ။ ဖလ-ဝိသာရဏေ၊ ဏွု။
အာဒါယ ယုဇ္ဈန္တေ ယန္တိ အာဝုဓံ။ အာ-ယုဓ၊ အ၊ ယကို ဝပြု။[၄]

၁။ဓမ္မဋ္ဌ-၂၁၁။ ၂။ဓာန်ဋီ-၅၆။ ၃။သိဋီသစ်-၁၆၅။ ၄။ဓာန်ဋီ-၃၈၅။

http://www.dhammadownload.com

ဖလကံ စ အာဝုဓံ စ ဖလကာဝုဓာနိ။

သုသုခံ။ သုဋ္ဌု သုခံ သုသုခံ။

ဝေရိနေသု။ ဝိရူပေန အရတိ ဂစ္ဆတီတိ ဝေရံ။ ဝိ-အရ၊ ဘူ၊ အ။

(နဲ) ဝိရေသု ဘဝံ ဝေရံ။ ဝီရ+ဏ။ ဘဝတဒ္ဓိတ်။

ဝေရံ ယေသံ အတ္ထီတိ ဝေရိနော။ ဝေရပုဒ်+ဤပစ္စည်း။

ရုပ်။ ဝေရီတည်၊ သု သက်၊ "ဝဇ္ဇဒသျာဒိနမိနော အံယောသွိ်သူသု" ဟူသော နီတိ(၄၅၃)သုတ်ဖြင့် ဤကို ဣနပြု။

(နဲ) "သုဟိသု နက်"သုတ်(မောဂ်-၂ ၁၉၅)၌ "နက်"ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နောက်သုဝိဘတ်ကြောင့် နလာ၍ ဝေရိနေသု-ပြီးသည်။[၁] (နဲ)သုတ်ကြီးဖြင့် သုကို နေသု ပြု။[၂]

ဤနည်း အားလုံးတို့၌ ဝေရပုဒ်+ဤပစ္စည်းဖြင့် ပြီးကြသည်၊ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ တိုက်ရိုက်လာသော နည်းတို့တည်း။

မှတ်ချက်။ တဒဿတ္ထီတိ ဝီ စ-သုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဣနပစ္စည်းသက်၍ပြီးသော ဖလိနော, ဝလိနော စသောရုပ်များ ရှိသေး၏၊ ထိုရုပ်တို့ကို မှီး၍ ဤ၌ "ဣန"ပစ္စည်းဟု မကြံသင့်ပေ၊ ဣနပစ္စည်းယူက ဝေရိန ပုဒ်ရင်းဖြစ်သွားလိမ့်မည်။

စူဠဝါ(၂၄၄) ဖလိနော အမွာ-၌ ဖလ+ဤ-ဟု ဘာဇီခွဲခဲ့သည်၊ ထို့ကြောင့် ဖလိနော အမွော-ဟု ရှိက ဣနပစ္စည်း၊ ဖလိနော အမွာ ဟု ရှိက ဤပစ္စည်း-ဟု ကြံသင့်ပေသည်။ ဒဏ္ဍီအတိုင်းတွင် သတ္တမီ ဗဟုဝုစ်၌ "ဝေရိနေသု"ဟု ရုပ်ပိုထည့်စဉ်ပါ။

အနာတုရာ။ အာတုရန္တီတိ အာတုရာ။[၃] အာ-တုရ၊ အ။

(နဲ) အတန္တိ ဂစ္ဆန္တီတိ-အာတုရာ။ အတ-သာတစ္စဂမနေ၊ ဥရ၊ ဒီဃော။[၄] န အာတုရာ အနာတုရာ။

(နဲ) နတ္ထိ အာတုရော ယေသန္တိ အနာတုရာ။[၁]

၁။ပန်းကုံး။ ၂။နိရုတ္တိ-၁၀၇။ ၃။သံဋီ-၂၂၀၂။ ၄။ဓာန်ဋီ-၃၂၂။

http://www.dhammadownload.com

ဥဿုကေသုႉ ဥဿန္နံ သုဧ္ဓ ကာယန္တီတိ ဥဿုကာ။
ဥပုပ္ဗ သုပုပ္ဗ ကာဓာတ်၊ သဒ္ဒေ၊ ဒိဝါဒိ၊ အ။[၁]
လောဘမူရှိ ဝီရိယကောက်။[၁]
(နဲ) ဥ-သူဓာတ်၊ ခေပနေ, ပသုတိယံ စ၊ ဘူ၊ ကွိ၊ က။ သုဝတိ။[၂]

၂။ မာရဝတ္ထု

ဟဿကေဠီႉ ဟသနံ ဟဿံ။ ဟသ+ဏျ။
ကီဠနံ ကေဠိ။ ကီဠ+ဏ္က။ ဟဿံ စ ကေဠိ စ-ဠီ။
ကိဋ္ဋနံႉကိဋ္ဋေတိ သတ္တေ မဒ္ဒတီတိ ကိဋ္ဋနံ။ ရာဂစသည်ကောက်။
ကိဋိ ဓာတ်၊ မဒ္ဒနေ၊ စုရ၊ ယု၊ ကိဋ္ဋေတိ, ကိဋ္ဋယတိ စသည်။
ပီတိဘက္ခာႉ ပီဏေတိ တပ္ပေတီတိ ပီတိ။ ပီ+တိ။[၃]
(နဲ) ပီဏနံ ပီတိ။ ဘက္ခိတဗ္ဗာတိ ဘက္ခာ။
ပီတိ ဘက္ခာ ယေသန္တိ ပီတိဘက္ခာ။
(နဲ) ဘက္ခီယတေတိ ဘက္ခော။
ပီတိ ဘက္ခော အာဟာရော ယေသန္တိ ပီတိဘက္ခာ။[၂]
ပြိုင်ႉ သမာသ်ပုဒ်အရ အရဟတ္တဖိုလ် ပဋ္ဌမဈာန်ရှိ ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာ၊ အညပုဒ်အရ ကြွင်းအရဟတ္တဖိုလ်ပဋ္ဌမဈာန်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။ ၄-၃-၃။
(နဲ) သမာသ်ပုဒ်အရ ရူပကြိယာ ပ-ဒု-တ ဈာန်ရှိ ပီတိ၊ အညပုဒ် အရ ကြွင်းရူပကြိယာ ပ-ဒု-တ ဈာန်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။
အာဘဿရာႉ အာ ဘုသော ဘာတီတိ အာဘာ။ အာ-ဘာ၊ အ၊ အာ။
သရတိ နိဿရတီတိ သရာ။ သရ+အ၊ အာ။
အာဘာ သရာ ဧတေသန္တိ အာဘဿရာ။

၁။ဓာန်ဒီ-၇၂၇။ ၂။ပန်းကုံး။ ၃။ဓာန်ဒီ-၈၇။

http://www.dhammadownload.com

ပြိုးပြိုးပျက်ပျက် တလက်လက်ထွက်သော အရောင်ရှိသော ပြဟ္မာများ။

(နဲ) အာဘာသန် ဩဘာသန် အာဘာသော။ အာ-ဘာသ+အ။ အာဘာသော သီလံ ဧတေသန္တိ အာဘဿရာ။

အာဘာဿ-ပုဒ်၊ ရပစ္စည်း၊ တဿီလတဒ္ဓိတ်၊ သဒ္ဒေဘော်လာ၊ ရှေ့အာကို ရဿပြု။[၁]

ထွန်းလင်းတောက်ပခြင်း အလေ့ရှိသော ပြဟ္မာများ။

(နဲ) အာဘာသန် အာဘဿော။ အာ-ဘာသ+ဏျ။ အာဘဿော သီလံ ဧတေသန္တိ အာဘဿရာ။ အာဘဿ+ရ။[၂]

၃။ ကောသလရညောပရာဇယဝတ္ထု

ဇယံ॰ ဇိနာတီတိ ဇယန္တော။ ဇိ+အန္တ။[၁]

အန္တပစ္စည်းသည် "မာနန္တာ ဝတ္တမာနေ စ, လက္ခဏေ ဟေတု ကေ သိယုံ"ဟူသော အနက်သုံးပါးတို့တွင် ဤ၌ ဟေတုအနက်၌ သက်ပါ။[၃]

ဝေရံ ပသဝတိ॰ ဝေရံအရ ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါသ၊ ပသဝတိ၌ဓာတ်အရ ကြွင်းဒေါသမူစိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။

ဒုက္ခံ॰ ပဋမာကြိယာဝိသေသနအနက်၊ လိင်္ဂတ္ထေ ပဋမာ။

ပရာဇိတော॰ ပရာဇယိတ္ထာတိ ပရာဇိတော။ ပရာ-ဇိဓာတ်၊ တ။[၁]

(နဲ) ပရာဇီယတေတိ ပရာဇိတော။

ဒုက္ခံ သေတိ॰ ဒုက္ခအရ စေတသိကဒုက္ခဟုဆိုအပ်သော ဒေါသမူဒွေးရှိ ဝေဒနာ၊ သေတိအရ ကြွင်းဒေါသမူစိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။

ဥပသန္တော॰ ဥပသမ္မိတိ ဥပသန္တော။ ဥပ-သမု+တ၊ ပုရိသာဒိ။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။ဇ-၂၈၉၊ကျော်သျှ-၃၃၂။ ၃။သာရ၊ငြိမ်းသောဓာတ်တာနိသျှ။

http://www.dhammadownload.com

ရာဂစသောကိလေသာတို့ ငြိမ်းအေးပြီးသော ရဟန္တာ။

သုခံ သေတိ၊ သုခံအရ မဟာကြိယာသောမနဿရှိ ဝေဒနာ၊ သေတိအရ ကြွင်း မဟာကြိယာသောမနဿံစိတ္တုပ္ပါဒ်၊ သဟဇာတ။

ဇယပရာဇယံ၊ ဇယနံ ဇယော။ ဇိ+အ။

ပရာဇယနံ ပရာဇယော။ ပရာ-ဇိ+အ။

ဇယော စ ပရာဇယော စ ဇယပရာဇယံ။[၁]

၄။ အညတရကုလဒါရိကာဝတ္ထု

ရာဂသမော၊ ရာဂေန သမော ရာဂသမော။

ကလိ၊ ကလိယတိ ပရိမီယတီတိ ကလိ။ ကလ-သင်္ချာနေ၊ က္ကိ။[၂]

(နံ) ကုစ္ဆိတေန အာကာရေန လိတိ ပဝတ္တတီတိ-လိ။ ကု-လီ+က္ကိ။

(နံ) ကံ သုခံ လုနာတိ ဆိန္ဒတီတိ ကလိ။ က-လူ+က္ကိ။

(နံ) စဏ္ဍိက္ကာကာရေန 'စဏ္ဍိကော'တိ ကလိတဗ္ဗော သင်္ချာတဗ္ဗောတိ ကလိ။ ကလ+က္ကိ။[၃]

ခန္ဓသမာ၊ ဇာတိဇရာမရဏာဒီဟိ သံသာရဒုက္ခေဟိ ခဇ္ဇတီတိ-ခန္ဓော။ ခါဒ-ဘက္ခဏေ၊ က။

(နံ) ခဇ္ဇတိ ခါဒိယတီတိ ခန္ဓော။[၄]

(နံ) ဉာဏေန ခညတေတိ ခန္ဓော။ ခန+ဓ။[၅]

(နံ) ခနိယတိ ပရိခညတီတိ ခန္ဓော။

(နံ) ခံ သုညာကာရံ ဓာရေတီတိ ခန္ဓော။ ခံ-ဓရ+က္ဂိ။

(နံ) ခညတိ အဝဒါရိယတီတိ ခန္ဓော။ ခနု+ဓ။[၆]

(နံ) ခါဒတိ အဝယဝေတီ ခန္ဓော။ ခါဒ+တ။[၇]

ခန္ဓေဟိ သမာ ခန္ဓသမာ။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။မောဂ်-၇း၇။ ၃။ဓမ္မဒီ-၂၁၂။ ၄။ရူ-၄၁၆။ ၅။မောဂ်-၇း၉၈။ ၆။နီတိဓာတု-၃၅၇။ ၇။ဓာန်ဒီ-၆၃၀။

http://www.dhammadownload.com

သန္တိပဒံ- ကိလေသာ သမ္မန္တိ ဧတ္ထာတိ သန္တိ။ သမု+တိ။
သန္တိတော ပဒံ သန္တိပဒံ။

၅။ ကေဥပါသကဝတ္ထု

အတိရိတ္တဘတ္တံ- အတိရေကံ ရိစတိ ဂစ္ဆတီတိ အတိရိတ္တံ။[၁]
(နဲ့) အတိရိစ္စတီတိ အတိရိတ္တံ။[၂]
အတိ-ရိစဓာတ်၊ ဝိယောဇနသမ္ပဋိစ္ဆနဂတီသု၊ တော၊ ဘုဇာဒိ။
အတိရိတ္တံ ဘတ္တံ အတိရိတ္တဘတ္တံ။
ကန္တာရံ- သပ္ပဋိဘယတ္တာ ကန္တတိ နိစ္စဂမနာဂမနံ ဧတ္ထာတိ-ရော။
ကတိ-ဆေဒနေ၊ အာရ၊ န လာ၊ ပုံ, နပုံ။
(နဲ့) ကေန ပါနီယေန တရန္တိ အတိက္ကမန္တိ ယန္တိ-ရော။ က-တရ၊ ဏ။[၂]
(နဲ့) ကေန ဇလေန ကေန ဝါ ပုဂ္ဂလေန တရီယတေတိ-ရော။[၃]
(နဲ့) ကိစ္ဆေန တရိတဗ္ဗောတိ-ရော။ ကိစ္ဆ-တရဓာတ်+ဏ။ ကိစ္ဆတာရော-
ဟူလိုလျှက် သုတ်ကြီးဖြင့် ကိစ္ဆကို ကပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ။[၄]
ဇိယစ္ဆာပရမာ- ယသိတုံ ဣစ္ဆာ ဇိယစ္ဆာ။
ယသ-ဆ-အ-အာ၊ ယ၏ဒွေဘော် ယလာ၊ ဒုတိယစတုတ္ထာနံ
ပဌမတတိယာ-ဖြင့် ယကို ဂပြု၊ အန္တသိဝဏ္ဏာကာရော ဝါ-ဖြင့်
ဂ၏ အကို ဣပြု၊ ကဝဂ္ဂဿ စဝဂ္ဂေါ-ဖြင့် ဂကို ဇပြု၊ ဗျဥ္ဇနန္တဿ
စော ဆပစ္စယေသု စ-ဖြင့် သကို စပြု၊ နာမ်ငဲ့ အာသက်စသည်။
ဇိယစ္ဆာ ပရမာ ယေသန္တိ-ဇိယစ္ဆာပရမာ။
မှတ်ချက်။ ပန်းကုံး၌ သမာသ်အဖြစ်မယူ၊ ဝါကျအဖြစ် အနက်ပေးသည်။
သင်္ခါရပရမာ-ပစ္စယေဟိ သင်္ဂမ္မ ကရီယန္တီတိ သင်္ခါရာ။
(နဲ့) သင်္ခရီယန္တိ တေဟီတိ သင်္ခါရာ။ သံ-ကရ+ဏ။

၁။ပါဝိယောဇနာ-၇၅။ ၂။ဓာန်ဋီ-၇၁၂၁၉၂။ ၃။ဝိ-ပိဋက-၂၅၃။ ၄။နိရုတ္တိ-၅၄၀။

http://www.dhammadownload.com

ဓာတ်မဟုတ်သော ခရ-၌ ဝုဒ္ဓိပြုနိုင်ခြင်းအကြောင်း- ဌာနူပစာရနည်းအားဖြင့် ဌာနီဖြစ်သော အပြုအာဒေသကိုလည်း ဓာတ်ဟုခေါ်ဆိုနိုင်ခြင်းကြောင့် ဝုဒ္ဓိပြုနိုင်သည်။[1]

သခ်ီရာ ပရမာ ယေသန္တိ သခ်ီရပရမာ။

ဥတ္တ၁ မဟာကု ဉာသ်ရှိ ပညာ။

ဥတ္တာ-၏ ကတ္တားကို ပဏ္ဍိတော-ဟု ထည့်၊ ပဓာနကြိယာကိုကား သတ္တိကရောတိ-ဟု ထည့်။

စာစပ်။ ဥတ္တာကား ရှ်ဟူရှ်အနက်ပေးသောကြောင့် သတ္တိကရောတိ၌ ပုဗ္ဗကာလကြိယာဝိသေသန၊ သတ္တိကရောတိကား အပရကာလကြိယာဝိသေသျ။

ဥတ္တ၁ သတ္တိကရောတိ။ ဥတ္တာအရ မဟာကုဉာသ်ရှိ ပညာသည်၊ သတ္တိကရောတိအရ မဂ်လေးပါးအား ပကတူပ။ (နဲ)အာရမ္မဏ။

ပညာသာမညဖြစ်၍ ပကတူပပြိုင်လိုက်သည်၊ ဥတ္တာ၏ ကတ္တားနှင့် သဟပြိုင်ပါ။

၆။ ပသေနဒိကောသလဝတ္ထု

တဏ္ဍုလဒေါဏဿ။ တမီယတိ ဝိကာရံ အာပါဒီယတီတိ တဏ္ဍုလော။

တမဓာတ်၊ ကုလ(ဥလ)ပစ္စည်း၊ ဓာတ်၏အဆုံး၌ ဍုလာ၊ မကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြု၊ ပုံ, နပုံ။[2]

ဒဝတိ ပဝတ္တတီတိ ဒေါဏော။ ဒု-ဂမနေ၊ ဏ။[3]

(နဲ) တဏ္ဍုလာဒယော ဒဝတိ ဧတ္ထာတိ ဒေါဏော။[4]

တဏ္ဍုလော ဒေါဏော တဏ္ဍုလဒေါဏော။

တဒုပိယေန။ ဥပေတီတိ ဥပိယံ။ ဥပ-ဣ+ယ။

၁။ရူ-၃၅၉။ ၂။မောဂ်-၇၊၁၉၃။ ၃။မောဂ်-၇၊၆၅။ ၄။ဓာတု-ဒီပနီ။

http://www.dhammadownload.com

တဿ ဥပိယံ တဒုပိယံ။ တ+ဥပိယ။[၁]

(နဲ) ဥပစာတ်၊ ဥပပတ္တိအနက်ဟော၊ စုရာဒိ၊ ဏျပစ္စည်း၊ ဣအာဂုံ၊ ဥကို ဝုဒ္ဓိမပြုရ။[၂] (ဝိဂ္ဂဟတူ)

နှာနစုဏ္ဏမူလံ= နဟာယန္တိ (နှာယန္တိ)ဧတေနာတိ နှာနံ။

နှာနံ စုဏ္ဏံ နှာနစုဏ္ဏံ။ နှာနစုဏ္ဏဿ မူလံ-လံ။

အာရောဂျပရမာ= နတ္ထိ ရောဂေါ ယဿာတိ အရောဂေါ။

အရောဂဿ ဘာဝေါ အာရောဂျံ။ အာရောဂျံ ပရမံ ယေသန္တိ-မာ။

(နဲ) အာရောဂျမေဝ ပရမံ ယေသန္တိ-မာ။[၁]

သန္တုဋ္ဌိပရမံ= သန္တောသနံ သန္တုဋ္ဌိ။ သံ-တုသ+တိ။

တောသနံ တုဿနံ တုဋ္ဌိ။ တုသ-ဒိဝါဒိ၊ တိ။

သကေန, သမွာ, သန္တေန တုဋ္ဌိ သန္တုဋ္ဌိ။

သန္တုဋ္ဌိ ဧဝ ပရမာ ယဿာတိ သန္တုဋ္ဌိပရမံ။

(နဲ) တုသနံ ပီနနံ တုဋ္ဌိ။ သယံ အတ္တနော ပစ္စယေန တုဋ္ဌိ, သမေန တုဋ္ဌိ, ပသဋ္ဌာ တုဋ္ဌိ သန္တုဋ္ဌိ။[၃]

သန္တုဋ္ဌိ ပရမာ ယဿာတိ သန္တုဋ္ဌိပရမံ။ ဓနံ။

ဝိဿာသပရမာ= သသနံ သာသော။ သသု-ဟိံသာယံ+ဏ။

ဝိဂတော သာသော ဧတသ္မာတိ ဝိဿာသော။[၄]

(နဲ) ဝိဿာသနံ ဝိဿာသော။ ဝိ-သသ+ဏ၊ ဝိပုဗ္ဗော ဝိဿာသေ။

ဝိဿာသော ဧဝ ပရမော ဧတိဿာတိ-မာ။[၁]

နိဗ္ဗာနပရမံ= နိဗ္ဗာနံ ဧဝ ပရမံ ဧတဿာတိ-မံ။

၇။ တိဿတ္ထေရဝတ္ထု

ပဝိဝေကရသံ= ပ ဝိဝိစ္စနံ ပဝိဝေကော။ ပ-ဝိ-ဝိစ+ဏ။[၁]

၁။ပန်းကုံး။ ၂။ပါရာဘာဋီ-၁၉၈။ ၃။ဓမ္မဋီ-၂၁၄။ ၄။ဝိနယာလင်္ကာရ-ဋီ-၁၊၁၅၅။

http://www.dhammadownload.com

ဝိစတိ(ဘူ) ဝိစ္စတိ(ဒိ) ဝိဠတိ(ရု)

ရသီယတိ အသာဒိယတီတိ ရသော။

ပဝိဝေကတော ဥပ္ပန္နော ရသော-သော။

ဥပသမဿ၊ ကိလေသာ ဥပသမ္မန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥပသမော။

ကိလေသာတို့၏ ငြိမ်းအေးရာ နိဗ္ဗာန်။[၁]

ပြိုင်၊ တဟျတ်အရ နိဗ္ဗာန်၊ အန္တတ်အရ ဥပစာအားဖြင့် မဂ်ဉာဏ်, ဖိုလ် ဉာဏ်၊ အာဓိ။

(နဲ့) တဟျက်အရ နိဗ္ဗာန်၊ အန္တတ်အရ ကိလေသာ၊ (နဲ့)ကိလေသာတို့၏ အဘာဝပညတ်။ မျိုးခွဲမရ။

ပဝိဝေကရသံ ပိတွာ၊ ပဝိဝေကရသအရ မဟာကြီရှိ သုခ, သောမနဿ ဝေဒနာ(ကော်ဘာဝသုခ)၊ ပိတွာအရ ကြွင်းမဟာကြီသောမနဿ စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။

ပိတွာ/ရသံဥပသမဿ၊ ရသံ ဥပသမဿအရ နိဗ္ဗာန်သည် ပိတွာအရ အရဟတ္တမဂ်, ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား အာဓိ။

(နဲ့) ရသံ ဥပသမဿအရ မဟာကြီရှိ သောမနဿဝေဒနာ၊ ပိတွာအရ ကြွင်း မဟာကြီစိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။

ဤနည်းအလို - ဥပသမန့် ဥပသမော။

ဥပသမဿ-ကိလေသာငြိမ်းခြင်း၏၊ (ဝသေန-ဖြင့်၊ လဒ္ဓ-ရ အပ်သော) ရသဥ္စ-ဝမ်းမြောက်ခြင်းဟူသော အရသာကိုလည်း၊ ပိတွာ-၍။[၂]

ဥပသမဿစာတိ-ကိလေသူပသမေန လဒ္ဓသောမနဿ။[၃]

နိဒ္ဒရော၊ ဒရထံ ဒရော။ ဒရ+အ။ နတ္ထိ ဒရော ဧတဿာတိ နိဒ္ဒရော။

နိပ္ပာပေါ၊ နတ္ထိ ပါပံ ဧတဿာတိ နိပ္ပာပေါ။

ဓမ္မပီတိရသံ၊ ဓမ္မေန ဥပ္ပန္နာ ပီတိ ဓမ္မပီတိ။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။ဇာတ်ပါဠိတော်နိဿယ- ၂၁၆၄။ ၃။ဇာ၅-၃၁၀၈၃။

http://www.dhammadownload.com

ဝမ္မပ်တိယာ ရသော ဓမ္မပီတိရသော။

ပြိုင်- ဓမ္မအရ လောကုတ္တရာတရား ၈-ပါး၊ ပီတိအရ လောကုတ္တရာရှိ ပီတိ၊ သဟဇာတ။ ၄-၃-၃ ။

ဓမ္မအရ နိဗ္ဗာန်၊ ပီတိအရ လောကုတ္တရာရှိ ပီတိ၊ အာဓိပြိုင်။

ပိဝံ- ပိဝတီတိ-ပိဝန္တော။

ပြိုင်- ဓမ္မပီတိအရ လောကုတ္တရာရှိ ပီတိ၊ ပိဝံအရ ကြွင်းလောကုတ္တရာစိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။ ၄-၃-၁ ။

၈။ သက္ကဝတ္ထု

အာယုသခါရေ- အယတိ အဒ္ဓါနံ ဂစ္ဆတိ ယေနာတိ အာယု။ အယ+ဏု။

(နဲ့) ဧတိ ဧတေနာတိ အာယု။ ဣ-ဂတိမှိ၊ ဏု၊ ဣကို ဧပြု၊ ဧကို အယ ပြု။[1]

မှတ်ချက်။ အာယုသဒ္ဒါသည် "ပုနရာယု စ မေ လဒ္ဓေါ"ဟူသော သက္ကပဥှသုတ်၊ "အာယု ပရိက္ခီဏော"ဟူသော(မ-၁၊၃၇၀)၊ "အပ္ပမာယု မနုဿာနံ"ဟူသော(သံ-၁၊ ၁၀၉)၊ အာယုသဒ္ဒေါ ပုံနပုံသကလိင်္ဂေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော-ဟူသော (နီတိပဒ-၃၀၈) စကားတို့အရ ပုံလိင်, နပုံလိင်၌ဖြစ်၏၊ ရှု(၉၅)အလိုလည်း နပုံလိင်၌ပင် ဖြစ်၏၊ ပုံလိင်၌ "အာယု, အာယူ, အယဝေါ"ဟု(နီတိပဒ-၃၀၉)ဘိက္ခုအတိုင်းစဉ်။

သင်္ခရောတီတိ သခါရော။ သံ-ကရ၊ ဏ။

အာယုံ သခါရော အာယုသခါရော။[2]

ဇီဝိတိန္ဒြေကို ပြုစီမံတတ်သော ဖလသမာပတ်။

ပြိုင်- သခါရအရ မြတ်စွာဘုရား၏ ပဥ္စမဈာန်အရဟတ္တဖိုလ်ဖလသမာပတ်၊ အာယုအရ ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေအား ပကတူပ။

၁။ဓာန်ဋီ-၁၅၅။ ၂။သုတ်မဟာဝါဘာဋီ-၂၄၀၂။

http://www.dhammadownload.com

ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေကြည် ကလာပ်တူ စိတ္တသမုဋ္ဌာနိကရုပ်အား သဟဇာတ။

ဖလသမာပတ်သည် နာမ်ဇီဝိတိန္ဒြေအား သဟဇာတ။

(နဲ) သင်္ခါရိယတေတိ သင်္ခါရော။

အန္တတ်အရ-ဖလသမာပတ်၊ ဟာဟျတ်အရ-ရုပ်(နာမ်)ဇီဝိတ။ အာယု စ တံ သင်္ခါရော စာတိ အာယုသင်္ခါရော။[1]

ဖလသမာပတ်သည် ပြုစီမံအပ်သော ဇီဝိတိန္ဒြေ။

အာယုသင်္ခါရအရ ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေကို ရ၏၊ အာယုဟု ခေါ်ဝေါ် အပ်သော ဇီဝိတိန္ဒြေကို ကံ(ဤ၌ ဖလသမာပတ်)သည် ပြုစီမံအပ် သောကြောင့် သင်္ခါရိယတေဟု ပြုရသည်။

(နဲ) သင်္ခရောတီတိ သင်္ခါရေး။ အာယု ဧဝ သင်္ခါရော-ရော။

ကိန္ဒြိယပစ္စည်း စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် တကွဖြစ်ဖက်တရား တို့ကို စောင့်ရှောက်တတ်, ပြုပြင်စီရင်တတ်သော ဇီဝိတိန္ဒြေ။

အာယုသင်္ခါရာတိ-အာယုမေဝ။[2]

အာယု ဧဝ ကိန္ဒြိယပစ္စယာဒိဝသေန သဟဇာတဓမ္မာနံ အနုပါ- လနဝသေန သင်္ခရဏတော အာယုသင်္ခါရော။[3]

ပြိုင်။ အာယုအရ ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေသည် သင်္ခါရအရ ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေကြည် ကြွင်း ကလာပ်တူ ကမ္မဇရုပ်တရားအပေါင်းအား ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယ ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြု။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယ, အတ္ထိ, အဝိဂတ။

(နဲ) အာယုအရ တစ်ပါး နှစ်ပါး သုံးပါးသော မဟာဘုတ်သည်၊ သင်္ခါရအရ သုံးပါး နှစ်ပါး တစ်ပါးသော မဟာဘုတ်နှင့် ဥပါဒါရုပ် အား သဟဇာတ။ အကြီး -၄၊ အညီ။

(နဲ) အာယုအရ နာမ်ဇီဝိတိန္ဒြေသည်၊ သင်္ခါရအရ နာမ်ဇီဝိတိန္ဒြေ ၏ သမ္ပယုတ်တရားတို့အား သဟဇာတ။

၁။ နိဘာဋီ-၂၃၈။ အံသျှ-၄၅၈၂။ ၂။ မဋ္ဌ-၂၂၅၀။ ၃။ မဋီ-၂၂၇၃။

(နဲ) အာ သမန္တတော ယုနော့တိ ပါလေတိ သတ္တေတိ အာယု။
အာယုဿ သင်္ခါရော ရာသိဘာဝေါ-ရော။[၁]

(နဲ) အာယဝန္တိ မိဿီဘဝန္တိ သတ္တာ ဧတေနာတိ အာယု။[၂]အာ-ယု+ဏု။

(နဲ) အယနံ ပဝတ္တနံ အာယု။ သင်္ခရောတိ ဧတေနာတိ သင်္ခါရော။
အာယုံ သင်္ခါရော အာယုသင်္ခါရော။ (ဆရာနည်း)
အတ္တဘော၏ဖြစ်ခြင်းကို ပြုစီမံကြောင်း ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေ။
အာယု-၌ က္လစာတ်၊ ပဝတ္တနဂတိအနက်ဟော၊ ဘာဝသာဓနကြံ။
အာယုသင်္ခါရာတိ-ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။[၃]
အာယုံ သင်္ခရောတိ ဧတေနာတိ အာယုသင်္ခါရော၊ ယထာ ဟိ ကမ္မဇရူပါနံ ပဝတ္တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယပဋိဗဒ္ဓါ၊ ဧဝံ အတ္တဘာဝဿ ပဝတ္တိ တပ္ပဋိဗဒ္ဓါတိ။[၄]

အာယုသင်္ခါရေ ဝိဿဇ္ဇေ- အာယုသင်္ခါရေအရ ပဥ္စမဈာန်အရဟတ္တဖိုလ်ရှိ ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာသည် ဝိဿဇ္ဇေအရ ကြွင်းပဥ္စမဈာန်အရဟတ္တဖိုလ်ဖလသမာပတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား သဟဇာတ။ ၄-၃-၃ ။

(နဲ) အာယုသင်္ခါရေအရ ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေယူ၍ ဝိဿဇ္ဇေအရ ကြွင်းကလာပ်တူ ကမ္မဇရုပ်တို့နှင့် ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယ ပြိုင်ပါ။

(နဲ) ဝိဿဇ္ဇေ-၌ အန္တတ်အရ မဟာကြိယာဉာဏ် စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍ အာယုအရတို့နှင့် အာရုံမျိုးပြိုင်ပါ။

သီလဂန္ဓံ- ဂန္ဓောဝိယာတိ ဂန္ဓော။ (နဲ)သဒ္ဒိသူပစာကြံပါ။
သီလမေဝ ဂန္ဓော သီလဂန္ဓော။

(နဲ) သီလနိဗန္ဓနော ဂန္ဓော သီလဂန္ဓော။ နိဗန္ဓန-ပုဒ် အကျေကြံ။
သီလနှင့်စပ် ချီးမွမ်းအပ်သော ကျော်စောသံဟူသောရနံ့။

(နဲ) သီလံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နော ဂန္ဓော သီလဂန္ဓော။[၅]
သီလကိုစွဲ၍ဖြစ်သော ကျော်ဇောသံဟူသော ရနံ့။

၁။အပ၅-၂၁၃၄။ ၂။ဓာတွတ္ထ၊ဓာပန်း-၄၁၇။ ၃။သံ၄-၂၂၀၉။ ၄။သံဋီ-၂၁၉၀။ ၅။သံဋီ-၂၂၄၀။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) သီလသမုဋ္ဌာနော ဂန္ဓော သီလဂန္ဓော။[၁]
 သီလကြောင့်ဖြစ်သော ကျော်စောသံဟူသော ရနံ့။
သီလဂန္ဓံ ယာယိတွာ= သီလဂန္ဓံအရ သီလနှင့်စပ်သော ကျော်စောသံဟူ
 သော နတ်လူပြဟ္မာတို့၏ စိတ္တဇသဒ္ဒသည်၊ ယာယိတွာအရ ကုသ
 လဝိပါက် သောတဝိညာဏ်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား အာရမ္မဏ။
ဝါသဝ= သုခံ ဝသန္တိ ဧတေဟီတိ ဝသူနိ။ ဝသ+ဉ၊ နပုံ။[၂]
 ဝသူနိ ရတနာနိ အဿ သန္တီတိ ဝါသဝေါ။[၃]
 ဝသုပုဒ်၊ ဏပစ္စည်း၊ ဧအာဂုံ။
(နဲ) ဝါသံ အာဝါသတ္ထံ ပုရိမတ္တဘာဝေ အာဝါသဒါနဝသေန ဝါတိ
 ပဝတ္တတီတိ ဝါသဝေါ။ ဝါသ-ဝါဓာတ်၊ ပဝတ္တနေ၊ ဏ။[၄]
သာဟု= သာဓု တည်၊ ဒေါဿ စ-၌ စဖြင့် ဓကို ဟပြု။
အရိယာနံ= ဒဿနံ၌ စပ်ခိုက် ဒုတိယာပဋ္ဌမိနဋ္ဌဖြင့် ဘောဟောယုပစ္စည်း
 အယှဉ် ဆဋ္ဌီ နံသက်။
 သန္နိဝါသော၌စပ်ခိုက် ဆဋ္ဌီ စ-ဖြင့် တတိယာ(သဟ)အနက်
 ၌ ဆဋ္ဌီသက်။
ဒဿနံ အရိယာနံ= အရိယာနံအရ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ခန္ဓပဉ္စက(ရုပ်ရဲ)
 သည် ဒဿနံ၌ ဓာတ်အရ ကုသလဝိပါက်စက္ခုဝိညာဉ်အား အာရ
 မ္မဏ။ ၄ ။
သန္နိဝါသော= နိဝသနံ နိဝါသော။ သဟ နိဝါသော သန္နိဝါသော။
(နဲ) သန္နိဝသနံ သန္နိဝါသော။ (ပန်း) သံ-နိ-ဝသဓာတ်၊ ဏ။
ကာလသင်္ဂတစာရီ= သဟ ဂစ္ဆတီတိ သင်္ဂတော။ သံ-ဂမု+တ။
 စရတိ သီလေနာတိ-စာရီ။ သင်္ဂတော ဟုတွာ စာရီ-ရီ။
 ကာလေန သင်္ဂတစာရီ ကာလသင်္ဂတစာရီ။

၁။ဝိသုဒ္ဓိ-ဋီ-၁၊၃၁။ ၂။မောဂ်-၇၊၂။ ၃။ဓာန်ဋီ-၁၉။

http://www.dhammadownload.com

ဒိယံ= ဒိ-ခယေ၊ ယော၊ ဒိယာဒိ။[1]

ဟောက်ကျမ်းများ၌ ဒိဓာတ်ဟု မတွေ့ရပါ၊ ဒီ (ဒိ)-ခယေ၊ ကုန်ခန်းခြင်း၌၊ ဒိယတိ။(မန်း)

အဒ္ဓါနံ= သဗ္ဗာနံ ဇီဝိတံ အသတိ ခေပေတီတိ အဒ္ဓါ။[2]

အသု-ခေပနေ၊ ဓ၊ ဘူ၊ သကို ဒပြုပါ။[2]

(နဲ) အရန္တိ ဂစ္ဆန္တိ ဧတ္ထာတိ အဒ္ဓါ။ အရ-ဂမနေ၊ ဓ။[3]

(နဲ) အတတိ သတတံ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ အဒ္ဓါ။ ကာလော။[4]

အမိတ္တေနေဝ= အမိတ္တေန+ဧဝ။

န မိတ္တော-အမိတ္တော။ မိတ်ဆွေ၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ရန်သူ။

အ-သဒ္ဒါ ပရိယုဒါသဝါစီ၊ (ဝိရုဒ္ဓ)ပဋိပက္ခအနက်ဟော။[5]

သုခသံဝါသော= သံဝသိယတေ သံဝါသော။ သံ-ဝသ+ဏ။

သုခေါ သံဝါသော ဧတေနာတိ-သော။

ဒွိပဒတုလျာဓိကရဏတတိယာဗဟုဗ္ဗီဟိ။

သမာဂမော= သမာဂမနံ သမာဂမော။[6] သံ-အာ-ဂမု+အ။

တသ္မာ ဟိ= တသ္မာ-၏ အနိယမဝါကျကို "ယသ္မာ ဗာလေဟိ သဒ္ဓိံ သံဝါသော ဒုက္ခော၊ ပဏ္ဍိတေန သဒ္ဓိံ သုခေါ"ဟု ထည့်ပါ။

ပညံ= ပညာ အဿ အတ္ထီတိ ပညော။

လောကီလောကုတ္တရာပညာရှိသူ၊ အဿတ္ထိ-ဏ၊ ပုရိသာဒိ။

ဗဟုဿုတံ= အဿုယျိတ္ထာတိ သုတံ။

ဗဟု သုတံ သုတ္တဂေယျာဒိ ဧတေနာတိ-တော။[7]

(နဲ) ဗဟု သုတံ အဿာတိ ဗဟုဿုတော။[8]

ဓောရယှသီလံ= ဓရီယတေတိ ဓုရော။ ဓရ+အ၊ ဓ၏ အကို ဥပြု။

ဓုရံ ဝဟတီတိ ဓောရယှံ။(သီလံ)

၁။ဓာန်ဋီ-၇၀၇၊၆၆။ ၂။သူစိ၊ ၃။မောဂ်-၇၊၉၉။ ၄။အံဋီ-၂၁၆၇။
၅။ရူ-၁၈၈။ ၆။နိရုတ္တိ-၅၃၉။ ၇။ဒီဋီ-၂၁၂၈။ ၈။ဝိ၄-၃၊၅၄။

http://www.dhammadownload.com

မုရပုဒ်+ယှဏ်ပစ္စည်း၊ဝဟတိတဒ္ဓိတ်။[၁] ဝန်ကိုဆောင်တတ်သော။
(နဲ့) မုရံ ဝဟိတုံ အရဟတီတိ-ယ့်။
မုရသဒ္ဒူပပဒ-ဝဟ+ဏ၊ ကိတ်၊ ဝဟမှ ဝကို ယပြု။[၂]
ဓောရယှံ သီလံ ယဿာတိ ဓောရယှသီလော။
(နဲ့) မုရောဝိယာတိ မုရံ။(အရဟတ္တံ) ဝဟဏံ ဝဟော။
မုရဿ ဝဟော မုရဝဟော။
မုရဝဟံ အရဟတီတိ ဓောရယှံ။ (ပုဗ္ဗကအာဘော်)
ဝတဝန္တံ= ဝတ္တိတဗ္ဗန္တိ ဝတံ။ ဝတု-ဝတ္တနေ၊ အ။
ဝတံ စ ဝတံ စ ဝတံ။ သီလအကျင့် မုတင်အကျင့်။
ဝတံ အဿ အတ္ထီတိ ဝတဝန္တော။ ဝတ+ဝန္တု။
သုမေဓံ= သုန္ဒရာ မေဓာ ယဿာတိ သုမေဓော။
သောဘနာ မေဓာ ယဿာတိ သုမေဓော။
နက္ခတ္တပထံ= န ခီယတိ, န ခရတီတိ ဝါ နက္ခတ္တံ။ န-ခီ+အ။(နဲ့)န-ခရ+အ။
န ခယ။ (နဲ့) န ခရ-ဟု ဖြစ်လာသည့်အခါ "ခတ္တာဒေသော
နိပါတနာ"ဟူသော သုတ်ဖြင့် ခယကို၊ (နဲ့)ခရကို ခတ္တပြု။[၃]
(နဲ့) ပုနပ္ပုနံ ဥဒယတ္တာ န ခီယတေတိ နက္ခတ္တံ။ န-ခီ+တ။
(နဲ့) အတ္တနော ဂမနဋ္ဌာနံ န ခရတိ, န ဝိနာသေတီတိ-တ္တံ။ န-ခရ+တ။
(နဲ့) နက္ခတီတိ နက္ခတ္တံ။ နက္ခ ဓာတ်၊ ဂတိယံ၊ ဘူ၊ တ္တ။[၄]
(နဲ့) နက္ခနံ ဂမနံ နက္ခံ။ နက္ခံ တာယတိ ရက္ခတီတိ နက္ခတ္တံ။
နက္ခသဒ္ဒူပပဒ-တာ ဓာတ်၊ က ပစ္စည်း။[၅]
ပထန္တိ ဂစ္ဆန္တိ ဧတ္ထာတိ ပထော။ နက္ခတ္တာနံ ပထော-ထော။

http://www.dhammadownload.com

၁၆။ ပိယဝဂ်

၁။ တယောဇနပဗ္ဗဇိတဝတ္ထု

အယောဂေ ယုဉ္ဇ= ယုဉ္ဇိတဗ္ဗောတိ ယောဂေါ။ န ယောဂေါ အယောဂေါ။
အယောဂေ ယုဉ္ဇအရ-ပြည့်တန်ဆာပ အစရှိသော ခြောက်ပါး သောမမှီဝဲသင့်သောအရပ်ကို မှီဝဲခြင်းဟုဆိုအပ်သော အယောနိသောမနသိကာရကိုယူ။ တရားကိုယ်ကား-လောဘမူစိတ္တုပ္ပာဒ်တည်း။

ယုဉ္ဇမတ္တာနံ= ယုဉ္ဇံ+အတ္တာနံ။ ယုဉ္ဇတိတိ ယုဉ္ဇန္တော။ ယုဇ-ရုဒါဒိ+အ၊ အန္တ။

ယောဂသ္မိံ အယောဇယံ=ပြည့်တန်ဆာမစသော ခြောက်ပါးသော မမှီဝဲသင့်သောအရပ်ကို မမှီဝဲခြင်းဟုဆိုအပ်သော ယောနိသောမနသိကာရကိုယူ။

အယောဇယံ= ယောဇယတီတိ ယောဇယန္တော။[၁] ယုဇ+ဏာယ၊ အန္တ။
န ယောဇယန္တော အယောဇယန္တော။

အတ္ထံ= ကာရဏေန အရီယတိ ပဝတ္တိယတီတိ အတ္ထော။[၂] အရ+တ။

ပိယဂ္ဂါဟီ= ပီယတေတိ ပိယော။ ပီ-တပ္ပနေ၊ အ၊ ဘူ, စု, ကီ။
ပိယံ ဂဏှာတိ သီလေနာတိ ပိယဂ္ဂါဟီ။

(နဲ) ဂဏှာတိ သီလေနာတိ ဂါဟီ။ ပိယံ ဂါဟီ ပိယဂ္ဂါဟီ။

ပြိုင်= ပိယအရ ချစ်အပ်သော ရူပါရုံစသော ကာမဂုဏ်ငါးပါး၊ ဂါဟီ၌ ဓာတ်အရ လောဘမူစိတ္တုပ္ပာဒ်အား အာရမ္မဏ။ ၆။

ပိဟေတတ္တာနုယောဂိနံ= ပိဟေတိ+အတ္တာနုယောဂိနံ။
အတ္တာနံ အနုယုဉ္ဇတိ သီလေနာတိ-ဂီ။ အတ္တ-အနု-ယုဇ+ဏီ။

(နဲ) အတ္တနော အတ္တနော အတ္ထံ အနုယုဉ္ဇတိ သီလေနာတိ-ဂီ။[၃]
ကိုယ့်ကျိုးကိုယ့်စီးပွားကိုသာ အားထုတ်လေ့ရှိသူ။

၁။ပန်းကုံး၊ ၂။သူစိ၊

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) အနုယုဥ္ဇနံ အနုယောဂေါ။ အတ္တနော အတ္တံ အနုယောဂေါ-ဂေါ။
အတ္တာနုယောဂေါ အဿ အတ္ထီတိ-ဂီ။ အတ္တာနုယောဂ+ဤ။
ဒဏ္ဍီနံ-ကဲ့သို့ အတ္တာနုယောဂိနံ-ဟု ဒီဃဖြင့် ရှိသင့်သော်လည်း
ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ရဿပြု၍ အတ္တာနုယောဂိနံ-ဟု ဖြစ်၏။

ပြိုင်။ အတ္တအရ မဟာကုရှိ ပိရတိ, စေတနာ, ကေဂ္ဂတာ, ပညာသည်
အနုယောဂအရ ကြွင်းမဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။
၄-၂-၇၊ ယထာရဟာခွဲပါ။

သမာဂစ္ဆိ။ သံ-အာ-ဂမု+အဠ ဤ။

ကုဒါစနံ။ ကိံ တည်၊ ဒါစနံသက်၊ ဝိဘတ်မှည့်၊ ကုဟိံဟံသု စ-၌ စသဒ္ဒါဖြင့်
(နဲ) ကု-ဟူသော နိပါတနဖြင့် ကိံကို ကုပြု။[၁]

တသွာ။ တသွာ-၏ အန်ယမဝါကျကို "ယသ္မာ ဣဓံ ဥဘယမ္ပိ ဒုက္ခံ"ဟု
တည့်ပါ။ တသွာ-ထိုသို့ ချစ်အပ်သူတို့ကို မမြင်ရခြင်း, မချစ်အပ်
သူတို့ကို တွေ့မြင်နေရခြင်း နှစ်ပါးလုံး၏ ဆင်းရဲသည်၏ အဖြစ်
ကြောင့်-ဟု ပေး။

ပိယံ။ ပိယဿ ဘာဝေါ ပိယံ။ ပိယ+ဏျ၊ ဘာဝပစ္စည်းကို ချေပါ။[၂]

ကယိရာထ။ ကရ+ယိရ+ထေ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ထေ-မှ ကေို အာပြု၊ ဓာတွန်
ရ်ကိုလည်း ချေ။

ပိယာပါယော။ အပါယနံ အပါယော။ အပ-ဣဓာတ်+အ။
ပိယေဟိ အပါယော ပိယာပါယော။ ပိယ+အပါယ။[၂]

(နဲ) အပ အယနံ ဝိယောဇနံ အပါယော။

ဂန္ထာ။ ဝဋ္ဋသ္မိံ ဂန္ထေန္တိ ယန္ထေန္တီတိ ဂန္ထာ။ ဂန္ထ+အ။[၃]

ပိယာပ္ပိယံ။ ပိယဉ္စ အပိယဉ္စ ပိယာပ္ပိယံ။
ပိယအရ-ချစ်ခြင်းကို ရ၍ အပ္ပိယအရ မုန်းခြင်းကို ရ၏၊ ဤသို့

http://www.dhammadownload.com

အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ဘက်သဘောရှိသော အနက်ပဟာ သဒ္ဒါတို့ ကို ဒွန်တွဲထားသောကြောင့် အညောညပွဋ္ဌိပက္ခမေဒွန်။

ပိယ အပ္ပိယနှင့် ဂန္ထလေးပါး

၁။ ပိယအရ ချစ်ခြင်းမရှိလျှင် အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထကို ပယ်အပ်၏။

၂။ အပ္ပိယအရ မုန်းခြင်းမရှိလျှင် ဗျာပါဒကာယဂန္ထကို ပယ်အပ်၏။

၃။ အဘိဇ္ဈာ, ဗျာပါဒ ဂန္ထနှစ်ပါးကို ပယ်အပ်ပြီးသော် သီလဗ္ဗတ, ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသ တို့ကိုလည်း ပယ်အပ်ပြီး ဖြစ်တော့၏။

၂။ အညတရကုဋုမ္ဗိကဝတ္ထု

ဥရဂေါ၊ သောကေန တာဠိတော ဥသတိ ဒဟတီတိ-ရော။[၁]

ဥသ-ဒါဟေ၊ ရက်၊ သကိုချေ၊ ပုံ, နပုံ။

(နံ) ဥ ဒုက္ခလာဘေ သတိ ရန္တိ ပဟာရန္တိ ဇေ္ဈ ဇနာတိ-ရော။[၂]

(နံ) အရ-ဂတိမှိ၊ အ၊ အကို ဥပြု။[၃]

ဥရေန ဂစ္ဆတီတိ-ဥရဂေါ။ ဥရ-ဂမုဓာတ်၊ ကွိ။[၃]

တစံ = တစတိ သရီရံ ပါလေတီတိ တစော။[၂] တစ-ပါလနေ၊ ဏ။

သံတနုံ = တနောတိ သံသာရဒုက္ခံ ဝိတ္ထာရေတီတိ တနု။[၂] တနု+ဥ။

(နံ) (ကလလတော ပဋ္ဌာယ ကမ္မာဒီဟိ ယထာသမ္ဘဝံ)တနီယျတိ ဝိတ္ထာ ရီယတိ မဟတ္တံ ပါပီယတီတိ တနု။[၄] တနု(တန)ဓာတ်+ဥ၊ ထိ။

မှတ်ချက်။ တနုသဒ္ဒါသည် "ထိယံ တနု ကဋေ္ဌဝရံ(ဓံ-၁၅၁)၊ တစေ ကာယေ တန္တိတ္ထိ စ တွိသ္မပွေ ဝိရဋ္ဌေ ကိသေ(ဓံ-၉၂၄)အရ ဣတ္ထိလိင်တည်း၊ အပ္ပ, ဝိရဠ, ကိသအနက်တို့၌ကား တိလိင်တည်း၊ ဦးဟုတ်စိန်၌ ကား နပုံလိင်ဟု ဆိုသေး၏။

သသ အတ္တနော တနု သံတနု။ သတနုံ-ဟု ရှိသင့်လျက် ဆန်း

၁။မောဂ်-၇၊၁၄၆။ ၂။သူစိ။ ၃။ဓာန်ဋီ-၂၇၀၊၆၅၄။ ၄။နိတိဓာတု-၂၆၂။

http://www.dhammadownload.com

ကြောင့် နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ သံတန့်-ဟု ရှိရသည်။[၁]

နိဗ္ဗောဂေ॰ နတ္ထိ ဘောဂေါ ယဿာတိ-နိဗ္ဗောဂံ။(သရိရံ)

ဘောဂသဒ္ဒါ၏ အနက်များစွာတို့တွင် ဤ၌ ဒေဟ-ကိုယ်ဟော တည်း၊ သို့သော်လည်း အကျိုးခန္ဓာကိုယ်၏ ဘောဂ-ဟူသောအမည် ကို အကြောင်းဇီဝိတိန္ဒြေပေါ်၌ တင်စား၍ ဖလူပစာရနည်းအား ဖြင့် ခန္ဓာကိုယ်၏ တည်တန့်ကြောင်း ဇီဝိတိန္ဒြေကို ဘောဂအရ ယူပါ။[၁]

ပိယတော॰ "မှ"ဟု ပေးက ဓာတုနာမာနသုတ်၌ ဓာတုပ္ပယောဂဝယ် ဇန ဓာတ်နှင့် အယှဉ် အရင်းခံဖြစ်ရာကို အပါဒါန်မှည့်သည်။

"ကြောင့်"ဟုပေးက ဘေးစသည်ဖြစ်ကြောင်းကို အပါဒါန်မှည့် သော "ဘယာဒျုပ္ပတ္တိ ဟေတု" ဟူသော နီတိသုတ္တ(၁၃၀) နှင့် အညီတည်း။[၁]

ပိတဗ္ဗံ ကန္တိတဗ္ဗံ, ပိတိ ကန္တတီတိ ဝါ ပိယံ။[၂]

ပိယတော ဇာယတီ သောကော॰

ပိယတောအရ ချစ်အပ်သောသတ္တဝါသင်္ခါရဟု ဆိုအပ်သော လောကီ စိတ်, စေ, ရုပ်သည်၊ သောကောအရ ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာအား အာရမ္မဏ။

ဇာယတီ သောကော သဟာပြိုင်ပါ။

၃။ ဝိသာခါဝတ္ထု

ပေမတော॰ ပီဏာနံ ပေမော။ ပီ-တပ္ပနေ၊ မန်။[၃]

(နဲ) ပိယဿ ဘာဝေါ ပေမံ။ ပိယ+ဣမ၊ ပိယကို ပ-ပြု။

ချစ်အပ်သူ၏ အဖြစ်။[၄]

၁။ဂါထာနိဿယ။ ၂။ဝမ္ပဒီ-၂၂၁။ ၃။ရူ-၆၅၂။ ၄။ဓာန်ဒီ-၁၇၃။

(နဲ့)   ပီနယတီတိ ဝါ ပီ။ ပီဓာတ်+ဏ။
    ပီနော ဘာဝေါ ပေမံ။ ပီပုဒ်+က္ကမ။[၁]
(နဲ့)   ပီတိ ကန္တတီတိ ပေမံ။ ကိလေသာကာမံ။
    ပီတိတဗ္ဗံ ကန္တိတဗ္ဗန္တိ ပေမံ။ ဝတ္ထုကာမံ။[၂]
ပေမတော ဇာယတီ သောကော-
    ပေမတောအရ လောဘမှုရှိ လောဘသည်၊ သောကောအရ
    ဒေါသမှုခွဲးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာအား ပကတူပ။

၅။ အနိတ္ထိဂန္ဓကုမာရဝတ္ထု

အနိတ္ထိဂန္ဓကုမာရော- က္ကတ္ထိနံ ဂန္ဓော က္ကတ္ထိဂန္ဓော။
    နတ္ထိ က္ကတ္ထိဂန္ဓော ဧတဿာတိ အနိတ္ထိဂန္ဓော။[၂]
    အနိတ္ထိဂန္ဓော ကုမာရော-ရော။
ကဥ္စနရူပတော- ကိဉ္စတိ ဒိပ္ပတီတိ ကဥ္စနံ။ ကာစ-ဒိတ္တိယံ၊ ယု။[၃]
(နဲ့)   ကဥ္စဓာတ်၊ ယု၊ နပုံလိင်။[၁]
    ကဥ္စနဿ ရူပံ ကဥ္စနရူပံ။

၇။ ပဥ္စသတဒါရကဝတ္ထု

ပူဝပစ္ဆိယော- ပသီယတိ ဗာဓိယတိ ဧတေသူတိ ပစ္ဆိယော။[၄]
    ပသ-ဗာဓနေ၊ ဆိက်(ဆိ)၊ ထိ။
    ပကာရေန အစ္ဆိယန္တေ အာကမီယန္တေတိ-ယော။ ပ-အစ္ဆ+က္က။[၅]
    အတိရသကဘာဝေန ပဝတိ ပဝတ္တတီတိ ပူဝံ။[၆]
    ပူဝဿ ပစ္ဆိယော ပူဝပစ္ဆိယော။
သီလဒဿနသမ္ပန္နံ- နိဗ္ဗာနံ ပဿတီတိ ဒဿနံ။ ဒိသ+ယု။

၁။ဓာန်ဋီ-၁၇၃၊၄၈၇။ ၂။မဟာဋီ-၂၂၆။ ၃။ဝိ-ပိဋက-၂၁၃။ ၄။မောဂ်-၇၊၄၁။
၅။ဓာတု-ဒီပနီ။ ၆။ပါဠိတော်ကျမေဒိနီ-၃၂၀။

http://www.dhammadownload.com

နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသောအားဖြင့် ပြင်တပ်သော မဂ်, ဖိုလ်ဉာဏ်။
သီလဉ္စ ဒဿနဉ္စ-သီလဒဿနံ။

သီလသည် ကုသိုလ်တရားတို့ကို ကောင်းစွာဆောင်ထားခြင်း ဆောက်တည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏၊ အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်သတ်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။

ဒဿအရ မဂ်ဖိုလ်ရှိ ပညာသည် မှန်ကန်စွာမြင်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏၊ အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်သတ်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။

ဤသို့ လက္ခဏာကွဲလျက် ကိစ္စတူသောသဒ္ဒါတို့ကို ဒွန်တွဲထား သောကြောင့် ဝိသဘာဂဒွန္ဒဒွန်။

သမ္ပန္နတီတိ-သမ္ပန္နော။ သီလဒဿနေန သမ္ပန္နော-န္နော။

စတုပါရိသုဒ္ဓိ ၄-ပါးနှင့် အရကောက်

၁။ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလ- မဟာကုသိုလ်ကြီးရှိ ဝိရတိ, စေတနာ။

၂။ ဣန္ဒြိယသံဝရသီလ- မဟာကုသိုလ်ကြီးရှိ သတိ။

၃။ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလ- မဟာကုသိုလ်ကြီးရှိ ဝီရိယ။

၄။ ပစ္စယသန္နိဿိတသီလ- မဟာကုသိုလ်ကြီးရှိ ပညာ။

သီလသမ္ပန္နံ ပြိုင်- သီလအရ မဟာကုသိုလ်ကြီး ရှိ ဝိရတိ, စေတနာ, သတိ, ဝီရိယ, ပညာသည်၊ သမ္ပန္နံအရ ကြွင်းမဟာကုသိုလ်, ကြီးစိတ္တုပ္ပါဒ်အား သဟဇာတ၊ ၄-၂-၆ ယထာရဟထုတ်။

ဒဿနသမ္ပန္နံ- ဒဿနအရ မဂ်, ဖိုလ်ရှိပညာသည်၊ သမ္ပန္နအရ ပညာကြဉ် မဂ်, ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား သဟဇာတ၊ ၄- ၃- ၄။

ဓမ္မဋ္ဌံ- ဓမ္မေ တိဋ္ဌတီတိ ဓမ္မဋ္ဌော။ ဓမ္မ-ဌာ+အ။

လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါး၌တည်သူ

ပြိုင်- ဓမ္မအရ လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါးသည်၊ ဌအရ စေတသိက် ၃၆-

http://www.dhammadownload.com

ပါးအား သဟဇာတ။ ၄- ၇- ၃။

သစ္စဝေဒိနံ ၊ သစ္စံ ဝိဒတိ ဇာနာတီတိ သစ္စဝေဒီ။ သစ္စ-ဝိဒ+ဏီ။[၁]

ဝိဒတိ ဇာနာတီတိ ဝေဒီ။ သစ္စာနိ ဝေဒီ-ဒီ။

ပြိုင်- သစ္စအရ ဒုက္ခသစ္စာ ဟုဆိုအပ်သော လောကီ စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်၊ သမုဒယသစ္စာဟု ဆိုအပ်သော လောဘသည်၊ ဝေဒိနံ-၌ ဓာတ်အရ-မင်္ဂ ၄-ပါးရှိပညာအား ပကတူပ။

(နဲ့) သစ္စအရ နိရောဓသစ္စာ-ဟုဆိုအပ်သော နိဗ္ဗာန်သည်၊ ဝေဒိနံ-၌ဓာတ်အရ မင်္ဂ ၄-ပါးရှိ ပညာအား အာဓိ။ ၃ ။

(နဲ့) ဝေဒိနံ-၌ ဓာတ်အရ မင်္ဂ ၄-ပါးရှိပညာသည်၊ သစ္စအရ မဂ္ဂသစ္စာဟုဆိုအပ်သော ပညာကြဉ် မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၇-ပါးအား သဟဇာတ။ ၄-၂-၄။

အတ္တနောကမ္မကုဗ္ဗာနံ ၊ ကရောတီတိ ကုဗ္ဗာနော။ ကရ+ဩ+မာန။[၁]

ကရဓာတ် တနာဒိဩသက်၊ မာနသက်၊ ဥတ္တမောကာရောဖြင့် ဩကို ဥပြု ကရဿ ကာရောစဖြင့် က၏ အကို ဥပြု၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဓာတွန်ရ်ကို ချေ၍ မာနကို အာနပြု၊ ယဝကာရာစဖြင့် (ကု-ဥ-အာန) ဥကို ဝပြု၊ ဒွေဘော် လာ ဝနှစ်လုံးကို ဗ္ဗနှစ်လုံးပြု၊ အာသို့ကပ်။ ပုရိသာဒိစဉ်။[၂]

အတ္တနော ကမ္မံ အတ္တနောကမ္မံ။ မိမိအမှုဖြစ်သော သိက္ခာသုံးပါး၊ အတ္တနောပဒံ-ကဲ့သို့ အလုတ္တတပ္ပုရိသ်သမာသ်။

အတ္တနောကမ္မံ ကုဗ္ဗာနော အတ္တနောကမ္မကုဗ္ဗာနော။[၁]

ဂါထာသျှဉ် ဝါကျအဖြစ်ယူ၏။

ကမ္မကုဗ္ဗာနံ ၊ ကမ္မ-အရ မဟာကုကြိုရှိ ဝိရတီ၊ စေတနာဟုဆိုအပ်သော အဓိသီလသိက္ခာသည်၊ ကုဗ္ဗာနံ-၌ ဓာတ်အရ ဝိရတီ၊ စေတနာကြဉ် မဟာ ကု ကြိုစိတ္တုပ္ပါဒ်အား သဟဇာတ။ ၄- ၂- ကံ, ဟာ, မင်္ဂ။

၁။ပန်းကုံး။ ၂၈၃-၄၀၀။

http://www.dhammadownload.com

ကမ္မ-အရ အမိစိတ္တသိက္ခာကိုယူက- ဣ, ဈာ, မဂ်။
ကမ္မ-အရ အမိပညာသိက္ခာကိုယူက- ဟေ, ဓိ, ဣ, ဈာ, မဂ်။
ကုရုတေ- ကရ+ဩ+တေ။ ဩကို ဥ၊ ကရ၏အကို ဥပြု။
တံ ဇနော ကုရုတေ ပိယံ-
တံ-အရ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ခန္ဓာပဉ္စကဒြပ်သည်၊ ပိယံ-အရ လောကီလူအပေါင်း၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ဆန္ဒ, စေတနာ, သဒ္ဓါ ပြခန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား အာရမ္မဏ။ ၄ ။
ဇနော ကုရုတေ ပိယံ-ကို သဟမျိုးပြိုင်ပါ။

၈။ ကေအနာဂါမိဗ္ဗေရဝတ္ထု

သုဒ္ဓါဝါသဒေဝလောကေ- သုဒ္ဓါနံ(အနာဂါမိအရဟန္တာနံ) အာဝါသော သုဒ္ဓါဝါသော။ (နဲ) (အနုနယပဋိဃာဘာဝတော)သုဒ္ဓေါ အာဝါသော အဿာတိ သုဒ္ဓါဝါသော။[၁]
သုဒ္ဓါဝါသော ဒေဝလောကော-ကော။
ဆန္ဒဇာတော- ဆန္ဒေတီတိ ဆန္ဒော။ ဆန္ဒ-စု+အ။
လိုလားတတ်သော ကုသလစ္ဆန္ဒ။
ဇာယတီတိ ဇာတော။ ဆန္ဒော ဇာတော အဿာတိ-တော။
အနက္ခာတေ- အက္ခာယတိ ကထီယတီတိ အက္ခာတံ။
န အက္ခာတံ အနက္ခာတံ။[၂]
(နဲ) အက္ခာယတီတိ အက္ခာတံ။ အာ+ခါဓာတ်+တ။[၃]
ထိုမည်သောသူသည် ပြုလုပ်ထားအပ်၏ဟုငရင်း၊ အညိုရောင် အစရှိသည်တို့တွင် ဤမည်သောအရောင်ရှိ၏ဟုငရင်း မပြောအပ်သောနိဗ္ဗာန်။

၁။ဋီကာကျော်-၁၆၄။ ၂။ဓမ္မဋီ-၂၂၆။ ၃။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ပြိုင်။ အနက္ခာတ-အရ နိဗ္ဗာန်သည်၊ (နိဗ္ဗာန်၏ငြိမ်းအေးပုံအခြင်း
အရာ အာကာရပညတ်သည်) ဆန္ဒဇာတော-အရ မဟာကုရိုကုသ
လစ္ဆန္ဒအား အာရမ္မဏ။ (ပြိုင်မရှိ)

ဖုဋ္ဌော။ ဖရိတ္ထ, ဖရီယိတ္ထာတိ ဖုဋ္ဌော။ ဖရဓာတ်+တ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဖ၏
အကို ဉပြု၊ တကို ဋပြု၊ ဓာတွန်ရကို ချေ။[၁]

(နဲ) ဖုသဓာတ်+တပစ္စည်း။[၂] ဖုသတီတိ ဖုဋ္ဌော။ ကွစိဓာတုဖြင့်ဓာတွန်
သ်-ကို ချေ၊ တကို ဋပြု။

ပြိုင်။ မနသာအရ အောက်မဂ်, ဖိုလ် ၃-ပါးသည် ဖုဋ္ဌောအရ ကြွင်း
အောက်မဂ်,ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။

အနက္ခာတအရ နိဗ္ဗာန်သည် ဖုဋ္ဌောအရ အောက်မဂ်,ဖိုလ်စိတ္တု
ပ္ပာဒ်အား အာရမ္မဏာဓိပတိ။

ဖုဋ္ဌော-ကို ကံဟော၊ယူက 'အန္တတ်အရ အောက်မဂ်,ဖိုလ် ၆-
ပါး၊ တဟျတ်အရ နိဗ္ဗာန်ယူ၍ပြိုင်ပါ။

အပ္ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော။ ပဋိဗဇ္ဈတေတိ ပဋိဗဒ္ဓံ။ ပတိ-ဗဓ+ဒိ+ဗဇ္ဈနေ+တ။
ဗဓော ဘူ နိန္ဒေ, စု ဗာဓေ, ဘူ စု ဗဒ္ဓေ, ဒိ ဗဇ္ဈနေ။
ဗာဓတိ(ဘူ) ဗာဓေတိ, ဗာဓယတိ(စု) ဗဇ္ဈတိ(ဒိ)
ပဋိဗဒ္ဓံ စိတ္တံ ယဿာတိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော။
န ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော အပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော။ အနာဂါမိမဂ်, ဖိုလ်။

(နဲ) ပဋိဗဓတိ, ပဋိဗဇ္ဈိတ္ထာတိ ပဋိဗဒ္ဓံ။

(နဲ) ပဋိဗန္ဓတီတိ ပဋိဗဒ္ဓံ။ ပဋိ-ဗန္ဓ+တ။
န ပဋိဗဒ္ဓံ-ဒ္ဓံ။ အပ္ပဋိဗဒ္ဓံ စိတ္တံ ယဿာတိ-တ္တော။[၃]

ဥဒ္ဓံသောတော။ နိန္နဠှာနံ သဝတီတိ သောတော။ ရေအလျဉ်၊ သု+တ။
သောတောဝိယာတိ သောတော။ တဏှာအလျဉ်, ဝဋ်အလျဉ်။
နိဗ္ဗာနံ အဘိမုခံ ဟုတွာ သဝတီတိ-တော။ အရဟတ္တမဂ်အလျဉ်။

၁။ နိရုတ္တိ-၄၈၁၊ ပန်းကုံး။ ၂။ တိပိဓာန်-တွဲ-၁၅၊ ၃။ ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ဥဒ္ဓံ သောတော ယဿာတိ-တော။ ဥဒ္ဓံပုဒ်+သောတပုဒ်။

(နံ) ဥဒ္ဓံ+ဝါဟီ+သောတ။ (နံ)ဥဒ္ဓံ+ဂန္တာ+ပဋိလဘိတဗ္ဗ+သောတ-ဟု လည်း ပုဒ်ခွဲကာ 'ဝဟတိတဒ္ဓိတ်, ဝါဟီပုဒ်အကျေ' ပဋိလဘိတဗ္ဗ တဒ္ဓိတ်, ပဋိလဘိတဗ္ဗပုဒ်အကျေ' ကြံကြသေး၏။

သောတသဒ္ဒါသည် ၁။ တဏှာ ၂။ ဝဋ် ၃။ အရဟတ္တမဂ်။ ဟဏှာနှင့် ဝဋ်ကို ရသောနည်း၌ သောတသဒ္ဒါ ဗန္ဓနအနက်တည်း။ တဏှာသောတ, ဝဋ္ဋသောတသည် အထက်သုဒ္ဓါဝါသဘုံသို့ ပို့ ဆောင်တတ်သောကြောင့်ရင်း, အရဟတ္တမဂ်ဟူသော ပဂ္ဂသောတ မှာ အထက်သုဒ္ဓါဝါသဘုံသို့ ရောက်လျှင် ကေန်ရမည်ဖြစ်သော ကြောင့်ရင်း ဥဒ္ဓံသောတပုဂ္ဂိုလ်မည်၏။[၂]

ဥဒ္ဓံသောတ အကနိဋ္ဌဂါမီနှင့် စပ်၍ ပုဂ္ဂိုလ် ၄ မျိုး-

၁။ ဥဒ္ဓံသောတ အကနိဋ္ဌဂါမီ-ကာမဘုံ၌ အနာဂါမိဖိုလ်ရ, စုတေ ပြီး အဝိဟာဘုံမှစ၍ သုဒ္ဓါဝါသအောက်လေးဘုံတို့၌ အစဉ် အတိုင်းဖြစ်ကာ စုတေပြီး အကနိဋ္ဌဘုံ၌ ရဟန္တာဖြစ်မည့်သူ။

(နံ) အဝိဟာစသော အောက်သုဒ္ဓါဝါသလေးဘုံတွင် တစ်ဘုံဘုံ၌ ဖြစ်၍ စုတေပြီး ဘုံစဉ်အတိုင်း အကနိဋ္ဌဘုံသို့ ရောက်မှသာ ရဟန္တာဖြစ်မည့်သူ။

၂။ ဥဒ္ဓံသောတ န အကနိဋ္ဌဂါမီ-အောက်ဖြစ်သောသုဒ္ဓါဝါသဘုံ ၌ဖြစ်၍ စုတေပြီး အကနိဋ္ဌဘုံတိုင်အောင် မသွာရောက်တော့ ဘဲ သုဒဿီဘုံ၌ ဖြစ်၍ ရဟန္တာဖြစ်မည့်သူ။

(နံ) အဝိဟာအစရှိသော အောက်သုဒ္ဓါဝါသဘုံတစ်ခုခု၌ ဖြစ်ပြီး လျှင် ထိုဖြစ်ရာဘုံ၌ ရဟန္တာမဖြစ်သေးမူ၍ အကနိဋ္ဌဘုံတိုင် အောင်လည်း မသွားရောက်တော့ဘဲ ထိုဖြစ်ရာဘုံမှ အထက်

၁။တိပိဋကန်-တွဲ-၄၊ဗိုင်း-၂။ ၂။ဂါထာသျှ။

http://www.dhammadownload.com

ဒုတိယ, တတိယ, စတုတ္ထ သုဒ္ဓါဝါသဘုံတစ်ခုခု၌ဖြစ်၍ ရဟန္တာဖြစ်မည့်သူ။

၃။ န ဥဒ္ဓံ သောတ အကနိဋ္ဌဂါမီ=ကာမဘုံမှ စုတေပြီးနောက် အကနိဋ္ဌဘုံသို့သာ သွားရောက် ရဟန္တာဖြစ်မည့်သူ။

၄။ န ဥဒ္ဓံသောတ န အကနိဋ္ဌဂါမီ=အဝိဟာအစရှိသော အောက်သုဒ္ဓါဝါသလေးဘုံတို့တွင် တစ်ဘုံဘုံ၌ ဖြစ်ပြီးလျှင် ထိုဖြစ်ရာဘုံ၌သာ ရဟန္တာဖြစ်မည့်သူ။[၁]

ပြိုင်= သမာသ်ပုဒ်အရ ရူပရာဂနှင့်ယှဉ်သော လောဘမူ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် ရှိလောဘ၊ အညပုဒ်အရ ကြွင်းလောဘမူဒိဋ္ဌိ-ဝိပ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ သဟဇာတ။(တဏှာသောတ)

(နဲ) သမာသ်ပုဒ်အရ အကနိဋ္ဌပုဂ္ဂိုလ်၏ အရဟတ္တမဂ်၊ အညပုဒ်အရ ကြွင်းအရဟတ္တမဂ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ သဟဇာတ။(မဂ္ဂသောတ)

အဝိဟေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ= အတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ န ဝိဟာယန္တီတိ-ဟာ။[၂]

(နဲ) အပ္ပကေန ကာလေန အတ္တနော ဌာနံ န ဝိဇဟန္တီတိ-ဟာ။[၃]

အကနိဋ္ဌံ ဂစ္ဆန္တော= နတ္ထိ ကနိဋ္ဌဘာဝေါ အဿာတိ အကနိဋ္ဌော။

န+ကနိဋ္ဌဘာဝ-ဟူလိုလျက် ဘာဝပုဒ်ကိုချေ။[၄]

(နဲ) နတ္ထိ ကနိဋ္ဌာ ဧတ္ထာတိ အကနိဋ္ဌော။[၂]

မှတ်ချက်။ ။နိဗ္ဗတ္တိတွာ, ဂစ္ဆန္တောတို့၏ အနန္တရပစ္စည်းတရားများ, နာနက္ခဏိကကမ္မပစ္စည်းတရားများနှင့် ဆိုင်ရာဝီထိများ၊ နိဗ္ဗတ္တိတွာ၌ ကာမဘုံမှ အဝိဟာဘုံသို့ဖြစ်၊ ဂစ္ဆန္တောကား အောက်သုဒ္ဓါဝါသ တစ်ဘုံဘုံမှ အကနိဋ္ဌဘုံသို့ဖြစ်၊ မဂ္ဂအရအကနိဋ္ဌဘုံသား၏ အရဟတ္တမဂ္ဂဝီထိဖြစ်သည်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဝဋ္ဋသောတအရ သုဒ္ဓါဝါသဗြဟ္မာတို့၏ မချုပ်ငြိမ်းသေးသော ဝဋ္ဋဒုက္ခအလျဉ်တို့ကို ယူရန်လည်းကောင်း သတိပြုပါ။

၁။တိပိဋက်-တွဲ ၄၊အပိုင်း-၂။ ၂။အဘိ၅ ၂၅၀၄။ ၃။အံဋီ-၂၃၂။ ၄။ဋီကာကျော်၊သျှ-၃၃၅။

http://www.dhammadownload.com

၉။ နန္ဒိယဝတ္ထု

ပါကဝတ္တံ= ပစ္စိတ္တာဝါ ပါကော။ ချက်အပ်ပြီးသောဆွမ်း။
ဝတ္တတီတိ ဝတ္တံ။ အပြဲဖြစ်သောဝတ်။
ပါကောယေဝ ဝတ္တံ ပါကဝတ္တံ။ အမြဲဖြစ်သော ဆွမ်း၊ ဝါ-ဆွမ်းဝတ်။
ဥပလက္ခဏနည်းအားဖြင့် ဆွမ်းကိုမှတ်၍ ပြသည်၊ ကွမ်းဝတ်, လဘက်ဝတ်, နွားနို့ဝတ်စသော အမြဲ ဒါနဝတ်ဟူသမျှကို ယူပါ၊ ထို့ကြောင့် "ပါကဝတ္တန္တိ ဒါနဝတ္တံ"ဟု ဖွင့်သည်။[1]

စိရပ္ပဝါသိံ= ပဝသနံ ပဝါသော။ ပဝါသော အဿ အတ္ထီတိ ပဝါသီ။
စိရံ ပဝါသီ စိရပ္ပဝါသီ။[2] ပဝါသီ-၌ ပသည် ဝိယောဂအနက်ဟော။
(နဲ) ပါ ဝသီတိ ပဝါသီ။ ပ+ဝသ+ဏီ။[3]

သန္ဓိရုပ်= စိရံ+ပဝါသိံ-ဗျဉ္ဇနေ စ ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ ပဒွေဘော်လာ။[4]
(နဲ) နိဂ္ဂဟိတ်ကို ပပြု၊ ယဝမဒန-၌ စဖြင့် မကို ပပြု။[5]
(နဲ) ဗျဉ္ဇနေ စ-၌ စဖြင့် မကို ပပြု။[6]
(နဲ) ဒေါဓဿစ-၌ စဖြင့် မကို ပပြု။[7]
(နဲ) သုတ်ကြီးဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကို ပရရုပ် ပပြု။[8]

(ဆောင်) စိရံ+ပဝါ, တည်ပြီးခါ၌, တစ်ဖြာ ဗျဉ္ဇနေ, နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၍, မသွေ ပ လာ, ရှဉ်မှာ၏၊ ကစ္စာယန, ကျမ်းလိုပြသော်, ဝဂ္ဂန္တပေ, မပြုစေလျက်, တစ်ထွေ ယဝ, သုတ်၌ စဖြင့်, မကို ပပြု, တစ်နည်းရှုလေ၊ ဗျဉ္ဇနေစ, သုတ်၌ စဖြင့်, နျာသနည်း, ပပြုပြီး၏၊ တစ်နည်း နီတိ, ကျမ်းကို ကြည့်က, ဒေါ ဓဿ စ, သုတ်၌ စဖြင့်, ပပြုသင့်ဘိ၊ နိရုတ္တိဝယ်, တသွယ် နိဂ္ဂဟိတ, ပရရုပ်, ရုပ်ပြီးရန်ဟု, မှာပြန်တစ်ကြောင်း, နည်းစုံလောင်းသည်, နောက်နှောင်း မှတ်ဖွယ် အချုပ်တည်း။

၁။ ကင်္ခါ-၁၊၃၅၆။ ၂။ သီဘာ-၂၁၉၃။ ၃။ ပန်းကုံး။ ၄။ ရွှေ-၃၈။
၅။ ကစ်-၅၃။ ၆။ နျာသ-၅၆။ ၇။ နီတိသုတ္တ-၈၂။ ၈။ နိရုတ္တိ-၃၈။

http://www.dhammadownload.com

ဒူရတော= ဒုက္ခေန အရတိ ယံတိ-ရံ။ ဒု-အရ+ဂမနေ+အ။ [၁] အဝုတ္တကမ္မ။
(နဲ့) ဒူယတိ ဒုက္ခေန ဂမီယတီတိ ဒူရံ။ ဒု-ဂတိယံ၊ရက်၊ဒီယပြု။[၂]
သောတ္ထိ= သုန္ဒရော အတ္ထော ယဿာတိ သောတ္ထိ။[၃]
သု+အတ္ထ၊ အဆုံး၌ ဣလာပါ။ သောတ္ထိ(ပ) သောတ္ထိ(ဒု) သော
တ္ထိနာ(နာ) ဟု ပ-ဒု-တ ကေဝုစ်ဖြင့်သာ နီတိ-၄၇၀ ၌လာ၏။
(နဲ့) သောတ္ထိသည် အာသီသအနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်တည်း။[၄]
ဇဝံ သန္တေပိ တေသံ သေသဝိဘတ္တိယော ပဋိစ္စ ဝယော န
တ္ထီတိ အဗျယတ္တာ နိပါတပဒေသု သင်္ဂဟောယေဝ ကာတဗ္ဗော။
ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာဖြင့်၊ ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ အံသက်။
သန္ဓိရုပ်= သု+အတ္ထိဟု ဖြတ်၊ ဝါပရောဖြင့် နောက်အကို ချေ၊ ကွစာသဝဏ္ဏံ
လုတ္တေ၌ လုတ္တေသဒ္ဒါပိုဖြင့် သု၏ ဥကို ဩအသဝဏ်ပြု။
(ဆောင်) ကွစာသဝဏ်ဆို, လုတ္တေပိုဖြင့်, ထိုထိုနောက်သရ, ကျေပြန်က
လည်း, ရှေ့မှတစ်ဖန်, ဣ ဥဝဏ်, ပြုရန်အသဝဏ်တဲ့။
ဉာတိမိတ္တာ= ဉာယန္တီတိ ဉာတီ။ ပုံ။[၅]
ဉာယန္တိ ဇာနီယန္တီတိ ဉာတီ။ ဉာ-အဝဗောဓနေ၊ ကမ္မေ-တိ။[၆]
မိဇ္ဇန္တိ သိနေဟန္တီတိ မိတ္တာ။ မိဒ+တ။[၇]
သဗ္ဗဂုယှေသု မိနိယန္တိ ပက္ခိပီယန္တီတိ မိတ္တာ။ မိ+တ။[၈]
ဉာတီ စ မိတ္တာ စ ဉာတိမိတ္တာ။
သုဟဇ္ဇာ= ဟရတီတိ ဟဒယံ။ ဟရ+ယ။ ရကို ဒပြု။[၉]
သုန္ဒရံ ဟဒယံ ယေသန္တိ သုဟဒါ။ ယ ချေ။
သုဟဒါယေဝ သုဟဇ္ဇာ။ သွတ္ထ-၌ ဏျ သက်။[၁၀]
(နဲ့) သုဋ္ဌု ဟဒယံ ဧတေသန္တိ-ယာ။ သုဟဒယာယေဝ သုဟဇ္ဇာ။[၁၁]
ပုဒ်ခွဲရာ၌ကား သုဟဒ+ဏျ၊ ဟု ခွဲ၏။
<u>ရုပ်- သုဟဒယ+ဏျ၊ ဏျတ္တတာ-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သွတ္ထ၌</u>

၁။ဓာန်ဋီ-၇၀၆။ ၂။မောဂ်-၇၊၁၄၄။ ၃။နိရုတ္တိ-၂၁။ ၄။နီတိပဒ-၃၈၉။ ၅။နိရုတ္တိ-၅၅၈။ ၆။သူစိ။
၇။မောဂ်-၇၊၈၃။ ၈။နီတိဓာ-၂၄၅။ ၉။မောဂ် ၇၊၁၄၂။ ၁၀။သီဘာ-၃၊၂၇၉။ ၁၁။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ဏျသက်၊ ဏာအနုဗန် ချေ၊ တေသုဖြင့် ယ ချေ၊ အဝဏ္ဏော ယေ လောပဋ္ဌ-ဖြင့် ဒ၏ အကို ချေ၊ ဒ ယသို့ ကပ်၊ ယဝတံ-ဖြင့် ဒျကို ဇပြု၊ ဒွေဘော်လာ။

မှတ်ချက်။ သုဟဒ+ဏျ-ဟု ခွဲက ယကို ချေစရာမလိုပေ။

အဘိနန္ဒိတ္တိ- အဘိ-နန္ဒဓာတ်၊ သမ္ပဋိစ္ဆနအနက်ဟော။ (ဂါထာသျ)

အသွာ- က္ကမဟည်၊ ဒုရန္တိသုတ်ဖြင့် ပရယောဂအပါဒါန်မှည့်၊ သွာပိဘတ်သက်၊ (က္ကမ+သွာ) က္ကမသဒ္ဒသာ စ-ဖြင့် က္ကမကို အပြု၊ သွာ ဟိသို့နံ မှာ ဘိ မို ဝါ-ဖြင့် သွာကို ဟာပြုသင့်သော်လည်း န တိပေဟိကတာကာရေဟိ. သုတ်က တားမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။

ကတပုညံ- ကရီယိတ္ထာတိ ကတံ။ ပုနာတီတိ ပုညံ။ ပူ+ယ။

န-လာ၊ နျကို ဥ ပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ ဦကို ရဿပြု။

ကတံ ပုညံ ယေနာတိ ကတပုညော။

ပူ-ဘူ, ဒိ, ကီ။ ပဝတိ၊ ပူယတိ, ပုနာတိ၊ ပုနတိ။ (ပန်း)

သူစိ၌ ပု-ပဝနေ၊ ဏျော၊ တေသုဖြင့် န လာ၊ နျကို ဥပြု၊ ဒွေဘော်လာ၍ စီရင်၏။

(နံ) ပုဇ္ဇဘာဝံ ဇနေတီတိ ပုညံ။

ပုဇ္ဇ-သဒ္ဒူ ဇနဓာတ်၊ ဏျ၊ တေသုဖြင့် ဇ္ဇကို ချေ၊ ဇနဓာတ်ကို န-ပြု၊ နျကို ဥ ပြု၊ ဒွေဘော်လာ။ ဇနတိ, ဇာယတိ, ဇညတိ။

(နံ) ပူဇိတံ နေတီတိ ပုညံ။

ပူဇိတ-နီဓာတ်၊ ဏျ၊ တေသုဖြင့် ဇိတကို ချေ၊ ပူ၏ဥကို ဥပြု၊ နီ၏ ဤကို ချေ၊ နျကို ဥ ပြု၊ ဒွေဘော်လာ။[၂]

နေတိ, နယတိ စသည် စဉ်။

(နံ) ပုဏာတိ သုန္ဒရတ္တံ ကရောတီတိ ပုညံ။[၃]

ပုဏာ+ဥ ၊ ဏာကို ပရရုပ် ဥ ပြု။

၁။ရွ-၄၀၉။ ၂။သုစိ။ ၃။မောဂ်-၇၊၅၀။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ပုဏီယတေ စရီယတေတိ ပုညံ။
(နဲ) ပုနတိ သဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ပုညံ။ ပုန+ဏျ။[၁]
(နဲ) ပညာယတိ တေနာတိ ပုညံ။[၂]
(နဲ) ပုနာတိ သောဓေတီတိ ပုညံ။ သကမ္မကတ္တာ ဓာတုသ ကာရိတ ဝသေန အတ္ထဝိဝရဏံ လဗ္ဘတိ၊ သဒ္ဒနိဗ္ဗတ္တိ ပန သုဒ္ဓဝသေနေဝါ တိ သဒ္ဒဝိဒူ။[၃]

ပုညာနိ ပဋိဂဏှန္တိ- ပုညာနိ-အရ မဟာကုသိုလ်ရှိစေတနာ၊ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ -အရ ကြွင်း မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် သဟဇာတ။
(နဲ) ပဋိဂဏှန္တိ-အရ မဟာဝိ-၈၊ နာမက္ခန္ဓာ၊ ကဋတ္တာရုပ်အား နာနာ-က္ခဏိက။
(နဲ) ပဋိဂဏှန္တိ-အရ အဟိတ်ကုသလ-ဝိ-၈၊ နာမက္ခန္ဓာအား ပကတူပ။

ပဋိဂဏှန္တိ- ပဋိ+ဂဟဓာတ်+ဏှာ+အန္တိ၊ ဂ ဒွေဘော်လာသင့်သော်လည်း ဆန်းကြောင့် မလာရ။(ပန်း)

၁၇။ ကောဝဏ်
၁။ ရောဟိနီခတ္တိယကညာဝတ္ထု

ပင္မကဥ္စုကံ- ပင္မတိ ဗိတ္ထာဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ ပင္မော။ ပင္မ-ဂမနေ+အ။
(နဲ) ပကာရေန ဋီယတိ အဇ္ဇာဒီယတိ ဟိရောတ္တပ္ပံ ဧတေနာတိ-င္မော။ ပ-ဋ္ဌိဓာတ်+အ။ ပင္မော နိတ္တိ။ ပုံ, နပုံလိင်။
(နဲ) ပံ ဟိရိကောပိနံ ဋ္ဌေတိ ပဋိစ္ဆာဒေတီတိ ပင္မော။
ပ ဥပသဂ္ဂေါ ဝါ ဟိရိကောပီဏာဝါစီ ပသဒ္ဒေါ ဝါ ပုဗ္ဗကော။[၄]
ကစတိ ဗန္ဓတီတိ ကဉ္စုကော။ ကစ+ဥက၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ။[၅]
ပင္မော ကဉ္စုကော-ကော။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌ-၈၈။ ၃။သီဒိသစ်-၁၂၅။ ၄။သူစိ။ ၅။ဓာတု-ဒီပနီ။

http://www.dhammadownload.com

ပါဝါရကောဇဝါ= ပါဝရိတဗ္ဗောတိ ပါဝါရော။[၁]
ပ+ဝရ+ဏ၊ ကမ္မနိ ဏော၊ ဥဘယတြာပိ ဝုဒ္ဓိ။
(နဲ) ပါက္ကတိ သဉ်တေ ဝါတေ ဝါရေတီတိ-ရော။ ပါ-ဝါရ+အ။[၁]
ကုယံ ပထဝိယံ ဇဝတီတိ ကောဇဝေါ။ ကု-ဇု+ဂတိယံ+ဏ။[၂]
(နဲ) ကုဇတီတိ ကောဇဝေါ။ ကု-ဇု ထေယျကရဏေ၊ ဏော။
ပါဝါရော စ ကောဇဝေါ စ ပါဝါရကောဇဝါ။
ဥပ္ပက္ကုပ္ပက္ကံ= ပစ္စတီတိ-ပက္ကံ။ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ပက္ကံ ယဿာတိ ဥပ္ပက္ကံ။[၃] သရီရံ။
ဥပ္ပက္ကံ စ ဥပ္ပက္ကံ စ ဥပ္ပက္ကုပ္ပက္ကံ။
ဇဟော= ဟာ+အ+ဃော။ ဟာ ဟာ ဟု ဒွေဘော်ပြု၊ ရှေ့ဟာ၏အာကို ရဿ
ပြု၊ ဟဿ ဇော-ဖြင့် ဟ ကို ဇ ပြု၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဃော့ကို ချေ။
ကောစံ ဇဟော= ကောစံ-အရ ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါသ၊ ဇဟော-အရ အနာဂါမိ
မဂ်၊ ပကတူပ။
နဝဝိဓမ္ဗိ မာနံ= သေယျာဒိဝသေန မညတီတိ မာနော။ မန+ဏ။
ဟီနပုဂ္ဂိုလ်အတွက် ၁။ ဟီနမာန်
၂။ သဒိသမာန်
၃။ သေယျမာန် ဟု သုံးမျိုး။
ထို့အတူ သဒိသပုဂ္ဂိုလ်အတွက် ၃ မျိုး၊ သေယျပုဂ္ဂိုလ်အတွက် ၃ မျိုး ပေါင်း ၉ မျိုးရှိ၏။
ထို ၉ မျိုးတွင် ဟီနပုဂ္ဂိုလ်၏ ဟီနမာန်, သဒိသပုဂ္ဂိုလ်၏ သဒိသမာန်, သေယျပုဂ္ဂိုလ်၏ သေယျမာန် ၃ မျိုးသည် ဖြစ်သင့်ဖြစ်ထိုက်၍ ဖြစ်သောကြောင့် (ယာထာဝ)မှန်ကန်သောမာန်မည်၏။
ထိုယာထာဝမာန် ၃ မျိုးကို အရဟတ္တမဂ်ဖြင့်သာ ပယ်နိုင်၏။
မဖြစ်သင့်ဘဲလျက် ဖြစ်နေသော ကြွင်းမာန် ၆ မျိုးတို့သည် အယာထာဝမာန်မည်၏၊ မမှန်ကန်သောမာန်မည်၏၊ ထို အယာထာဝ

၁။ဓာတု-ဒီပနီ။ ၂။ဓာန်ဋီ-၃၁၂။ ၃။ပါရာဘာ-၃၄၅၀။

http://www.dhammadownload.com

မာန် ၆ မျိုးကို သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်၏။(ဘာဋီ)

ဝိပ္ပဇဟေယျ မာနံ- မာန်-အရ လောဘမူ ဒိဋ္ဌိ-ဝိပ်- ၄ ရှိ ယာထာဝမာန် သည်၊ ဝိပ္ပဇဟေယျ-အရ အရဟတ္တမဂ်အား ပကတူပ။

မာန-အရ အယာထာဝမာန်သည် ဝိပ္ပဇဟေယျ-အရ သောတာပ တ္တိမဂ်အား ပကတူပ။

သံယောဇနံ သဗ္ဗမတိက္ကမေယျ- သံယောဇေတီတိ သံယောဇနံ။

မဂ်ပယ်ပုံ-

၁။ သောတာပတ္တိမဂ်သည် သက္ကာယဒိဋ္ဌိ. ဝိစိကိစ္ဆာ, သီလဗ္ဗတပရာမာ သ၊ အပါယဂမနီယဖြစ်သော ကာမရာဂ, ပဋိဃသံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်၏။

၂။ သကဒါဂါမိမဂ်သည် ရုန့်ရင်းသော ကာမရာဂ, ပဋိဃတို့ကိုပယ်၏။

၃။ အနာဂါမိမဂ်သည် သိမ်မွေ့သော ကာမရာဂ, ပဋိဃသံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်၏။

၄။ အရဟတ္တမဂ်သည် ရူပရာဂ, အရူပရာဂ, မာန, ဥဒ္ဓစ္စ, အဝိဇ္ဇာဟူသော ဥဒ္ဓံဘာဂိယသံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်၏။

နာမရူပသ္မိံ- နာမံ စ ရူပံ စ နာမရူပံ။ ဝိသဘာဂဏ္ဍဒွန်။

အသဇ္ဇမာနံ- သဇ္ဇတီတိ သဇ္ဇမာနော။ သဇ္ဇ+အ+မာန။

န သဇ္ဇမာနော-နော။

၂။ အညတရဘိက္ခုဝတ္ထု

ဝိမာနံ- ကမ္မေန ဝိသေသတော မိနီယတိ ပရိစ္ဆိန္ဒီယတီတိ ဝိမာနံ။

ဝိ-မာ+ပရိမာဏေ၊ ယု၊ ဘူ, ကီ, တ, ဒိ။ နပုံ။ (သူစိ)

ဥပ္ပတိတံ- ဥပ္ပတတီတိ ဥပ္ပတိတော။ ဂောဓော။

http://www.dhammadownload.com

ဉဒ္ဒံ ဉဒ္ဒံ ပတတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ဥပ္ပတိတော။
ဘန္တံ- ဘမတီတိ ဘန္တော။ ဘမု-အနဝဋ္ဌာနေ+တ၊ ပုရိသာဒိ။
အဘမီတိ ဘန္တော။ (ပန်း)
ဝါရယေ- ဝရဓာတ်-အာဝရေ၊ စုရာဒိ-ဏာယ၊ တိ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် တိကို ဧ ပြု။ နိဂ္ဂဏှိတုံ သက္ကောတိ-ဟု ဖွင့်၍ တိဝိဘတ်ယူလိုက်သည်။
ပါစိတျာဒိ ယောဇနာ(၁၈)၌ကား "ဝါရယေတိ-နိဝါရေယျ၊ နိဂ္ဂဏှေယျာတိ အတ္ထော" ဟု ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝရ+ဏာယ+ဧယျ ဟု ခွဲပါ။
ကောဓံ ဝါရယေ- ကောဓ-အရ ဒေါသမူဒွေးရှိဒေါသသည်၊ ဝါရယေ-အရ မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား ပကတူပ။
သာရထိ- သာရေတီတိ သာရထိ။ သရ+ဏီ+ရထိ။[၁]
(နဲ့) သရ+ဏ+ထိ။[၁] (နဲ့) သရ-ဂတိယံ+ထိ။[၂]
(နဲ့) သဟ+ရထ-သရထ+ဏ္ဏ။
ရထေန သဟ ဂစ္ဆတီတိ သာရထိ။[၂]
ရသ္မိဂ္ဂါဟော- ရသ္မိံ ဂဏှာတီတိ ရသ္မိဂ္ဂါဟော။ ရသ္မိ-ဂဟဓာတ်+ဏ။
ဣတရော- ဣတရသဒ္ဒေါ ဝုတ္တပ္ပဋိယောဂဝစနော။
ဆိုအပ်ပြီးသောအနက်၏ တွဲဘက်အနက်ကိုဟောသော သဗ္ဗနာမ် ပုဒ်။
ပုဒ္ဓဒတ္တိယံ- ပုဒ္ဓေန ဒိန္နံ ပုဒ္ဓဒတ္တိယံ။ "နိစ္စံ သဏ္ဍာဒိတော ဒတ္တိယော" ဟူသော နီတိ(၇၄၉)သုတ်ဖြင့် ဒိန္နကို ဒတ္တိယပြုပါ။

http://www.dhammadownload.com

၃။ ဥတ္တရာဥပါသိကာဝတ္ထု

သပိတိကာ- သံဝိဇ္ဇတိ ပိတာ ဧတိဿာတိ သပိတိကာ။

၄။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရပဥ္စဝတ္ထု

ဥဇ္ဈာယန္တိ- ဥသတိ ဝိသံ ဒါဟေတီတိ ဥဇ္ဈ။[၁]

(နဲ) ဥဇ္ဈီယတီတိ ဥဇ္ဈ။ ဥဇ္ဈသု-ဥဇ္ဈာယံ+ဥ။ ဥကို ဥပြု၊ သကို ဆပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ ပုံလိင်။[၂]

(နဲ) ဥသတိ ဒဟတိ သန္တာပန္တိ ဥဇ္ဈ။ ဥသ ဒါဟေ၊ ဆုက်။[၃]
ယန္တိ-၌ ယဓာတ်+တိပစ္စည်း၊ ဥတ္တိလိင်။
ဥဇ္ဈဧဝ ယန္တိ ဥဇ္ဈယန္တိ။

(နဲ) ဥဇ္ဈ စ သော ယန္တိ စာတိ ဥဇ္ဈယန္တိ။ တံ ဥဇ္ဈယန္တိ။

တိမ္ဗရုသကံ- တေမေတိ ဘူဥန္တံ ပုဂ္ဂလံ အဒ္ဒေတိ ရသေနာတိ တိမ္ဗော။
ရုသတိ ခုဒ္ဒိတံ နာသေတီတိ ရုသကော။
တိမ္ဗော စ သော ရုသကော စာတိ-ကော။[၄]

(နဲ) တိမဓာတ်-အဒ္ဒဘာဝေ၊ ဦသပစ္စည်း၊ အလယ်၌ ဝရ လာ၊ သကတ္ထ ၌ က သက်၍ "တိမ္ဗရုသက" ဟု ဖြစ်၏။[၅]

(နဲ) တိမဓာတ်, ဝရဓာတ်၊ ဉူသပစ္စည်း၊ က လာ၍ "တိမ္ဗရုသက"ဟုဖြစ် ၏။[၆]

ဌေ့ာလုကံ- ဥ္ကံ ကာမံ ရာတီတိ ဥ္ကရာ။ ရေ၊ ဥ္က-ပုဗ္ဗ ရာဓာတ်+က+အာ။
ဥတ္တိလိင်။[၇]
ဥ္ကရံ ဝါရိံ လာတိ တဗ္ဗာဟုလျတောတိ ဌေ့ာလုကံ။
ဥ္ကရာသဒ္ဒူပပဒ- လာဓာတ်+ဥ၊ သကတ္ထေ ကော။[၈]

(နဲ) ဥ္ကရံ ဝါရိံ လာတိ ဂဏှာတီတိ ဌေ့ာလုကံ။[၉]

၁။ပါဠိယော-၉၂။ ၂။သုစိ။ ၃။မောဂ်-၇၄၂။ ၄။ပါဠိယော-၉၂။ ၅။ဓာန်ဋီ-၅၆၀။ ၆။ဝိ-ပိဋက-၃၄၄။ ၇။ဓာ-ပန်း-၄၂၈။ ၈။ဓာန်ဋီ ၅၉၇။ ၉။ဓာတု-ဒီပနီ။

http://www.dhammadownload.com

ဣရ-လာဓာတ်၊ ဂဟဏေ၊ ဏုကော။
သစ္စံ ဘဏေ၊ ဘဏေ-အရ မဟာကုရှိ သမ္မာဝါစာသည်၊ သစ္စ-အရ ဝစီ
ဘေဒ စိတ္တဇသဒ္ဒရုပ်အား သဟဇာတ။ ၄- ၁- ၁။
ဒွါရ၊ ဒါ+အ+ယေ၊ ဒါကို ဒွပြု၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ယေကို အာပြု၊အချေ။
ဒွါရ အပ္ပမ္ပိ၊ အပ္ပမ္ပိ-အရ ဒါတပ္ပဝတ္တ၊ ပစ္စည်းတရားသည်၊ ဒွါရ-အရ
မဟာကုရှိစေတနာအား အာရမ္မဏ။ ၄ ။
ယာစိတော၊ ယာစီယိတ္ထာတိ-တော။ (ပန်း)
(နဲ) ယာစိယတေတိ-တော။ ကတ္တားကို "သီလဝန္တေဟိ" ဟု ထည့်ပါ။
ဌာနေဟိ၊ တိဋ္ဌန္တိ တေသုတိ ဌာနာနိ။
အကျိုးတရား၏တည်ရာ အကြောင်းတရားတို့။
တီဟိ ဌာနေဟိ ဇန္တော၊
တီဟိ ဌာနေဟိအရ- ၁။ မဟာကုရှိ သမ္မာဝါစာ
၂။ မဟာကုရှိ အဒေါသ
၃။ မဟာကုရှိ ဒါနစေတနာသည် ဇန္တော -အရ
ပဋိ-တပ်သော မဟာဝိ-၈၊ စေ-၃၃၊ နာမက္ခန္ဓာ ကဋတ္တာရုပ်အား
နာနာက္ခဏိက။ နာနာက္ခဏိကကမ္မ, ပကတူပကမ္မ။
ဒေဝါန သန္တိကေ၊ ဒေဝါနံ+သန္တိကေ၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏာအကျိုးငှါ ဗျဥ္ဇနေ
စ ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကို ချေ။
ဒေဝလောက်-ဟု ဖွင့်သောကြောင့် သန္တိကေ-၌ သို့ ကို ဒုတိ
ယာအနက်, ကမ္မကရဏ ။ပေ။ သတ္တမီ ဖြင့် သက်။
သဟ အန္တေန ယံ ဝတ္တတီတိ သန္တံ။ သဟ+အန္တ။[၁]
သန္တံယေဝ သန္တိကံ။ သကတ္ထေ ဣကော။[၂]

http://www.dhammadownload.com

၅။ ဗုဒ္ဓပိတုပြာဟ္မဏဝတ္ထု

အာဟုနေယျာ- အာဂန္တွာ ဒဟန္တိ အတြာတိ အာဟုနော်ဟုနံ။ အာဟုနံ။
အာ-ဒဟဓာတ်၊ ဘဿိုကရဏေ+ယ၊ ဒဿ ဠော။[၁]

အဘိသမ္ပရာယော- ကမ္မဝသေန အဘိမုခေါ သမ္ပရေတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိ ဝါ
ဌာနတိ-ယော။ အဘိ-သံ-ပရဓာတ်+စု-ဏယ+အပစ္စည်း။[၂]

(နဲ) အဘိသမ္ပရေတဗ္ဗောတိ အဘိသမ္ပရာယော။[၃]
အဘိ-သံ-ပရ-ဣဓာတ်+ဏပစ္စည်း။
ကံ ကိလေသာတို့ကြောင့် ရှေ့ရှုကောင်းစွာ နောက်၌ ရောက်ထိုက်
သောဘဝ။

ဩရံ- အဝ-ရဓာတ်+ကပစ္စည်း။ (ပန်း)

ဝဿသတာ- ဝဿာနံ သတံ-တံ။ သဗ္ဗာဝိဘတ်၊ ဝိဘတ္တိအပါဒါန်အနက်။

အတိစ္စ- အတိ-ဣ+တွာ။

အဟိံသကာ- ဟိံသန္တိတိ ဟိံသကာ၊ န ဟိံသကာ-ကာ။
ဟိသိဓာတ်၊ ဘူ, ရု, စုရာဒိ၊ ဟိံသနေ+ဏွု။
ဟိံသတိ(ဘူ) ဟိံသေတိ, ဟိံသယတိ(စု) ဟိံသတိ(ရု)

(ဆောင်) ဣအကွာရာ, အဆုံးပါသည့်, ဘူ ဝါ နှင့် စု, ဓာတ်နှစ်ခု, ဗိန္ဒု
လာရသည်။
ဘူဝါဒိ ဣကာရန္တဓာတ်နှင့် ရုဓာဒိဓာတ်တို့ကား ရုပ်ပြီးများစွာ မထူး
ခြားကြပြီ။[၄]

မုနယော- မုနန္တိ ဇာနန္တိတိ မုနယော။

(နဲ) မုနိနော ဣဒံ မောနံ။ မုနိပုဒ်+ဏ၊ အသိဉာဏ်။ မဂ်ဉာဏ်။

(နဲ) မုနာတိ ဇာနာတီတိ မောနံ။ စတုမဂ္ဂဉာဏံ။[၅]
မောနံ ဧတေသံ အတ္ထီတိ မုနယော။[၆]

၁။ဓာန်ဋီ-၄၀၅၊ ၂။သဒ္ဒနီတိ-၁၄၀၅။ ၃။သီဘာ-၂၆၀၊
၄။ဓာတွတ္ထ။ ၅။သံဋ-၁၊၂၅၊ ၆။နီတိဓာ-၂၅၁၊

http://www.dhammadownload.com

ကာယေန- အယန္တိ ဧတ္ထ ကောသာဒယောတိ အာယော။ အယဓာတ်+ဏ။
(နဲ့) အာယန္တိ တတောတိ အာယော။ အာ-ယာဓာတ်+အ။[၁]
ကုစ္ဆိတာနံ အာယော ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနန္တိ ကာယော။[၂]
(နဲ့) စိယတေ အန္နာဒီဟီတိ ကာယော။ စိ+ဏ။ (ပန်း)
နိစ္စံ ကာယေန သံဝုတာ- ကာယအရ မုချဒေသနာနည်းအားဖြင့် ကာယ.
ဝိညတ်ဟုဆိုအပ်သော ကာယဒွါရကိုကောက်။
ဒေသနာမတ္တ, ဒေသနာသီသ ဥပစာနည်းအားဖြင့်ကား-
၁။ ကာယဝိညတ်ဟုဆိုအပ်သော ကာယဒွါရ။
၂။ ဝစီဝိညတ်ဟုဆိုအပ်သော ဝစီဒွါရ။
၃။ ဘဝင်စိတ်ဟုဆိုအပ်သော မနောဒွါရတို့ကို ကောက်။
ပြိုင်- သံဝုတာ-အရ သတိပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိယာစိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ကာယေန -အရ ကာယဝိညတ်, ဝစီဝိညတ်အား သဟဇာတ။
အကြီး ၄၊ ည, ဝိပ်၊ အငယ်-၇။
ကာယေန-အရ မနောဒွါရဟုဆိုအပ်သော ဘဝင်စိတ်အား ပကတူပ။
သံဝုတာ- သံဝုဏန္တီတိ သံဝုတာ။ ဝု-ဘူ, သွာ သံဝရေ+တ။
အစ္စုတံ- စဝနံ စုတံ။ နတ္ထိ စုတံ ဧတ္ထာတိ အစ္စုတံ။ (ပန်း)
ယတ္ထ ဂန္ဒွာ- ယတ္ထ-အရ နိဗ္ဗာန်ပစ္စည်းတရားသည်၊ ဂန္ဒွာ-အရ မဂ်, ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား အာဓိ။ ၃ ။

၆။ ပုဏ္ဏဒါသီဝတ္ထု

ဝေလာယ- ဝိနာသံ လာတီတိ ဝေလာ။ ဝိနာသ-လာ+အ+အာ။[၃]
ဝဏ္ဏလောပေါ်-နာသပုဒ်ကို ချေ၊ အချိန်။
(နဲ့) ဝေလီယတိ ခဏမုဟုတ္တာဒိဝသေန ဥပဒိသီယတီတိ ဝေလာ။[၄]

၁။ဒိဋ္ဌ-၂၃၄၇။ ၂။ဓာန်ဋီ-၁၅၁။ ၃။ဓာန်ဋီ-၆၆။ ၄။မဋီ-၂၇၈။

http://www.dhammadownload.com

အချိန်။ ဝေလ-ဘူ, စု၊ ဝေလတိ, ဝေလေတိ, ဝေလယတိ။

နိဒ္ဒံ = နိန္ဒိယတီတိ နိဒ္ဒါ။[၁] (သောပ္ပ)

နိန္ဒ-ဂရဟာယံ၊ ဒက်+အာ၊ န လောပေါ။

(နဲ) နိဒိ-ကုစ္ဆာယံ။ နိန္ဒတိ စသည်။[၂]

(နဲ) နိ-ဒေဓာတ်+သောပွေ၊ အ+အာ။ ဒါယတိ စသည်စဉ်။[၃]

(နဲ) နိပုဗ္ဗော ဒါ-သုပနေ၊ အ+အာ။[၄] ထီလိင်။

ဒိယဇာတိကေန = ဒိယာ ဇာတိ ယဿာတိ ဒိယဇာတိကော။

ဥပဒ္ဒဝေါ = ဥပဂန္ဒာ ဒုနောတီတိ-ဝေါ။ ဥပ-ဒုဓာတ်၊ ပရိတာပေ+အ။[၅]

ကုဏ္ဍကံ = ကုဏ္ဍတိ ဒဟတီတိ ကုဏ္ဍော။ ကုဏ္ဍောယေဝ ကုဏ္ဍကော။

ကုဏ္ဍတိ ဒဟတီတိ ကုဏ္ဍကော။

ကုဏ္ဍ-ဒါဟေ၊ အ၊ သကတ္တေ ကော။[၆]

ဥစ္ဆင်္ဂေ = ဥဿဇ္ဇတိ ဗ္ဗောတိ ဥစ္ဆင်္ဂ။[၇]

ဥ-သဇဓာတ်၊ သင်္ဂ+ဏ၊ သဿ ဆော၊ ဒွိတ္တံ-နိဂ္ဂဟိတ်လည်းလာ။

(နဲ) ဥဿဇတိ ဗ္ဗောတိ ဥစ္ဆင်္ဂေါ။

ဥ-သဥ္ဇ-သင်္ဂ+အ၊ သဿ ဆော၊ ဒွိတ္တံ။[၈]

ဥစ္ဆင်္ဂ အင်္ကဥ္စ ဣမေ ဒွေ ဥဘော သဒ္ဒါ ပုမေ ဝတ္တန္တိ-ဟု ဓာ်-

၂၇၆-ဂါထာ၌ ဆို၏၊ ရင်းငှီကာဝိဂ္ဂဟ၌ကား ဥစ္ဆင်္ဂ-ဟုပင်ချ၏။

ဩဇံ = အတ္တနော ဥဒယာနန္တရံ ရူပံ ဇနေတီတိ ဩဇာ။[၉]

မျှတကြောင်း ရသဓာတ်၊ ဝါ-အာဟာရရုပ်။

ဥ-ဇန+ဏော+ကွိ+ဣတ္ထိ အာ။(ဓာ-ပန်း)

(နဲ) ဩဇေတိ တံသမင်္ဂီနေ သတ္တေ သဥ္စရေ စ သမုပတ္ထမ္ဘတိ, သမုဗ္ဗော ဇေတီတိ ဝါ ဩဇာ။[၁၀]

ဩဇဓာတ်-ထမ္ဘနေ, တေဇနေ စ၊ စု၊ အ+အာ။

၁။မောဂ်-၇၉၆၊ ၂။ဓာ-၄၁၄၊ ၃။နိရုတ္တိ-၄၀၂၊ ၄။ဓာန်ဋီ-၁၇၆၊ ၅။ဓာန်ဋီ-၄၀၁၊
၆။ဓာတု-ဒီပနီ၊ ၇။ဓာန်ဋီ-၂၇၆၊ ၈။သူစိ၊ ၉။နိရုတ္တိ-၅၅၆၊

http://www.dhammadownload.com

မှတ်ချက်။ ။ဤမှန့်၌ ထည့်မည့်ဩဇာသည် အာဟာရရုပ် မဖြစ်သေးပေ၊ "အဇ္ဈောဟရဏကာလေ ဌာနပ္ပတ္တောဝ သမုဋ္ဌာပေတိ" ဟူသော သင်္ဂဟစကားရပ်ကို သတိပြုပါ။

ကုဏ္ဍာကၡ ထည့်မည့်ဩဇာသည် "အာဟာရရုပ် ဟုတ်, မ ဟုတ်" ဟု မေးကလည်း အထက်ပါ သင်္ဂဟအရသော်၎င်း, "တတ္ထ သုဒ္ဓဋ္ဌ ကံ ။ ပေ ။ သဗ္ဗေပိ အဇ္ဈတ္တိကမေဝါတိ" ဟူသော အဇ္ဈတ္တ, ဗဟိဒ္ဓ ကလာပ်အခွဲပါဌ်ကို ထောက်၍၎င်း အာဟာရရုပ် မဟုတ်သေးဟု ဖြေပါ။

မှန်၏၊ အာဟာရရုပ်သည် ဇီဝိတိန္ဒြေနှင့်တကွဖြစ်သော ကိုယ်ကို ထောက်ပံ့၏၊ သေန္ဒြိယကာယေ-ဟုဆိုသောကြောင့် ဇီဝိတိန္ဒြေ မရှိသော ဗဟိဒ္ဓရုပ်များကိုကား မထောက်ပံ့နိုင်ဟု သိပါ။

သေန္ဒြိယကာယောပတ္ထမ္ဘနပဟေတုသဘာဝလက္ခဏာ။

. ဩဇဋ္ဌမကရူပါဟရဏလက္ခဏံ ဝါ။

တစ်နည်းအားဖြင့် အာဟာရရုပ်သည် ဩဇာလျှင် ရှစ်ခုမြောက် ရှိသော အာဟာရဇရုပ်ကို ဆောင်ထားခြင်းလက္ခဏာရှိ၏၊ ဩဇဋ္ဌ မကရုပ်ကို ဖြစ်စေခြင်းကိုပင် "ဆောင်ထားသည်"ဟု ဆိုသည်။[၁]

(နဲ) ဥဒတိ ပသဝတီတိ ဩဇာ။[၂]

ပြိုင်= ပထမနည်း၌ ဩဇဝယ် ဟေတုကတွတ္ထအရ ဥတုသမုဋ္ဌာနိက ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည်၊ သုဒ္ဓကတွတ္ထအရ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ဖြစ်သော ဩဇဋ္ဌမကအဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်ရှစ်ခုအား ရုပ်အာဟာရဖြင့် ကျေးဇူးပြု။

ရုပ်အာဟာရ, အတ္ထိ, အဝိဂတ။

(နဲ) ကလာပ်တူဩဇာကြဉ်သော ကလာပ်တူကလာပ်ပြားဖြစ်သော စတုသမုဋ္ဌာနိကရုပ်အား ရုပ်အာဟာရဖြင့် ကျေးဇူးပြု။

---

[၁] ဒီကာကျော်၊ သျှ။ [၂] သံဒိပ်ဒီ- ၂၁၉၂။

http://www.dhammadownload.com

ကဗဠီကာရော အာဟာရော တာဝ မုနေ ဥပိတမတ္တောယေဝ အဋ္ဌ ရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ ဒန္တဝိစုဏ္ဏိတံ ပန အဇ္ဈောဟရိယမာနံ ဧကေကံ သိတ္ထံ အဋ္ဌဋ္ဌ ရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေတိယေဝ။[၁]

ယင်းအဋ္ဌကထာ၏ ဋီကာဆရာ အရှင်မမ္မပါလထေရ်အလိုမူ ကား ဗဟိဒ္ဓသြဇာသည် အာဟာရဇရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်၊ အဇ္ဈတ္တ သြဇာသည်သာလျှင် အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်၏၊ ဗဟိဒ္ဓသြဇာ သည် အထောက်အပံ့မျှသာဖြစ်၏-ဟု ယူလိုတော်မူ၏။[၂]

မစုပင္ခလံ॰ မနတိ ဉာယတိ မစုရန္တိ မစုံ။[၃] မန-ဉာဏေ၊ ကု။ နကို စပြု။

မဖတိ ဥန္ဒတိ ကိလေဒတီတိ မစုံ။[၄] မခ-ဥန္ဒေ၊ ဥ။

တန်ဋီ၌ "မစု-ဥန္ဒေ၊ ဥ" ဟု ရှိ၏။

ပင္ခတိ ဝုဒ္ဓိ ဂစ္ဆတီတိ ပင္ခလံ။ ပင္ခ-ဂမနေ၊ ပဏ္ဍာဒိဟျလံ-တိ-အလော။

မစုနော ပင္ခလံ မစုပင္ခလံ။

ဇာဂရမာနဘာနံ॰ ဇာဂရန္တီတိ ဇာဂရမာနာ။ ဇာဂရ-ဘူ, တ၊ အ+မာန။

အဟောရတ္တာနုသိက္ခိနံ॰ အဟဉ္စ ရတ္တိ စ အဟောရတ္တံ။

အဟ-အရ နေ့ကို ရ၏၊ ရတ္တိ-အရညဉ့်ကိုရ၏၊ ဤသို့ အချင်း ချင်း ဆန့်ကျင်ဘက်သဘောရှိသော အနက်ဟောသဒ္ဒါတို့ကို ဒွန်တွဲ ထားသောကြောင့် အညောညပ္ပဋိပက္ခဝမ္မဒွန်။(ရူ-၂၁၄)

"ကွစိသမာသန္တ" ဣစ္စာဒိနာ အာကာရိကာရာနမတ္တံ။

အနုသိက္ခန္တီတိ အနုသိက္ခိနော။

(နဲ) အနုသိက္ခန္တိ သီလေနာတိ-နော။ အနု+သိက္ခ+ဏီ။

အဟောရတ္တံ အနုသိက္ခိနော-နော။

ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ဤ ကို ဣ ရဿပြု၍ "အဟောရတ္တာနု သိက္ခိနံ" ဟု ရှိ၏။

<u>အဓိမုတ္တာနံ॰ အဓိမုစ္စန္တီတိ အဓိမုတ္တာ။ အဓိ-မုစ+တ။</u>

၁။မဋ္ဌ-၁၊၂၁၃။ ၂။သံဒိပ်ဋီ-၂၂၃၁၊ ၃။မောဂ်-၇၆။ ၄။ဓာတု-ဒီပနီ။

http://www.dhammadownload.com

အတ္ထံ = အသိယတေ အတ္ထံ။ အသ-ဝိနာသေ+ထ။
အာစာမကုဏ္ဍကံ= အာစမိတဗ္ဗောတိ အာစာမော။
အာ-စမု+အဒနေ၊ အာ ပုဗ္ဗတ္တာ ပါနေ+ဏ။ ကမ္မေ။[၁]
(နဲ့) အာစာမန် အာစာမော။[၂]
ကုဏ္ဍတိ ဒဟတီတိ ကုဏ္ဍကော။
(နဲ့) ကုဏ္ဍတိ ဒဟတီတိ ကုဏ္ဍော၊ ကုဏ္ဍောယေဝ ကုဏ္ဍကော။
ကုဏ္ဍ-ဒါဟေ၊ အ၊ သကတ္ထေ ကော။[၃]
အာစာမော စ ကုဏ္ဍကော စ-ကံ။
ဟယုတ္တမော= ဟယတိ သီဃံ ဂစ္ဆတီတိ ဟယော။ ဟယ+အ။[၄]
(နဲ့) ဟိနောတိ သီဃံ ဂစ္ဆတီတိ ဟယော။
ဟယ-ဂတိယံ+အ။ ဟိ-ဂတိယံ ဝါ။[၅] ဟယော ဥတ္တမော-မော။

၇။ အတုလဥပါသကဝတ္ထု

ပေါရာဏံ= ပုရာ ဘဝေါ ပုရာဏော။
ပုရာပုဒ်+ဏ၊ ပုရာတော ဏော စ ဖြင့် ဏသက်၊ အနုပဒန်မချေရ၊ ဧတ္တ ဏကာရော'ဝယဝေါ, န အနုပဒန္တော။[၆]
(နဲ့) ပုရာပုဒ် ယဒနုသုတ်ဖြင့် နသက်၊ ဏပြု။[၇]
ပုရာဏော ဘဝံ ပေါရာဏံ။ (နဲ့)ပုရေ ဘဝံ ပေါရာဏံ။[၈]
သတ္တမီအနက်ဟော ပုရာ (နဲ့)ပုရေ နိပါတ်ပုဒ်။[၉]
အဇ္ဇတနာမိဝ= အဇ္ဇတန်+က္လဝ။ က္လဝ-သဒ္ဒါ ဧဝအနက်ဟော။
ကွစိလောပ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ ယဝမဒနဖြင့် မ လာ၊ ဒီဃံဖြင့် န ၏ အ ကို အာ ဒီဃပြု။ "နေတံ အဇ္ဇတနာမိဝ က္လစ္စာဒီသု က္လဝ သဒ္ဒေါ ဧဝတ္ထေ ဝတ္တတိ"။[၁၀]

၁။ဓာန်ဋီ-၄၆၆။ ၂။ဓာ-ဒီပနီ။ ၃။ဓာန်ဋီ-၄၅၄။ ၄။နီတိဓာ-၁၃၉။ ၅။သူစိ။ ၆။ပဥ္စိကာ-၄၂၂။
၇။ဓာန်ဋီ-၇၁၃။ ၈။ပါဠိတ်ယော ၂၀၄:၁၈။ ၉။နီတိသုတ္တ-၃၈၁။ ၁၀။နိရုတ္တိ-၄၃။

http://www.dhammadownload.com

က္ကမသ္မိံ ကာလေ, က္ကမသ္မိံ ဒိဝသေ ဝါ အဇ္ဇ။ (က္ကမ+ဇ္ဇ)
(နဲ) အသ္မိံ အဟနိ အဇ္ဇ။ "က္ကမသဒ္ဒတော အဟနိတိ အတ္ထေ ဇ္ဇပစ္စ -ယော၊ က္ကမသဒ္ဒဿ စ အ ကာရော"။
အဇ္ဇ ဘဝံ အဇ္ဇတနံ။ အဇ္ဇပုဒ်+ဘဝအနက်၊ ယဒနု-ဖြင့် 'တန'သက်။
(နဲ) အဇ္ဇမေဝ-အဇ္ဇတနံ။ သွတ္ထော ဟိ တနပစ္စယော။[၁]
တုဏှီမာသီနံ- တုဏှီ+အာသီနံ။ မ လာ၊ ရဿဖြင့် ရဿပြု။
တောဟတီတိ တုဏှီ။ တုဟ-အဒနေ(အဒန် ဟိသာ) ဏီပစ္စယော၊ ဝဏ္ဏဝိပရိယယော။ (နဲ) တုဟ+ဏှ၊ ဟချေ၊ တုဏှော-ဟု ဖြစ်၏။
တုဏှော မောနံ ဧတဿ အတ္ထီတိ တုဏှီ။ တုဏှ+ဤ။[၂]
(နဲ) အဘာသနအနက်ဟော နိပါတ်။[၃]
နတ္ထိ သဒ္ဒါ တုဏှီ က္ကစ္ဆေဝမာဒီဟိ စ ပဌမာယ လောပေါ။[၄]
အာသတိ သီလေနာတိ အာသီ။ အာသ-ဥပဝေသနေ+ဏီ။ ပုံလိင်၊ တုဏှီ အာသီ တုဏှီမာသီ။
ဒုတိယာနိဂ္ဂဟိတ်သို့ နံ ဧဝတော ကတရဿ-ဖြင့် အံကို နံပြု၍ "တုဏှီမာသိနံ"ဟု ဖြစ်သင့်သော်လည်း ယဂိုဏ်းလိုသဖြင့် ဆန္ဒာနုရက္ခဏာ အကျိုးငှါ သိ-၌ က္ကကို ဒီဃပြု၍ "တုဏှီမာသီနံ"ဟု ရှိသည်၊ နံသည် အံဝိဘတ်၏ ကာရိယတည်း။
(နဲ) တုဏှီ အာသတိ သီလေနာတိ တုဏှီမာသီ။ တုဏှီ-အာသ+ဏီ။
(နဲ) တုဏှီ အစ္ဆတီတိ တုဏှီမာသီ။[၁]
ဗဟုဘာဏိနံ- ဗဟုံ ဘဏတိ သီလေနာတိ-ဏီ။ ဗဟု-ဘဏ+ဏီ။
ဗဟုဘာဏော အဿ အတ္ထီတိ-ဏီ။ ဗဟုဘာဏ+ဤ။[၁]
မိတဘာဏိ- မိနိတဗ္ဗာတိ မိတာ။[၁] မာ-ပရိမာဏေ+တ၊ အာ။
နှိုင်းချိန်တိုင်းတာအပ်သော စကား။
မိတံ ဘဏတိ သီလေနာတိ မိတဘာဏီ။ မိတ-ဘဏ+ဏီ။

၁။ပါစိယော-၄၉။ ၂။တာန်ဒီ-၄၂၉။ ၃။ရူ-၁၃၆။ ၄။နိရုတ္တိ-၁၅၅။ ၅။ပန်းကုံး

http://www.dhammadownload.com

မိတ္တံ ဘာဏီ မိတ္တဘာဏီ။ တံ-မိတ္တဘာဏီ။ (မိတ္တ+ဘာဏီ)[၁]

ပြိုင်။ ဘာဏီ-၌ ဓာတ်အရ မဟာကုသိုလ်စိတ်သည်၊ မိတ္တ-အရ ဝစီဘေ
စိတ္တဇသဒ္ဒရုပ်အား သဟဇာတ။ ၄ ၊ ဝိပ် ၊ မိ, ဟာ, ဣ္ဂံ။

အနိန္ဒိတော။ နိန္ဒီယတေ, နိန္ဒိတဗ္ဗော ဝါတိ နိန္ဒိတော။ နိန္ဒ+တ။
န နိန္ဒိတော အနိန္ဒိတော။

နစာဟု။ န+စ+အဟု။ ကွစိဓာတုတိအာဒိနာ ဟူတော ဤဝိဘတ္တိသ
လောပေါ်၊ ရဿတ္တံ၊ သော အဟု။[၂]

ကေန္တ။ ကောယေဝ အန္တော ဧတဿာတိ ကေန္တော။ ကေ+အန္တ။[၃]
တစ်ခုတည်းသော အဖို့ရှိသော။

(နဲ့) ကော အန္တော နိစ္ဆယော ယဿာတိ-န္တော။ စင်စစ်ဖြစ်သော။[၄]
ဇော် ဂစ္ဆတီတိ ကော။ ကောယေဝ ကေန္တော။ သွတ္ထ၌ အန္တ။
-ကော် တရတိ အတိက္ကမတီတိ ဝါ ကေန္တော။ ကေ+တရ+ကွိ။[၃]

ပေါသော။ ပေါသီယတေတိ ပေါသော။

(နဲ့) မာတာပိတူနံ ဟဒယံ ပူရေတီတိ ပေါသော။
ပူရ-ဒါနပူရဏေသု+က္လသ၊ မနုပူရသုဏာဒီဟိ-ဖြင့် ဓာတွန်ရ်
ကိုချေ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ပူ၌ ဦကို ဩပြု၊ က္လကိုလည်း ချေ၊ နာမ်ငဲ့။

ပြိုင်။ ပေါသော-၌ ဟေတုကတ္တတ္တအရ သားဖြပ်အာရုံပစ္စည်းတရားသည်၊
သုဒ္ဓကတ္တတ္တအရ မိဘတို့၏ သပ္ပီတိကတဏှာပြဋ္ဌာန်းသော လော
ဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်အား အာရမ္မဏ။

ပသံသိတော။ ပသံသီယိတ္ထာတိ-တော။[၁]

(နဲ့) ပသံသီယတေတိ-တော။

အနုဝိစ္စ။ အနု+အဝ+က္က+တွာ။[၁] (နဲ့) အနု+ဝိ+က္က+တွာ။[၁]
အနု+ဝိစ+တွာ။[၆]

စနန္တေဟိ ရစ္စံ-၌ ရစ္စံဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် တွာကို ရစ္စ

[၁]။ ပန်းကုံး။ [၂]။ ရူ-၂၉၅။ [၃]။ သူစိ။ [၄]။ ကောဏ္ဍဘာဓာတွတ္ထပန်းကုံး။
[၅]။ မဟာဘာဋီ ၂၅၂၂။ [၆]။ ပါဠိ-ယော-၃၅၂။

http://www.dhammadownload.com

ပြု၍ ရမှိ ရန္တော ရာဒိနော-ဖြင့် ရ်အနုပန်ချေပါ၊ ဆက်။

အနုဝိစ္စ ပသံသန္တိ= အနုဝိစ္စ-အရ မဟာကုကြိုဉာသ်ရှိ ပညာသည်၊ ပသံ
သန္တိ-အရ မဟာကုကြိ ဉာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်အား သဟဇာတ။

သုဝေ သုဝေ= သုဝေ သွေ့ ကဒါ ဣစ္စာဒယော ကာလသတ္တမိယာ။

အစ္ဆိဒ္ဒဝုတ္တိ= ဆိန္ဒိတဗ္ဗောတိ ဆိဒ္ဒေါ။ ဆိဒိ+ဒ။[၁]

(နဲ) ဆိဇ္ဇတီတိ ဆိဒ္ဒံ။ ဆိဒ+ဒက်။[၂]

(နဲ) ဆိဒ္ဒယတီတိ ဆိဒ္ဒံ။ ဆိဒ္ဒ+အ။[၃]

နတ္ထိ ဆိဒ္ဒံ ဧတိဿာတိ အစ္ဆိဒ္ဒါ။ ဝတ္တနံ ဝုတ္တိ။ ဝတု+တိ။ ဓာတွတ္ထ၌
"ဝတ္တု"ဓာတ် ဟု ရှိ၏။ သိက္ခာ စ ဝုတ္တိ စ ဝုတ္တိ။ သိက္ခာပုဒ်ချေ။
အစ္ဆိဒ္ဒါ ဝုတ္တိ ယဿာတိ အစ္ဆိဒ္ဒဝုတ္တိ။ (တံ)

ဂိုဏ်းစဉ်လိုက သာရမတိနော-ကဲ့သို့ ယောဝိဘတ်တို့အရာ၌
နော ပြု၍ "အစ္ဆိဒ္ဒဝုတ္တိနော" ဟုရင်း၊ တမာဟု ဇော် မုနိန် စရန္တံ-
(ခု-၁၊ ၃၀၉)ကဲ့သို့ အံ ကို နံ ပြု၍ "အစ္ဆိဒ္ဒဝုတ္တိနံ"ဟုရင်း ရုပ်ပိုထည့်
၍ အကြွင်းကို "အဂ္ဂနိ" ရုပ်မှတစ်ပါး ပုံလိင် အဂ္ဂိသဒ္ဒါကို နည်းမှီစဉ်။

ပညာသီလသမာဟိတံ= ပညာ စ သီလံ စ ပညာသီလံ။

လောကီ လောကုတ္တရာပညာနှင့် စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ။

သမ္မာ အာဒဟတိ ဌပေတီတိ သမာဟိတော။ ဘိက္ခု။[၄]

(နဲ) သမ္မာ အာဒဓာတီတိ သမာဟိတော။ သံ-အာ-ဓာ+တ။

ပညာသီလေန သမာဟိတော-တော။

နိက္ခံ= နိကနတိ ဒိပ္ပတီတိ နိက္ခော။ နိ-ကန+အ၊ န ကို ခ ပြု။
နိက္ခသဒ္ဒါ ပုံ, နပုံလိင်။ ငါးသုဝဏ်(ရွှေတစ်ထောင်)အလေးချိန်ကို
တစ်နိက္ခဟု ခေါ်၏။[၅]

(နဲ) နိ-ကန+ဒိတ္တိ ဂတိ ကန္တီသု၊ ခပစ္စည်း၊ နိပုဗ္ဗော, အန်ဘာဂလောပေါ်၊
ကာ၏အနှင့် နတို့ကို ချေ။[၆]

၁။ကစ်-၆၆၁။ ၂။မောဂ်-၇၊၉၅။ ၃။ပန်း။ ၄။အံသျှ-၃၊၅၉၈။ ၅။ဓာန်-၄၈၀။ ၆။မောဂ်-၇၊၃၁။

http://www.dhammadownload.com

နိက္ခော အဿ အတ္ထီတိ နိက္ခော။ ဟု ဆက်ပါ။
ဇမ္ဗောနဒဿ= ဇမ္ဗုယာ ပဝတ္တာ နဒီ ဇမ္ဗုနဒီ။
ဇမ္ဗုနဒိယံ နိဗ္ဗတ္တံ ဇမ္ဗောနဒံ။ ဇမ္ဗုနဒီ+ဏ။
(နဲ) ဇမ္ဗုနဒိယာ ဇာတံ ဇမ္ဗောနဒံ။[၁]

၈။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယဝတ္ထု

ကာယပ္ပကောပံ= ပကောပေတီတိ ပကောပေါ။ ပ-ကုပ+ဏေ+ဏ။[၂]
(နဲ) ပကုပ္ပနံ ပကောပေါ။ ကာယဿ ပကောပေါ-ပေါ။ တံ ။
ကာယဒုစရိုက်သုံးပါးဟုဆိုအပ်သော အကု ၁၂-ရှိ စေတနာယူ။
ကာယပ္ပကောပံ ရက္ခေယျ= ကာယပ္ပကောပ-အရ အကု ၁၂-ရှိစေတနာ
သည်၊ ရက္ခေယျ-အရ မဟာကုရှိ သမ္မာကမ္မန္တဝိရတီအား ပကတူပ။
(နဲ) အာရမ္မဏ။
(ဆောင်) လောကဖြစ်ဘိ, ဝိရတိမှူ, ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗ, သမုတ်ရသည့်, ကာမ
နာမ်ရုပ်, ပစ္စုပ်မြဲမှတ်, စွဲမှီကပ်၏။

လောကီဝိရတီ ၃ ပါးသည် "ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗဝတ္ထု" ဟု ခေါ်ဝေါ်
သမုတ်အပ်သော ကာမစိတ်, စေတသိက်ဟူသော နာမ်တရားနှင့်
ရုပ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၏၊ ထို့ကြောင့် အာရုံမျိုး တစ်နည်းပြိုင်
သည်။

ဝိရတီ၌ ၁။ ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗဝတ္ထု ၂။ ဝိရမိတဗ္ဗဝတ္ထု ဟု ၂-မျိုးရှိ
၏၊ လွန်ကျူးထိုက်သော သူ့အသက်စသောဝတ္ထုသည် ဝီတိက္ကမိတ
ဗ္ဗဝတ္ထု။ လွန်ကျူးကြောင်းစေတနာဟူသော ရှောင်ကြဉ်ထိုက်သော
ဝတ္ထုသည် ဝိရမိတဗ္ဗဝတ္ထုမည်၏၊ ဤသို့လည်း ခွဲမှတ်ပါ။

၁။နိရုတ္တိ-၂၇။ ၂။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

တံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တန္တီတိ- ယထာ ဝုတ္တံ ဝီတိက္ကမိ
တဗ္ဗဝတ္ထုံအာလမ္ဗိတွာ ဝီတိက္ကမနစေတနာသဉ်ါတဝိရမိတဗ္ဗဝတ္ထု
တော ဝိရမဏဝသေန ပဝတ္တန္တိ။[၁]

ကာယေန သံဝုတော- သံဝုဏောတီတိ သံဝုတော။

(နဲ) သံဝုယတေ (သံဝရီယတေ)တိ သံဝုတံ။
သံဝုတံ အဿ အတ္ထီတိ-တော။[၂]

ပြိုင်- သံဝုတော-အရ မဟာကုရှိ သမ္မာကမ္မန္တဝိရတီ၊ ကာယေန-အရ
ကာယဒွါရဟုဆိုအပ်သော ကာယဝိညတ်အား သဟဇာတ။

ကာယဒုစ္စရိတံ- ဒုဋ္ဌု စရိတံ ဒုစ္စရိတံ။ ကာယေန ဒုစ္စရိတံ-တံ။
ကာယဒွါရဖြင့် မကောင်းသဖြင့် ကျင့်အပ်သောအကျင့်ကို။

(နဲ) ဒုဋ္ဌံ စရိတံ ဒုစ္စရိတံ။ ကာယတော ဥပ္ပန္နံ ဒုစ္စရိတံ-တံ။
ကာယဒွါရကြောင့်ဖြစ်သော ပျက်သောအကျင့်ကို။(သဒ္ဒတ္ထ)[၃]

(နဲ) ကာယေန ကတံ ဒုစ္စရိတံ, ကာယတော ဝါ ပဝတ္တံ ဒုစ္စရိတံ-တံ။
ကိုယ်ဖြင့်ပြုအပ်သော မကောင်းသောအကျင့်။
ကာယဒွါရမှဖြစ်သော မကောင်းသောအကျင့်။[၄]

ပြိုင်- ဒုစ္စရိတ-အရ အကု ၁၂-ရှိ စေတနာ၊ ကာယ-အရ ကာယဝိညတ်
အား သဟဇာတ။ ၄ ၊ ဝိပ်, ကံ, ဟာ။

မှတ်ချက်။ ။ကာယတော ဥပ္ပန္နံ ဒုစ္စရိတံ-တံ၊- နည်းအရ ကာယဒွါရ
သည် အကြောင်း၊ စေတနာသည် အကျိုးဖြစ်သော်လည်း အဘိ
ဓမ္မာနည်းအားဖြင့် စေတနာကြောင့်သာ ကာယဝိညတ်ဖြစ်၍ ကာ
ယဝိညတ်ကြောင့် စေတနာမဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါနည်း အကြောင်း
အကျိုးသို့ မလိုက်ဘဲ အဘိဓမ္မာနည်း အကြောင်း အကျိုးသို့ လိုက်
၍ ဒုစ္စရိတ-အရ စေတနာကို အကြောင်းပစ္စည်း၊ ကာယဝိညတ်ကို
အကျိုးပစ္စယုပ္ပန် လုပ်ရသည်။

၁။သီဋီသစ်-၂၃၂၂။ ၂။ဂါထာသျှ။ ၃။ဝိဋ္ဌ-၁၁၁၃၄။ ၄။ပေန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ကာယေန သုစရိတံ။ သုစရိတ်-အရ မဟာကုသိုလ် စေတနာသည်၊ ကာယေန -အရ ကာယဝိညတ်ရုပ်အား သဟဇာတ။

သုစရိတံ စရေ။ သုစရိတ်-အရ စေတနာသည်၊ စရေ-အရ ကြွင်းမဟာကု စိတ္တုပ္ပါဒ်အား သဟဇာတ။ ၄ ၊ ည, သမ်, ကံ, ဟာ။

ဝစီပကောပံ။ ဝုစ္စတေတိ ဝစီ။ ဝစ+အ+ဤ။[၁]

(နဲ) ဝုစ္စတိ ဧတာယာတိ ဝစီ။[၂] ပြောဆိုကြောင်း ဝစီဝိညတ်။ ဝစီယာ ပကောပေါ ဝစီပကောပေါ။

ဝစီပကောပံ ရက္ခေယျ။ ဝစီပကောပ-အရ အကု ၁၂-ရှိ စေတနာသည်၊ ရက္ခေယျ-အရ မဟာကုသိုလ် သမ္ဗာဝိစာအား ပကတူ။ (နဲ)အာရမ္မဏ။

ဝစီပကောပံ။ ဝစီ-အရ ဝစီဝိညတ်ရုပ်၊ ပကောပ-အရ ဝစီဒုစရိုက် ၄ ပါး ဟုဆိုအပ်သော အကု ၁၂-ရှိ စေတနာ။ စေတနာပစ္စည်း၊ ဝိညတ် ပစ္စယုပ္ပန်၊ သဟဇာတ။

ဝါစာယ။ ဝုစ္စတိ ဧတာယာတိ ဝါစာ။ သံဝုတောနှင့် နည်းတူပြိုင်။

ဝစီဒုစ္စရိတံ။ ဝစီယာ ကတံ ဒုစ္စရိတံ ဝစီဒုစ္စရိတံ။ ဝစီတော ဝါ ပဝတ္တံ ဒုစ္စရိတံ-တံ။[၃]

ဝါစာယ သုစရိတံ။ သုစရိတံ-အရ မဟာကုသိုလ် စေတနာသည်၊ ဝါစာယ-အရ ဝစီဝိညတ်အား သဟဇာတ။

မနောပကောပံ။ မနသော ပကောပေါ မနောပကောပေါ။ အဘိဇ္ဈာ, ဗျာပါဒ, မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတို့ကို ကောက်ပါ။

ပြိုင်။ ပကောပ-အရ လောဘမူရှိ လောဘသည်၊ မနော-အရ လောဘမူ စိတ် ၈-ပါးအား သဟဇာတ။ ကြွင်း နည်းမှီပြိုင်ပါ။

မနောပကောပံ ရက္ခေယျ။ မနောပကောပ-အရ အဘိဇ္ဈာ, ဗျာပါဒ, မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသည်၊ ရက္ခေယျ-အရ မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အား ပကတူပ။

မနောဒုစ္စရိတံ။ မနသာ ကတံ ဒုစ္စရိတံ-တံ။

၁။ တန်ဒီ-၁၀၅။ ၂။ သုစိ။ ၃။ ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) မနတော ဝါ ပဝတ္တံ ဒုစ္စရိတံ-တံ။ မနောပကောပံနည်းတူ ပြိုင်ပါ။
မနသာ သုစရိတံ॰ သုစရိတံ-အရ အလောဘ အဒေါသ အမောဟသည်၊
မနသာ-အရ မဟာကုသိုလ်စိတ်အား သဟဇာတ။ ၄-၂-၄။
ကာယေန သံဝုတာ॰ ကာယေန သံဝုတော နည်းတူပြိုင်။
မနသာ သံဝုတာ॰ သံဝုတာ-အရ အလောဘ အဒေါသ အမောဟသည်၊
မနသာ-အရ မဟာကုသိုလ်စိတ်အား သဟဇာတ။
သုပရိသံဝုတာ॰ သုပရိသံဝုဏန္တီတိ သုပရိသံဝုတာ။ သု-ပရိ-သံ-ဝု+တ။

၁၈။ မလဝဂ်

၁။ ဂေါဃာတကပုတ္တဝတ္ထု

ပါဟုနကော॰ ပဌမံ အာနေတွာ ဟူယတေတိ ပါဟုနံ။ ပ-အာ-ဟု+ယု။
အိမ်သူအိမ်သားတို့၏ ရှေးဦးစွာ ဆောင်ယူ၍ ပေးလှူအပ်သောထမင်းစသည်။
(နဲ) အာဂန္တုကတ္ထာယ ပကာရေန ဟူယတေတိ ပါဟုနံ။ ပ-ဟုဓာတ်၊ ယုပစ္စည်း၊ ပ၏ အ ကို အာ ပြု။
အာဂန္တုကတို့အတွက် အပြားအားဖြင့် ပေးထိုက်သော စားသောက်ဖွယ်။
ပါဟုနံ အရဟတီတိ-ကော။ အရဟတိအနက်၌ က။[၁]
(နဲ) ပါဟုတဗ္ဗန္တိ ပါဟုနံ။ ဒါတဗ္ဗဝတ္ထု။ ပ-ဟု+တ။[၂]
ကမ္မသရိက္ခကံ॰ သမာနမိဝ နံ ဒိဿတီတိ သရိက္ခကော။
သမာန-ဒိသ+က္ခ၊ သမာနကို သ၊ ဒိကို ရိ၊ သကို က္ခပြု။ သကတ္ထ၌ ကပစ္စည်း။[၃] သူစိ၌ သမာနဿ သော၊ ဒိသဿ ရိက္ခာ ဒေသော စ-ဟု ဆို၏။

၁။သဒ္ဒါ-၃၊၄၃၀၊၄၃၉။ ၂။နိရုတ္တိ-၅၀၁။ ၃။ဓာန်ဋီ-၅၂၉။

http://www.dhammadownload.com

ကမ္ဗေန သရိက္ခကော-ကော။ ကံနှင့်တူသော (အကျိုး)

ပြိုင်။ ကမ္မ-အရ လောဘမူ, ဒေါသမူရှိ စေတနာ၊ သရိက္ခက-အရ ဒုက္ခ သဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်စိတ်ပါ။ စိတ္တဇရုပ်ပစ္စယုပ္ပန်။ ပကတူပ။

ပဏ္ဏုပလာသော- ပဏ္ဏတိ ဂေဟဏန် ဂစ္ဆတီတိ ပဏ္ဏု။ ပဒိ+ဥ။ ပကာရေန လသတီတိ ပလာသော။ ပ-လသ+ဏ။[၁]

(နဲ) ပေန ဝါတေန လသတိ အပဂစ္ဆတီတိ ပလာသံ။

(နဲ) ပံ ဝါတံ လုနာတီတိ ပလာသော။ ပ-လူ+အသ။[၂]

ပဏ္ဏုဇ ပလာသော-ပဏ္ဏုပလာသော။(ပန်း)

မှတ်ချက်- ပလာသသဒ္ဒါသည် "ဒလံ ပလာသံ ဆဒနံ"ဟု အဘိဓာန်-၅၄၃-၌ နပုံလိင်လာ၏။

ပဏ္ဏုပလာသောတိ သမာသောပိ ဗျာသောပိ ယုတ္တောယေဝ၊ သမာသ ကာလေ " ပဏ္ဏု ယဿ အတ္ထီတိ-ပဏ္ဏု၊ သောယေဝ ပလာသော ပဏ္ဏုပလာသော"တိ ကာတဗ္ဗော။[၃]

ဒါနိသိ- ဒါနိ+အသိ။ အသိ၌ အသ+အ+ဝတ္တမာန် သိ၊ ဝတ္တမာနာ-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အတိတ်အနက်၌သက်။

ယမပုရိသာ- ယမဿ ပုရိသာ ယမပုရိသာ။[၄]

(နဲ) ယမန် ဥပရမန် ယမော။ ယမု-ဥပရမေ+အ။[၅]

ယမောဧဝ ပုရိသာ ယမပုရိသာ။

(နဲ) ယမ-နာသေ+အ၊ ယမတိ စသည်စဉ်။[၆]

တေ ဥပဋ္ဌိတာ- တေ-အား၊ ဥပဋ္ဌိတာ-ချဉ်းကပ်နေကုန်၏။

ဌာဓာတ်အယှဉ် သိလာယစသောသုတ်ဖြင့် သမ္ပဒါန်မှည့်၍တွက်။

(နဲ) တေ-၏၊ ဥပဋ္ဌိတာ-အနီး၌တည်နေကုန်၏။

၏-ဟုပေးက သမ္ဗန္ဓဆဋ္ဌီ၊ သမ္ဗန်မှည့်၍တွက်။[၇]

၁။ဓာန်ဋီ-၉၆၊၅၄၃။ ၂။ပါဠိယော-၅၅၅။ ၃။ပါဠိယော-၂၇၈။ ၄။ဂါထာသျှ။
၅။မှုဋီ-၂၄၃။ ၆။ပန်းကုံး။ ၇။မောဂ်သျှ-၁၊၂၁၁။

http://www.dhammadownload.com

ဥပဋ္ဌှသူတိ ဥပဋ္ဌိတာ။

ဥယျောဂမုခေ॰ ဥယျောဇန့် ပရိဟာန့် ဥယျောဂေါ။[၁]

ဓာတူနံ အနေကတ္ထတ္တာ-အရ ဥပုဗ္ဗ ယုဇဓာတ်၊ ပရိဟာနိအနက်ဟော။ (နဲ) ဥယျုဇ္ဇနံ ဥယျောဂေါ။[၂] ဥယျောဂဿ မုခံ-ခံ။

ပါထေယျံ॰ ပထဿ ဟိတံ ပါထေယျံ။ ကုသိုလ်ရိက္ခာကောက်။

ပထပုဒ်+ဟိတအနက်၊ ဏရာဂါ-စသောသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဏေယျပစ္စည်းသက်။[၃] (နဲ)ပထေ သာဓု-ပါထေယျံ။[၄]

ဝါယမ॰ ဝါယမဓာတ်-ဥဿာဟော+အ+ဟိ။

(နဲ) ဝါယသဒ္ဒူပပဒ အမဓာတ်+အ+ဟိ။[၅]

(နဲ) ဝိ-အာ-ယမု+အ+ဟိ။[၆]

နိဒ္ဓန္တမလော॰ နိဒ္ဓမိယိတ္ထာတိ နိဒ္ဓန္တံ။ နိ-ဓမ+တ။

မလတိ စလတိ, သံကိလိဿတိ ဝါ တေနာတိ မလံ။

နိဒ္ဓန္တံ မလံ ယေနာတိ (ယဿာတိ ဝါ)-လော။[၆]

အနင်္ဂဏော॰ အင်္ဂန္တိ တေဟိ တံသမင်္ဂီပုဂ္ဂလာ နိဟီနဘာဝံ ဂစ္ဆန္တီတိ အင်္ဂဏာနိ။ အင်္ဂဓာတ်+ယု၊ ရာဂါဒယော။[၇]

နတ္ထိ အင်္ဂဏာနိ ယဿာတိ အနင်္ဂဏော။

မလ-အင်္ဂဏ॰ သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ ဖြစ်လတ့်သည်ကိုထောက်၍ အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သောကြောင့် အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်သည် ပယ်အပ်သော "ကာမရာဂ, ပဋိဃနှင့်, သီလ ဒိဋ္ဌိ, ဝိစိကိစ္ဆာ-ဟူသော ဩရမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ်ငါးပါးကို ကောက်။ ဤဂါထာပါ နိဒ္ဓန္တ-၌ အန္တတ်အရ အနာဂါမိမဂ္ဂဝီထိချပါ။

ဒိဗ္ဗံ॰ ဒိဝိ ဘဝါ ဒိဗ္ဗာ။ (ဘူမိ)

အရိယဘူမိံ॰ အရိယာနံ ဘူမိ အရိယဘူမိ။

ဥပေဟိသိ॰ ဥပ-ဣဓာတ်+ဿသိ။ ဣစိဓာတုဖြင့် ဿ ကို ဟိ ပြု။

၁။ဂါထာသျှ၊ ၂။ပန်းကုံး၊ ၃။ရူ-၂၃၀၊ ၄။မောဂ်-၄၊၇၅၊
၅။ဓာန်ဋီ-၁၅၆၊ပိုး၊ ၆။ပန်းကုံး၊ ၇။မဋီ-၁၊၂၄၅၊

http://www.dhammadownload.com

မှတ်ချက်။ ။ပန်းကုံး၌ "ဥပ-ကု+အ+ဿသိ" ဟုခွဲ၏၊ အပစ္စည်းကို ချေ၊
ဇေတိဿာ (မောဂ်-၆၊ ၆၆)သုတ်ဖြင့် ကုဓာတ်မှနောက်ဖြစ်သော ဿ
ကို ဟိ ပြု၊ ကုကို ပြေ၊ ပခွင်း ချေ ကပ်၍ ပြီး၏၊ ရူ၌ အပစ္စည်းကို
ကပ္ပားဟော သဗ္ဗဓာတ်ဝိဘတ်နောင်သာ သက်သည်။

ဥပနီတဝယော᠃ ဥပနယိတ္ထာတိ ဥပနီတော။ ဥပ-နီ+တ။ ဥပသည် ဓာတွ
တ္ထာနုဝတ္တက။ ဥပနီတော ဝယော အဿာတိ-ယော။[၁]

(နဲ) ဝယတော နီတော ဧတဿာတိ နီတဝယော။
နီတဝယောဧဝ ဥပနီတဝယော။
အရွယ်သုံးပါးမှလွတ်သော သေခါနီးအခါရှိသည်။[၂]

သမ္ပယာတော᠃ သမ္ပယိဿတိ, သမ္ပယိတ္ထာတိ ဝါ-တော။[၁]
သံ-ပ-ယာဓာတ်+တပစ္စည်း။

အန္တရာ᠃ အန္တရေ ဧတီတိ အန္တရာ။[၁] ရ လာ။ အန္တ-ကု+အ။ (နဲ)အဗျယ။
သာမန္တာ, သမန္တာ အန္တရာ ပုရံ ပေစ္စ ကုစ္စေတေ သတ္တမိယာ။[၃]

မလ- အင်္ဂဏ᠃ ဤဒုတိယဂါထာ၌ "န ပုန ဇာတိဇရံ ဥပေဟိသိ"ကို ထောက်
၍ ရူပရာဂ, အရူပ, မာန, ဥဒ္ဓစ္စ, အဝိဇ္ဇာ-ဟူသော ဥဒ္ဓံဘာဂိယသံ
ယောဇဉ်တို့ကိုရင်း၊ နိဒ္ဒေသ၌ အန္တတ်အရ အရဟာတ္တမဂ်ကိုရင်း ကောက်။

၂။ အညတရဗြာဟ္မဏဝတ္ထု

ဥဿာဝဗိန္ဒုဟိ᠃ ဥ ပရိတော သဝတီတိ ဥဿာဝေါ။ ဥ-သု+ဏ။[၄]

(နဲ) အဝ-သီဓာတ်+ဏ၊ အဝကို ဥပြု၊ ဤကို အာယပြု၊ ယကို ဝပြု၊
သဒ္ဒဘော်လာ။[၅] ဗိန္ဒတိ အဝယဝီ ဘဝတိ, ဘိန္ဒိယတိ ဝါ အဝယဝီ
ကရိယတေတိ ဗိန္ဒု။ ဗိဒိ-အဝယဝေ၊ ဗိန္ဒတိ-ဘူ။ ဥ။ ပုံ, နပုံ။
ဓာန်ဋီ၌ "ဗိဒိ-အဝယဝေ+ဥ" ဟု ရှိ၏။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။ဓမ္မပဒမဟာဋီ-၂၄၃။ ၃။ရူ-၁၃၄။ ၄။ဓာန်ဋီ-၅၆။ ၅။ကောဇ္ဇာဘာပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

ဥဿာဝေါဧဝ ဝိန္ဒု ဥဿာဝဝန္ဒု။

ဥဿာဝေါ စ သော ဝိန္ဒုစာတိ-န္ဒု။

ဝဒ္ဒလိကံ။ ဝရ+ဏီ။ဝါရိ။ ဝါရိ-ဒါ+အ။ဝါရိဒ။ ဝါရိဒ-လာ+ဏွု။ဝဒ္ဒလိက။

ပုဒ်အဆင့်ဆင့်ကို ဦးစွာနားလည်းပါစေ။

ဝါရေန္တိ တေနာတိ ဝါရိ။ ဝရ+ဏီ၊ နပုံလိင်။[၁]

(နဲ) ဝါရယတိ ပိပါသန္တိ ဝါရိ။ ဝရ-နိသေဓေ+ဏီ။[၂]

ဝါရိံ ဒဒါတီတိ-ဒေါ။ ရေကို ပေးတတ်သောမိုးတိမ်။

ဝါရိဒံ လာတိ ဂဏှာတီတိ ဝဒ္ဒလိကာ။

ဝါရိဒသဒ္ဒူပပဒ လာဓာတ်+ဏွု၊ ထီ၊ နပုံ။ သုတ်ကြီးဖြင့် ဝါရိကို ဝ ပြု၊ ဒဒွေဘော်လာ၊ ဏွုကို အကပြု၊ လခွင်း ချေ ကပ်၊ သုတ်ကြီးဖြင့် လ၏ အကို ဣပြု၊ ဣတ္ထိ အာသက်။

တိန္တစိဝရကေ။ တေမိယတီတိ တိန္တံ။ စွပ်စိုအပ်သော (သင်္ကန်း)

တိမ (နဲ)တိမု-အဒ္ဒဘာဝေ,နိစ္စလေပိ+တ။ ပက္ကမာဒီဟိ န္တော။

တိန္တံ စီဝရံ ယေသန္တိ တိန္တစီဝရကာ။ သမာသန္တ-က ကြံပါ။

စွတ်စိုအပ်သော သင်္ကန်းရှိကုန်သော။

ဝါ-မိုးစိုသော သင်္ကန်းရှိကုန်သော။

ဘူ။တိမတိ, တေမေတိ။ စု။တေမေတိ, တေမယတိ။ ဒိ။တေဗ္ဗတိ။

အနုပုဗ္ဗေန။ ပုဗ္ဗံ ပုဗ္ဗံ အနု အနုပုဗ္ဗံ။

(နဲ) ပုဗ္ဗံ အနုဂတံ အနုပုဗ္ဗံ။ ဝိသေသတ္ထဒ္ဒ တတိယာ။

ခဏေ ခဏေ။ ခဏောတီတိ ခဏော။ ခဏု-ဟိံသာယံ+အ။[၃]

(နဲ) သတ္တာနံ အာယု ခီယတိ ဟာယတိ ဧတ္ထ ကာလေတိ-ဏော။[၄]

ခီ-ခယေ+ယု။ ခဏတည် ကာလဘာဝေသု စ ဖြင့် သို့သက်၊ ပြေ၊ ဒွိရုပ်ပြု။

ကမ္မာရော။ လောဟကိစ္စံ ကရောတီတိ ကမ္မာရော။[၅]

၁။မောဂ်-၇၊၁၀။ ၂။ဓာန်ဋီ-၆၆၁။ ၃။ဓာန်ဋီ-၆၆။ ၄။သူ့စိ။ ၅။မောဂ်-၇၊၁၆၇။

http://www.dhammadownload.com

ကရဓာတ်+မာရပစ္စည်း၊ ဓာတွန် ရ်ကို ပရရုပ်မပြု။
(နဲ) (အယောကမ္မလောဟကမ္မာဒိနာ) ကမ္မေန ဇီဝတိ (ရူဟာတိ, ဝုဒ္ဓိ ဝိရုဠ္ဟိ အာပဇ္ဇတီ)တိ ကမ္မာရော။
ကမ္မပုဒ်+အာရပစ္စည်း။ ဇီဝတိတဒ္ဓိတ်။[၁]
ရဇတသောဝဏ္ဏ ရဇ္ဇန္တိ ဧနာ တွောတိ ရဇတံ။[၂]
ရန္ဇဓာတ်+အတပစ္စည်း၊ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ။
ပြိုင်း ဟာဟျတ္ထအရ ရွှေငွေဟူသော အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်(ကမ္မပစ္စယဥတုဇရုပ်) အန္တတ္ထအရ-လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်၊ အာမိ။
နိဒ္ဒမေ မလမတ္တနေား မလအရ ကိလေသာ(၁၀)ပါး၊ နိဒ္ဓမေဒ္ဒ ဓာတ်အရ ကုသိုလ်စိတ် ၂၁ ပါး၊ ပကတူပ။

၃။ တိဿတ္ထေရဝတ္ထု

ဦကား ဥဟီယတိ ဝိစိနီယတီတိ ဦကာ။
ဦဟာဓာတ်+ကပစ္စည်း၊ ဝိတက္ကေ၊ ဣတ္ထိ အာ၊ ဟချေ။[၃]
(နဲ) ဥစဓာတ်+ဏ၊ ဣတ္ထိ အာ။[၄]

ဦကာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိး ဦကာ-သန်း၏၊ ဟုတွာ-ဖြစ်လသော်၊ ဝါ-ဖြစ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့်၊ နိဗ္ဗတ္တိ-ဖြစ်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ-၏။
ဤနည်းအလို ဟုတွာ-၌ တွာပစ္စည်း၊ နိဗ္ဗတ္တိ-၌ တပစ္စည်းကိုပါဘောအနက်မှာ သက်ပါ။(မောဂ်အလို)
ဘဝနံ ဟုတွာ။ နိဗ္ဗတ္တနံ နိဗ္ဗတ္တိ-ဆိုပါ။
ဦကာ-ကို နိဗ္ဗတ္တိ-၌ စပ်ပါ၊ ဤ၌ ပဌမာဝိဘတ်သည် ဆဋ္ဌီအနက်ဟောတည်း။ သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာပကာသနီ-၌ အာလပနေ စ-၌ စ ဖြင့် ဆဋ္ဌီကတ္တားအနက်၌ ပဌမာ-ဟု ဆို၏။

[၁]။အပဌ-၂၁၁၆။ [၂]။မောဂ်-၇၊၇၉။ [၃]။မောဂ်-၇၊၁၅။ [၄]။နီတိဓာတု-၂၂၃။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ)　ဦကာ-သန်းသည်၊ ဟုတွာ-ဖြစ်လသော်၊ နိဗ္ဗတ္တိ-ဖြစ်ခြင်းသည်၊ အဟောသိ-ဖြစ်ပြီ။ (ဘာဠ္ဋိ)

ဤနည်းအလို ဟုတွာ-၌ တွာပစ္စည်းကို ကစ္စည်းနည်းအတိုင်း ကတ္တားအနက်မှာသက်ပါ။ အဟောသီတိ-ဟုတွာ၊- ဟု ဆို။

ဦကာ-ကို ဟုတွာ-၌ လက္ခဏာဝန္တစပ်၊ ဦကာ-၌ ပဋ္ဌမာဝိဘတ်ကို လိင်္ဂတ္ထ၌သက်။

ဦကာ-ကို သည်-ဟုပေးရသောနည်းဝယ် "ဟုတွာ-ဟူသော အပမာနကြိယာကိုငဲ့၍ ဦကာ-ဟုဆိုအပ်သော ပဌမန္တကာရိယသည် နိဗ္ဗတ္တိဟူသော ဘောဟောကြိယာကိုငဲ့သော်လည်း ပဌမန္တကာရိယ မပျက်တော့။

သာသညာယ ဟတော ရတ္တော၊ ပုတ္တော ဇီဝေါဝ ပေက္ခိတော။
ပမာနေပိ န သခ်ါရော၊ အပမာနေပိ နဿတေ။
ဒွိန္နံ ပဋိစ္စ ဘာဝတ္တံ၊ ဆဋ္ဌတ္တေ ပဌမာ ထဝါ။
နပ္ပမာန မပေက္ခာယ၊ သခ်ါရော နဿတေ.ကဒါ။[၁]

အယသာ= အယတိ နာနာကမ္မာရကိစ္စေသု ဥပယောဂံ ဂစ္ဆတီတိ အယော။[၂]
ဣဓာတ်+အ။ ဓာတ်, အယဓာတ်လည်း ဖြစ်သင့်၏။

အယသာ-သည် ပဥ္စမျန္တပုဒ်တည်း၊ မနောဂဏာဒီဟိဝါ သို့ နော ဣ နာ သ္မာနမာ(နီတိ-၃၇၃)သုတ်ဖြင့်၊ ကစ္စည်းအလို မနော ဂဏာဒိ-အာ-၌ အာဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်(ဝိဘော) သ္မာကို အာပြု၊ သ သရေ ဝါဂမောဖြင့် သလာ။[၃]

ကတ္တရိ စ-၌ စသဒ္ဒါဖြင့် အပါဒါန်အနက်၌ တတိယာကြံကြ သေး၏။

သမုဋ္ဌိတံ= သမုဋ္ဌာသီတိ သမုဋ္ဌိတံ။[၄]

၁။စိန္တာ-၃၈၆၊၃၉၀။ ၂။နီတိဓာ-၁၄၀။ ၃။ဂါထာသျှ။ ၄။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

သံ-ဥ-ဌာစာတ်+တ။ ဌာ၏အာကို က္လပြု။[၁]

အတိဓာနစာရိန်း အဝိဇ္ဇာဒိကေ သံကိလေသဓမ္မေ တဒင်္ဂါဒိဝသေန ဓုနာတီတိ ဓောနာ။[၂] ဓူဓာတ်+ယု+အာ။

ဓဝတိ, ဓုဝတိ(ဘူ) ဓူဏောတိ, ဓူနောတိ(သွာ) ဓုနာတိ(ကီ) ဓာဝေတိ, ဓာဝယတိ(စု)။

(နဲ) အပဟိတေ ဓမ္မေ ဓုနာတီတိ ဓောနာ။ အကုသိုလ်တရားတို့ကို ခါထွက်ဖျက်ဆီးတုန်လှုပ်စေတတ်သော ပညာ။[၃]

ဓောနံ အတိက္ကမိတွာ စရတိ သီလေနာတ-ရိ

အတိဓောနာ-စရဓာတ်+ဏီ။ ပစ္စည်းလေးပါးတို့ကို ပစ္စဝေက္ခဏာဆင်ခြင်၍ ဘုဉ်းပေးကြောင်းပညာကို ကျော်လွန်၍ ကျင့်လေ့ရှိသူ။

(နဲ) ဓောနံ အတိက္ကန္တော အတိဓောနော။

အတိဓောနော ဟုတွာ စရတီတိ အတိဓောနစာရီ။

ဒဏ္ဍိန်-ကဲ့သို့ အံဝိဘတ်ကို နံပြုပါ။

ပြိုင်း အတိဓောန-အရ တဏှာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ဓောန-အရ မဟာကုသိုလ်ရှိ ပစ္စဝေက္ခဏာပညာ။ ပကတူပ။

(နဲ) အတိဓောန-အရ လောဘမူရှိလောဘ၊ စာရိ-၌ဓာတ်အရ ကြွင်းလောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ သဟဇာတ။

သာနိ ကမ္မာနိ နယန္တိ။ သသ ကမ္မာနိ သာနိ။

သာနိ ကမ္မာနိ-အရ ဥဒ္ဓစ္စစေတနာကြဉ်သော အကုသိုလ်စေတနာ ၁၁-ခု၊ နယန္တိ-အရ အကုသိုလ်စိတ် ၁၂ စေတနာကြဉ်စေတသိက် ဆဝ္ဗိသအား သဟဇာတ။ ၄-၂-၂။

နယန္တိ ဒုဂ္ဂတိံ။ နယန္တိ-အရ အကုသိုလ်စေတနာ ၁၁-ခုသည်၊ ဒုဂ္ဂတိံ-အရ ဌာနာနုရူပအားဖြင့် ပဋိ-ကိစ္စတပ်သော အကု-ဝိ ဥပေက္ခာသန္တိ ရဏနာမက္ခန္ဓာ၊ ကဋတ္တာရုပ်အား နာနက္ခဏိက။

၁။ ရှ-၆၂၀။ ၂။ နေတ္တိဝိဘာ-ဋီကာ-၁၃၀။ ၃။ ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

၄။ လာလုဒါယိတ္ထေရဝတ္ထု

လာလုဒါယိတ္ထေရော = လလီယတိ ဗိဂ္ဂတ္ထိယတိတိ လာလာ။

လာလံ ခေဠံ ဥဒေတိ ဝမေတိ သီလေနာတိ လာလုဒါယိ။

လာလုဒါယိ စ သော ထေရောစာတိ-ရော။[၁]

လာဠုဒါယိ-ဟုရှိက ဠပြု။ လဠာန မဂိသေသော။

စတုပ္ပဒေါ = စတ္တာရိ ပဒါနိ ယဿာတိ စတုပ္ပဒေါ။

ပူတိလောမော = ပူတိ လောမံ အဿ သူကရဿာတိ-မော။

သူကရ = သုန္ဒရံ ဖလံ ကရောတီတိ သူကရော။

(နဲ) သုခံ ကရောတီတိ သူကရော။ သု-ကရ+ဏ။

(နဲ) သုန္ဒရော ကရော(ဟတ္ထော)ယဿာတိ-ရော။ သုပုဒ်+ကရပုဒ်။[၂]

(နဲ) သူကြတိ အဗျတ္တံ သဒ္ဒံ ကရောတီတိ-ရော။ သူ-ကရ+အစ်။[၃]

အသဇ္ဈာယမလာ = သဇ္ဈာယနံ သဇ္ဈာယော။

သံ-ဈေဓာတ်၊ ဘူ၊ အဇ္ဈယနေ၊ အ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ဇပြု။

(နဲ) သဇ္ဈယနံ သဇ္ဈာယော။ သု-အဓိ-ဣဓာတ်+ဏ။

န သဇ္ဈာယော အသဇ္ဈာယော။

အသဇ္ဈာယသင်္ခါတံ မလံ ဧတေသန္တိ-မလာ။[၄]

(နဲ) အသဇ္ဈာယော မလံ ဧတေသန္တိ-လာ။[၅]

မန္တာ = မုနာတိ ဇာနာတိ ဓမ္မံ ဧတေဟီတိ မန္တာ။ မုန+တ၊ ဥကို အပြု။[၆]

(နဲ) မန္တ-ဂုတ္တဘာသနေ၊ စုရာဒိ+ဏေ။ မန္တေတိ, မန္တယတိ စသည်။[၇]

အနုဋ္ဌာနမလာ = ဥဋ္ဌဟနံ ဥဋ္ဌာနံ။ န ဥဋ္ဌာနံ အနုဋ္ဌာနံ။

အနုဋ္ဌာနံ မလံ ယေသန္တိ အနုဋ္ဌာနမလာ။

(နဲ) အနုဋ္ဌာနမေဝ မလံ ဧတေသန္တိ-လာ။[၅]

ကောသဇ္ဇံ = ကုသီဒဿ ဘာဝေါ ကောသဇ္ဇံ။

၁။မဉ္ဇူသာ-၄၉၆၊ ၂။ဓာန်ဋီ-၆၁၇၊ ၃။ကပ္ပဒုမာဓာ-ပန်း။ ၄။ပန်းကုံး။
၅။ဂါထာသျှ၊ ၆။ဓာန်ဋီ-၁၀၈၊ ၇။နီတိဓာတု-၃၀၈။

http://www.dhammadownload.com

ကုသိဒ+ဏျ၊ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဤကို အပြု။[1]

(နဲ) ကုသီတဿ ဘာဝေါ-ဋ္ဌံ။ ကုသီတ+ဏျ။[2]

ထိနမိဒ္ဓပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်။

ရက္ခတော= ရက္ခတီတိ ရက္ခန္တော။ ရက္ခ+အ+အန္တ။

၅။ အညတရကုလပုတ္တဝတ္ထု

အတိစာရိနီ= သာမိကံ အတိက္ကမ္မ အညတြ စရတီတိ အတိစာရိနီ။[3]

အတိ-စရ၊ ဂတိယံ၊ ဏီ၊ က္လနီ။

အတိစ္စ အတိက္ကမိတွာ ကာမရာဂဝသေန စာရော-ရော။[4]

အတိစာရော ဧတိဿာ အတ္ထီတိ-ရိနီ။ အတိစာရ+က္လနီ-ကြံပါ။

နဒီ= အဘိက္ခဏံ နဒတီတိ နဒီ။ နဒ-အဗျတ္တသဒ္ဒေ+အ၊ နဒါဒိ။[5]

ပန္ထော= ပန္ထယန္တိ ယန္တိ အနေနာတိ ပန္ထော။

ပထိ-ဂတိယံ၊ စုရာဒိ၊ အ။ နာဂမော။[6]

ပပါ= ပံ ပိဝန္တိ အဿန္တိ ပပါ။ ပ-ပါဓာတ်+ပါနေ၊ အ။[7]

(နဲ) ပါပီယတေ အဿန္တိ ပပါ။[8]

ဝေလာ= ဝေလယတိ ပရိစ္ဆေဒဝသေန တိဋ္ဌတီတိ-လာ။ (သီမာ)[9]

ဝိနာသံ လာတီတိ-လာ။ အချိန်ကာလဟော။[9]

မလိတ္ထိယာ= မလံ+က္လတ္ထိယာ။ က္လစ္ဆတိ က္လစ္ဆီယတီတိ က္လတ္ထိ။[10]

က္လသ-က္လစ္ဆာယံ+ထိပစ္စည်း။ ဧသတိ, က္လစ္ဆတိ စသည်။

(နဲ) နရေ က္လစ္ဆတိ, က္လစ္ဆာပေတီတိ က္လတ္ထိ။ က္လသု+တ+ဤ။

(နဲ) ဂစ္ဆော ထီယတိ ဧတိဿန္တိ ထိ၊ ဟုဆိုလိုလျက် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် က္လ နှင့် တ လာ၍ "က္လတ္ထိ"ဟု ပြီးသည်။

ထေ-သဒ္ဒသံဃာတေသု+အ+ဤ။ ထာယတိ, ထီယတိ။[11]

၁။ရှ-၃၈၇။ ၂။မောဂ်-၄၊၁၂၇။ ၃။ဓာန်ဋီ-၂၃၈။ ၄။ဝိမာနဋ္ဌ-၆၅။ ၅။သုစိ။ ၆။ဓာန်ဋီ-၁၉၀။ ၇။ဝိ-ပိဋက-၃၊၁၃၂။ ၈။မဏိ-၂၇၈။ ၉။ဓာန်ဋီ-၆၆။ ၁၀။မောဂ်-၇၉၄။ ၁၁။နီတိဓာတု-၆၈။

http://www.dhammadownload.com

မဠ္ဈေရံ- အတ္တသမ္ပတ္တိန္ မဋ္ဌေရတိ နိဂ္ဂဟတီတိ-ရော။
မသု+ကွဲ၊ သုကို ဋ္ဌေရပြု။ မဋ္ဌရတိ စသည်စဉ်။
(နဲ့) မဋ္ဌရတီတိ မဋ္ဌေရော။ မသုဓာတ်+ဋ္ဌေရပစ္စည်း။
ဒဒတော- ဒေတီတိ ဒဒန္တော။ ဒါ+အ+အန္တ။
တတော မလာ- မလတရံ-၌ စပ်သောကြောင့် ပဉ္စမီ သွာ၊ ဂိဘတ္တအပါဒါန်
အနက်၊ အပါဒါနေ ပဉ္စမီ။
မလတရံ- သဗ္ဗေသံ အတိသယေန မလံ မလတရံ။ မလပုဒ်+တရ။
ကထေမိ-ဟူသော ပါဌ်သေသကြိယာ၌ ကမ္မ၊ ကမ္မ်ာအဖြစ်ဖြင့် စပ်ပါ။
အဝိဇ္ဇာ- ဝိဒတိ ဇာနာတီတိ ဝိဇ္ဇာ။ န ဝိဇ္ဇာ အဝိဇ္ဇာ။
ဝိဒ+ဏျ၊ ဒျကို ဇပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ ဣတ္ထိ အာသက်။
(နဲ့) အဝိန္ဒိယံ ကာယဒုစ္စရိတာဒိ ဝိန္ဒတီတိ အဝိဇ္ဇာ။
(နဲ့) ဝိန္ဒတီတိ ဝိဇ္ဇာ။ န ဝိဇ္ဇာ အဝိဇ္ဇာ။
မရထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို ရတတ်သော အဝိဇ္ဇာ။
(နဲ့) အဝိဇ္ဇမာနေ ဇဝါပေတီတိ အဝိဇ္ဇာ။
ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော ဣတ္ထိပုရိသစသည်၌ သတ္တဝါ
တို့ကို လျှင်စွာဖြစ်စေတတ်သော အဝိဇ္ဇာ။
အဝိဇ္ဇမာန-ဇု+အ+အာ-ဖြင့် အဝိဇ္ဇမာနဇဝါ-ဟူလိုလျှက် အဝိ
-ဇာ ကိုချန်၍ ကျန်သမျှကို ဝဏ္ဏနာသနိရုတ္တိနည်းဖြင့် ချေပါ၊ ဇ
ဒွေဘော်လာ။ အခြားနည်းများ ရှိသေး၏။
ဧတံ မလံ ပဟန္တွာန- ဧတံ မလံ-အရ အကု ၁၂-ရှိ မောဟသည်၊ ပဟ
န္တွာန-၌ ဓာတ်အရ အရဟတ္တမဂ်အား ပကတူပ။
နိမ္မလာ- နတ္ထိ မလံ ယေသံ တုမှာကန္တိ နိမ္မလာ။

၁။သုစိ။ ၂။ဓာန်ဋီ-၁၆၈။ ၃။ဋီကာကျော်နိဿယ-၅၅၁။

http://www.dhammadownload.com

အဝိဇ္ဇာတိ အဋ္ဌဝတ္ထုကံ-၌ အဋ္ဌသရုပ်. .

သစ္စာ-၄ ပါး၊ အတိတ်ခန္ဓာဟူသော ပုဗ္ဗန္တ၌ မသိခြင်း၊ အနာဂတ်ခန္ဓာဟူသော အပရန္တ၌ မသိခြင်း၊ ပုဗ္ဗန္တ အပရန္တ နှစ်ပါးစုံ၌ မသိခြင်း၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပာဒ်၌ မသိခြင်းတို့တည်း။

(ဆောင်) သစ္စာလေး၀, ပုဗ္ဗ အပရာ, နှစ်ဖြာစုံမှတ်, သမုပ္ပာဒ်, ရှစ်ရပ် အဝိဇ္ဇာဖုံး။

၆။ စူဠသာရိဝတ္ထု

ကေဝိသတိဝိဓာယ အနေသနာယ ဧသနံ ဧသနာ။

အယုတ္တာ ဧသနာ အနေသနာ။[၁] (နဲ့)အနနုရူပါ ဧသနာ-နာ။[၂] န+ဧသန။ နသည် အယုတ္တ (နဲ့)အနနုရူပအနက်ဟော၊ အနေသန ၂၁-ပါး ယူ။

ကေဝိသတိ-

၁။ အသက်မွေးခြင်းအကျိုးငှါ ဝါးပေးခြင်း၊ ၂။ သစ်ရွက်ပေးခြင်း၊
၃။ ပန်းပေးခြင်း၊ ၄။ သစ်သီးပေးခြင်း၊
၅။ ဒန်ပူပေးခြင်း၊ ၆။ မျက်နှာသစ်ရေပေးခြင်း၊
၇။ ရေချိုးကသယ်မှုန့်ပေးခြင်း၊
၈။ ကုက္ကိုမှုန့်စသော သာမညအမှုန့်ပေးခြင်း၊ ၉။ မြေညက်ပေးခြင်း၊
၁၀။ ချစ်ဖွယ်သောစကားကို ပြောဆိုခြင်း၊ ဝါ-လောကွတ်ပြုခြင်း၊
၁၁။ ပဲနောက်ဟင်းကဲ့သို့ အမှန်နည်းပါး အမှားများသောစကားကို ဆိုခြင်း၊ ၁၂။ လူတို့၏သားငယ်ကို ချီပိုးခြင်း၊
၁၃။ ရှာတပါး အရပ်တပါးသို့ သလုံးမြင်းခေါင်းဖြင့် သွား၍ အစေအပါးခံခြင်း၊ ၁၄။ ဆေးကုခြင်း၊

---

[၁] အဘိ-၂၂၇၀၊ [၂] သီဋီသစ်-၂၅၅၊

http://www.dhammadownload.com

၁၅။ တရွာမှ တရွာသို့သွား၍ လူတို့၏အမှုဖြစ်သော သတင်းစာလွှာကို ဆောင်ခြင်း၊

၁၆။ တအိမ်မှ တအိမ်သို့သွား၍ ဒါယကာတို့ ၏ အစေအပါးကိုခံခြင်း၊

၁၇။ ဒါယကာတို့က ဆွမ်းအနည်းငယ်ပေးသည်ကို မိမိက များများ ဆွမ်း တုံ့ပြန်၍ပေးခြင်း၊

၁၈။ အိမ်ယာစသော မြေအတတ်ကို ဟောပြောခြင်း၊

၁၉။ လယ်ယာအတတ်ကို ဟောပြောခြင်း၊

၂၀။ နက္ခတ်အတတ် ဟောပြောခြင်း၊

၂၁။ အင်္ဂဝိဇ္ဇာအတတ် ဟောပြောခြင်း။

[မူလဋီကာ၊ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ-ကုသလကထာ၊ မိလိန္ဒ-၃၅၂ မေဒိနီ-၁၅၃ တို့၌ တစ်မျိုးလာသေးသည်။]

သုဇီဝံ- သုခေန ဇီဝနံ သုဇီဝံ။

သု-ဇီဝဓာတ်၊ ဤသံ ဒု သုဟိ ခ-ဖြင့် ခ သက်၊ ထိုခသည် ဘာဝကမ္မေသု ကိစ္စ တ္တ ခတ္ထာ-သုတ်အရ ဘော ကံအနက်တို့ကို ဟောသော်လည်း ဇီဝဓာတ်က အကမ္မကဖြစ်၍ ဘောဟောသာ ယူပါ။

သက္က-ဟူသော အဖွင့်ဖြင့် ကမ္မသာဓနေကို မပြ၊ ကိတ်ပစ္စည်း တို့၏ ဇောတကတ္ထဖြစ်သော သက္ကာအနက်ကိုပြသည်။[၂]

အကမ္မကေဟိ ဓာတူဟိ, ဘာဝေ ကိစ္စာ ဘဝန္တိ တေ။
သကမ္မကေဟိ ကမ္မတ္ထေ, အရဟာသက္ကတ္ထ ဒီပကာ။[၃]

ဘောအနက် ကံအနက်တို့ကို ဝါစ္စတ္ထခေါ်၍ အရဟ, သက္က စသော အနက်များကို ဇောတကတ္ထ-ဟု ခေါ်၏။

(နဲ) သုန္ဒရံ သုကရံ ဝါ ဇီဝံ ယဿာတိ သုဇီဝံ။[၄]

၁။ပါတိမောက္ခမေဒိနီ-၁၅၂။ ၂။ဂါထာသျှ။ ၃။ရူ-၃၇၇။ ၄။မွေ့ဒီ-၂၂၄။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) သုခေန ဇီဝိယတေတိ သုဇီဝံ။[၁]

အဟိရိကေန၊ န ဟိရီယတိ န လဇ္ဇတီတိ အဟိရိကော။ န-ဟိရီဓာတ်+က။

ဟြီ-ဧကဿရဓာတ်ရင်းဖြစ်၍ ဓာတွန်မကျေ။[၁]

မကောင်းမှုမှ မရှက်တတ်သော။

(နဲ) ဆိန္နဟိရောတ္တပ္ပကေန-ဟု ဩတ္တပ္ပကိုပါ ထည့်၍ ဖွင့်သောကြောင့်

ဟိရီ စ ဩတ္တပ္ပံ စ ဟိရီ။ နတ္ထိ ဟိရီ ဧတဿာတိ အဟိရိကော။

အရှက်အကြောက်မရှိသော။

ကာကသူရေန၊ ကာယတိ သဒ္ဒံ ကရောတီတိ ကာကော။[၂]

(နဲ) ကာ ဣတိ သဒ္ဒံ ကာယတီတိ ကာကော။ ကာ-ကေဓာတ်-သဒ္ဒေ၊

အ။ သူရေတီတိ သူရော။ သူရ-ဝိက္ကန္တိယံ၊ စု၊ ဏ။[၃]

ကာကော ဣဝ သူရော ကာကသူရော။[၄]

(နဲ) ကာကောဝိယ သူရော အယံတိ ကာကသူရော။[၅]

ဥပမာနပုဗ္ဗပဒပဌမာဗဟုဗ္ဗီဟိ။

ဤအဋ္ဌကထာအလို၊ ကာကော စ သော သူရောစာတိ-ရော။

ရဲရင့်သောကျီး။ ဝိသေသနုတ္တရပဒကမ္မဓာရည်း။

ကာကာသူရောဝိယာတိ ကာကသူရော။ ကာကသူရ+ဏ။[၁]

ရဲရင့်သောကျီးနှင့်တူသူ။ ဥပမာတဒ္ဓိတ်ပြုပါ။

(နဲ) ကာတိ သဒ္ဒံ ကာတိ ရဝတီတိ ကာကော။ ကာ+က။

(နဲ) မနုဿာနံ ဘောဇနဘာဇနာဒီသု ဝစ္စံ ကရောတိ ဆဋ္ဋေတီတိ

ကာကော။ ကရဓာတ်+ဏ၊ ရကို ကပြုဟုကြံပါ။

သူရတိ အဘီတဘာဝံ အဘယာကာရံ ကရောတိ, သူရတိ ဝါ

အဘီတဘာဝေန အဘယာကာရေန ဘဝတီတိ သူရော။

ကာကဿ သူရောဝိယ သူရော အဿာတိ-ရော။[၆]

ဥပမာပုဗ္ဗပဒဆဋ္ဌီဗဟုဗ္ဗီဟိပြု၏။

၁။ပန်းကုံး၊ ၂။မောဂ်-၇၊၁၄၊ ၃။နိရုတ္တိ-၂၂၄၊ ၄။ရူ-၂၀၆၊ ၅။ဂါထာသျှ၊ ၆။ဓမ္မပဒ်-၂၄၄၊

http://www.dhammadownload.com

(နဲ့) သုဋ္ဌု ဥရော သူရော။ သု+ဥရ။[၁]

ဓံသိနား ပရေသံ ဂုဏံ ဓံသယတိ သီလေနာတိ ဓံသီ။[၂]

ဓံသ-ဝိဒ္ဓံသနေ၊ စု+ဏီ။ ဓံသေတိ, ဓံသယတိ စသည်။

ပက္ခန္ဒီနား ပက္ခန္ဒတိ သီလေနာတိ ပက္ခန္ဒီ။ ပ-ခဒိ+ဏီ။[၂]

(နဲ့) ပက္ခန္ဒဓာတ်+ဏီ။ သူတစ်ပါးတို့ ပြုအပ်ပြီးအမှုကို မိမိပြုလုပ်သကဲ့သို့ လျှင်မြန်စွာ သွားတတ်သူ။[၃] ပက္ခန္ဒဓာတ်-ဝေဂဂတိအနက်ဟော။ မာယာသာဌေယျဟုဆိုအပ်သော တဏှာပြ-လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပဂဗ္ဘေန ကာယာဒီဟိ ပဂဗ္ဘတီတိ ပဂဗ္ဘော။ ပ-ဂဗ္ဘ+အ။[၂]

(နဲ့) ဂရတိ ထဒ္ဓဘာဝံ အမုဒုဘာဝံ ကရောတီတိ ဂဗ္ဘော။ ဂရ+ဘ။

(နဲ့) ကာယစိတ္တမုဒုဘာဝံ ဂဘတိ အပနေတီတိ ဂဗ္ဘော။ ဂဘ+ဘ။ ဂဗ္ဘောဧဝ ပဂဗ္ဘော။[၄]

(နဲ့) ဘုသံ ဂရတိ အညေ ပီဠေတိ အနေနာတိ-ဗ္ဘော။ ပ-ဂရ+ဘ။ ယောဇနာ-၅၅၈ ၌ "ပဂဗ္ဘ"ဟု ရှိ၏။

သံကိလိဋ္ဌေန သံကိလိဿတီတိ-ဋ္ဌော။ သံ-ကိလိသ+တ။

ဟိရိမတာ ဟိရီ စ ဩတ္တပ္ပံ စ ဟိရီ။ ဟိရီ ယဿ အတ္ထီတိ ဟိရိမာ။ တေန-ဟိရိမတာ။ ဟိရီ+မန္တု။

ဒုဇ္ဇီဝံ ဒုက္ခေန ဇီဝိတဗ္ဗောတိ ဒုဇ္ဇီဝေါ။ ဒု-ဇီဝ+ခ။

သုစိဂဝေသိနား သုစ္စန္တီတိ သုစီနိ။ သုစ-ဒိ+က္က၊ နပုံ၊ ရတ္တာဒိ၊ အဋ္ဌိတူ။ သုစီနိ ကာယကမ္မာဒီနိ ဂဝေသတီတိ-သီ။

(နဲ့) သုစ္စန္တိ ပရိသုဇ္ဈ ဘဝန္တီတိ သုစီနိ။[၅] ဂဝေသတီတိ-ဂဝေသီ။ သုစီနိ ဂဝေသီ-သီ။

အလီနေန လီယတီတိ လီနော။ လီ-သိလေသနေ၊ ကီ, ဒိ+တ။[၆] လိနာတိ(ကီ) လီယတိ(ဒိ)။ န လီနော အလီနော။ ဘိဒါဒိတော-ဖြင့် ဣတ္ထိပြု၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဏကို နပြု။

၁။ မဟာနိ-၄-၂၄၉။ ပန်းကုံး။ ၂။ ပန်းကုံး။ ၃။ ဂါထာသျှ။ ၄။ မဏိ-၂၄၄။ ၅။ ကာစ်-၆၆၉။ ၆။ ရူ-ဒုဂ်။

http://www.dhammadownload.com

အပ္ပဂဗ္ဘေန= န ပဂဗ္ဘော အပ္ပဂဗ္ဘော။
သုဒ္ဓါဇီဝေန= သုဇ္ဈတီတိ သုဒ္ဓေါ။ သုဓ+တ၊ ဒ်ဝါဒိ။
အာဇီဝနံ အာဇီဝေါ။ (နဲ) အာဇီဝတိ ဧတေနာတိ အာဇီဝေါ။
သုဒ္ဓေါ အာဇီဝေါ ယဿာတိ-ဝေါ။

၇။ ပဋ္ဌဥပါသကဝတ္ထု

ပါဏံ အတိပါတေတိ• ပဏန္တိ ဇီဝန္တိ သတ္တာ ယေနာတိ ပါဏော။[1]
အသက်ဇီဝိတိန္ဒြေ(နဲ)ပါဏန္တိ အနေနာတိ-ဏော။ ပ-အန+ဏ။[1]
ပါဏော အဿ အတ္ထီတိ ပါဏော။ ပါဏ+ဏ၊ သတ္တဝါရှင်။
မုသာဝါဒဥ္စ= ဝဒနံ ဝါဒေါ။ (နဲ) ဝဒန္တိ ဧတေနာတိ ဝါဒေါ။
မုသာ ဝါဒေါ-ဒေါ။ ဒု, တ တပ္ပုရိသ်။
(နဲ) မုသာ အဘူတဝတ္ထုဿ ဝါဒေါ မုသာဝါဒေါ။[2]
ဤနည်းအလို ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်တည်း။
(နဲ) မုသာဝသေန ဝဒနံ မုသာဝါဒေါ။[3]
အာဒိယတိ= အာ+ဒါ+ဒိဝါဒိ ယ+တိ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဒါ၏အာကို ဣပြု။
ပရဒါရဥ္စ= ဒါရယန္တေ ယေနာတိ ဒါရော။
ဒရ-ဝိဒါရဏေ၊ အကတ္တရိ စ ကာရကေ သညာယံ ဏော။[4]
(နဲ) ဒရတိ ဘိန္ဒတိ ကုလဝိဘာဂံ ဂစ္ဆတိ ဧတေန ဇနေနာတိ-ရော။[5]
ပရဿ ဒါရော-ရော။
ဂစ္ဆတိ= ပရဒါရ-အရ သူတစ်ပါးမယား၏ ဖောက်ပြန်ရှာရုံပစ္စည်းတရားသည်၊
ဂစ္ဆတိ-အရ လောဘမူရှိ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရစေတနာအား အာရုံမှ
ဏ။ ၆။
သုရာမေရယပါနံ= မဒံ ဇနေတီတိ မေရယံ။ မဒ+ဏယ၊ အကို ဧပြု၊ ဒ

http://www.dhammadownload.com

ကို ရပြု။[၁] ဓာန်ဋီ-၅၃၃ ၌ ဓောယျ-ဟု ဆို၏။
သုရာ စ မေရယဉ္စ သုရာမေရယံ။ ပိယတေ ပါန်။
သုရာမေရယဿ ပါန်-နံ့။
အနုယုဥ္ဇတိ = သုရာမေရယပါန-အရ လောဘမူရှိစေတနာ၊ အနုယုဥ္ဇတိ-
အရ ကြွင်းလောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ သဟဇာတ။ ၄-၂-၂။
ပါပဓမ္မာ = ပါတိ ရက္ခတိ အတ္တာနံ အသ္မာတိ ပါပေါ။ ယုတ်မာသော။[၁]
ပါပေါ ဓမ္မော ပါပဓမ္မော။ ပါပဓမ္မော ဧတေသံ အတ္ထီတိ-ဓမ္မာ။
(နဲ) ပါပေါ ဓမ္မော ဧတေသံတိ ပါပဓမ္မာ။
အသညတာ = သညမန္တိ သံယမန္တီတိ ဝါ သညတာ။
န သညတာ အသညတာ။(ပန်း)
(နဲ) နတ္ထိ သညတာ ဧတေသန္တိ အသညတာ။
အဓမ္မော = န ဓမ္မော အဓမ္မော။ ဒေါသကိုကောက်။
စိရံ = ဒီဃကာလအနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်။[၂]
ဤနေရာ၌ စိရကာလံ-ဟု ဖွင့်သောကြောင့် အစ္စန္တသံယောဂ
အနက်၌ ဒုတိယာ အံသက်ပြီး သဗ္ဗာသဖြင့် ချေပါ။
စိရံ အဘိဏှံ အဘိက္ခဏံ မုဟုတ္တံ ဣစ္စာဒီဟိ အစ္စန္တသံယောဂ
လက္ခဏေ ဒုတိယာယ။[၄]
ဒုက္ခာယ = စတုတ္ထီ သ၊ တဒတ္ထသမ္ပဒါန်အနက်၊ သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထီ။
ငရဲဒုက္ခစသော ဒုက္ခဟုဆိုအပ်သော ကာယိကဒုက္ခ, စေတသိက
ဒုက္ခတို့ကို ကောက်ပါ။
ရန္ဓယုံ = ရန္ဓဓာတ်+စုရာဒိ ဏယ+အဝ-ဥ။ မာယောဂေ-ဖြင့် သက်။
ဒုက္ခာယ ရန္ဓယုံ = ရန္ဓ-ဓာတ်အရ လောဘ, ဒေါသ၊ ဒုက္ခာယ-အရ ငရဲဒုက္ခ
များယူ၍ ပကတူပပြိုင်။

၁။သုစိ၊ ၂။ကောတ္တူဘာ၊ဓာပန်း-၃၁၇၊ ၃။ရူ-၁၃၆၊ ၄။နိရုတ္တိ-၁၅၅။

http://www.dhammadownload.com

၈။ တိဿဒဟရဝတ္ထု

ဩပါနဘူတံ= ဩသရိတွာ ပိဝန္တိ ဧတ္ထာတိ ဩပါနော။
ဩပါနောဝိယ ဘူတံ ဩပါနဘူတံ။ ဂေဟံ။[1]
ဩဂါဟေတွာ ပိယတေ ဧတ္ထာတိ ဩပါနော။ ဩပါနံ ဝါ။
ဂေဟသဒ္ဒါ "ဂေဟဋ္ဌာ နိတ္ထိ" ဟူသောဓာန်အရ ပုံ၊ နပုံကည်း။
ဩပါနဘူတံလည်း ဂေဟနည်းတူ ပုံ၊ နပုံတည်း၊ ဤ၌ နပုံလိင်သင့်။
ကတိပယေ= ကတိပယသဒ္ဒေါ ဟိ ဒွိတ်ဝါစကော ရုဠှီသဒ္ဒေါ။[2]
ဤပုဒ်ကို နီတိပဒ-၃၄၅ ၌ ဗဟုဝုစ်၊ ဒီ-ဋီ-၁၊ ၃၃၀၊ သိဒ္ဓိသစ်-၂၊ ၃၁၆၊ နီတိသုတ္တ-၁၃၉ တို့၌ ဧကဝုစ်ဆိုကြသည်၊ ဝုစ်နှစ်ပါးပင် ရကောင်းသော်လည်း ဗဟုဝုစ်အသုံးများသောပုဒ်ဟု မှတ်ယူသင့်သည်။[3] လိင်အားဖြင့် သုံးလိင်၊ ဤ၌ ပုံလိင်။
(နဲ) ကတိပိ နောင် သွတ္ထ၌ အယပစ္စည်းသက်လျှင် ကတိပယဟု ဖြစ်နိုင်၏၊ ထောမနိဓိ၊ တိပိဓာန်၌ "ကတိနောင် အယစ်ပစ္စည်း သက်၊ ပုက်အက္ခရာလာ၊ ဥက်အနုဗန်ချေ" ဟု ဆိုလေသည်။
ကတိပိနှင့် ကတိပယ၊ အဟနှင့် ဒိဝသတို့ ပရိယာယ်ဖြစ်သော ကြောင့် "ကတိပါဟန္တိ ကတိပယာနိ ဒိဝသာနိ" ဟု (ဝိ-၄-၁) သုဒိန္န ကဏ္ဍ၌ ဖွင့်သည်ဟု ဘာဋီ (ပါရာဘာ-၂ ၂၀၂)မိန့်သည်။
ဝိကတ္တေယျ= ဝိ-ကတ္တဓာတ်+သီလာယနေ-ချိုးမွမ်းခြင်း၌။
ဤ၌ ဝိ-ဥပသာရကြောင့် ကဲ့ရဲ့ခြင်းအနက်၌ဖြစ်၏။
ယထာသဒ္ဓံ=သဒ္ဓါယ အနုရူပံ ယထာသဒ္ဓံ။ (နဲ)သဒ္ဓံ အနတိက္ကမိတွာ-ဒ္ဓံ။
ယထာပသာဒနံ= ပသာဒနဿ အနုရူပံ ယထာပသာဒနံ။
ပသာဒနံ အနတိက္ကမိတွာ ယထာပသာဒနံ။
မင်္ကု= မင်္ကတိ နိတ္တေဇဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ မင်္ကု။ မကိဓာတ်၊ ဘူသနဂတိစလ

၁။ပါစိ-ယော-၃၅၃။ ၂။သိဒ္ဓိသစ်-၂၃၀၈၊အံသျ-၄၃၉၁။ ၃။ပါစိယော-၁၆၇,၈။ ၄။တိပိဓာန်

http://www.dhammadownload.com

နေသုံ၊ ဘူ၊ ဥ၊ မက်တိစသည်၊ တိလိင်၊ ဤ၌ ယော စ-ဟူသော ပုံလိင်သဒ္ဒါနှင့်ယှဉ်၍ ပုံလိင် ရတ္တာဒိ။

ဒေါသမူခွေးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာကောက်။[၁]

ပါနဘောဇနေ- ပါတဗ္ဗန္တိ ပါနံ။ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗန္တိ ဘောဇနံ။

ပါနဉ္စ ဘောဇနဉ္စ ပါနဘောဇနံ။

ဒိဝါ- ဒိဝါတိနိပါတသဒ္ဒေါ ပဌမာဒုတိယာသတ္တမိ။[၂]

(နဲ) ဒီယတိ ခီယတိ အန္ဓကာရော ဧတေနာတိ ဒိဝါ။ ဒီ-ခယေ၊ ဒိ၊ ဝ။

(နဲ) ဒိဗ္ဗတိ ဩဘာသတီတိ ဒိဝါ။ ဒိဝု-ကီဠာယံ၊ အ။[၂]

(နဲ) ဒိဗ္ဗန္တိ သတ္တာ ကီဠန္တိ ဇောတန္တိ ဧတ္ထာတိ ဒိဝါ။ ဒိဝု+အ။[၃]

နာမ်ပုဒ်ကြွက "ဒိဝ တည်၊ သို့သက်၊ အာဒိတော ဩ စ-၌ စသဒ္ဒါဖြင့် (နဲ)အညသ္မာ အာ စ(နီတိ-၂၁၉)သုတ်ဖြင့် သို့ကို အာပြု။

သမာဓိ- သမ္မာ သမံ ဝါ စိတ္တံ အာဒဓာတီတိ သမာဓိ။[၄]

ဥပစာ အပ္ပနာ, မဂ်ဖိုလ်သမာဓိကိုကောက်။

သမုဋ္ဌိန္န- ဥဋ္ဌိဋ္ဌိတ္ထာတိ ဥဋ္ဌိန္နံ။ သမ္မာ ဥဋ္ဌိန္နံ-န္နံ။ သံ-ဥ-ဆိဒိ+တ။

(နဲ) သမုဋ္ဌိဋ္ဌိတ္ထာတိ သမုဋ္ဌိန္နံ။ (ပန်း)

တော် သမုဋ္ဌိန္နံ- တော်အရ ဒေါသမူခွေးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ သမုဋ္ဌိန္နံ၌ ဓာတ်အရ အရဟတ္တမဂ်၊ ပကတူပ။

မူလယစ္စံ- ဟညတေတိ ယစ္စံ။ ဟန+ဏျ၊ ဟနကို ယာတပြု၊ ဏျကို စပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ ယာ၌ ရဿပြု။[၅]

မူလေ ယစ္စံ မူလယစ္စံ။ ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ အံသက်။

(နဲ) ဟနနံ, ဟညတီတိ ဝါ ယစ္စံ။ ဟန+ယပစ္စည်း၊ ကိစ္စ ယစ္စ ဘစ္စ ဘဗ္ဗ လေယျာ-ဟူသော မောဂ်(၅၊၃၁)သုတ်ဖြင့် ယပစ္စည်းသက်၍ ယနှင့်တကွ ဟနဓာတ်ကို ယစ္စပြု။[၆] (နဲ)ဟနဓာတ်ကို ယစ်ပြု၊ ယကို စပြု၊ စ စသို့ကပ်။[၇]

၁။မဟာနိ-၄-၁၁၇၊ ၂။သုစိ၊ ၃။ဒီဋီ-၃၊၄၅၊ ၄။ရူ-၃၇၀၊
၅။ဂါထာ-သျ၊ ၆။နိရုတ္တိ-၅၃၅၊ ၇။ပဋ္ဌိကာ၊ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) မောဂ်(၅၊၃၁) သုတ်ဖြင့် ယသက်၊ ဟနကို ယစ်ပြု၊ စ် ယသို့ကပ်၊ ဈကို စပြု၊ ဒွေဘော်လာ။[၁]

ကစ္စည်းအလို "ဟန-ကရမှာ ရိစ္စ-၌ ရိစ္စဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ရိစ္စသက်၊ ဟနဓာတ်ကို ယာတပြု၊ ရမှိ ရန္တော ရာဒိနော-ဖြင့် ရအနုဗန်နှင့်တကွ ဓာတွန်တကိုချေ(ယာ+က္ကစ္စ)ဝါ ပရော-ဖြင့် နောက်က္ကကိုချေ၊ ယာဒ္ဒ ရသပြု။"

ယစ္စံ၌ ကမ္မသာဓ်ပြုခိုက် ဗာဟုစ္တအရ အဝိဇ္ဇာ,တဏှာ၊ အန္တဝ္ထအရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ ပကတူပ။

သမ္မုဟတံ၊ သမ္မုဟနိတ္ထာတိ-တံ။ သံ-ဉ-ဟန+တ၊ ဥကို ဒီယပြု။[၂]

နီတိသုတ္တ-နှာ ၂၆၅ ၌ "မဇ္ဈေဝိပရိတော သမုဟတော က္ကစ္စာဒိ" ဟု "သံ-အဝ-ဟန+တ၊ အဝကို ဩ၏ ဝိပရိတ် ဥပြု၍ သမုဟတပြီးသည်၊ ဩကာရဝိပရိတောတိ ဥကာရသောတံ အဓိဝစနံ။[၃]

မှတ်ချက်။ ။ကျမ်းညွှန်း၌ နီတိသုတ္တ-၈၅၉ အလိုမှ "သမုဟတော"ဟု ပြီးကြောင်း ပြဆိုသော်လည်း နီတိသုတ္တစာကိုယ်၌ "သမူဟတော" ဟုသာ တွေ့ရ၏၊ ဤနေရာ၌ သုတ္တနိဿယဝယ် စာကျကြောင်းမှာထား၏၊ နီတိသုတ္တ "ဉဝဏ္ဏော စ" ၂၆-သုတ်ကို ထောက်ထား၏၊ ဝိပရိတကာရိယကို ပြရာ၌ ၁။အာဒိဝိပရိတ။ ၂။မဇ္ဈဝိပရိတ-ဟု ၂-မျိုးပြ၏၊ ဝိပရိတအရလည်း ၂၆-သုတ်အရ ဉ, ဦ နှစ်မျိုးလုံး ယူ၍ ဉအတွက် "ဉညာတံ" (အာဒိ)၊ "သမုဟတော"(မဇ္ဈ)၊ ဦအတွက် "ဦဟတော"(အာဒိ)၊ "သမူဟတော"(မဇ္ဈ)-ဟု နှစ်မျိုးလုံး ပြဆို၏၊ ထိုကာရိယနှစ်မျိုးလုံး နီတိစာကိုယ်၌ မပါ၊ ရူ-၄၆ သုတ်အရ ဥကိုသာယူလိုကလည်း နီတိ၏ ဤအဆိုကို ချန်လှပ်ထားခဲ့ရမည်၊ သမ္ဘူဟတ-ပုဒ်ကို ထောက်က ဉ-ဉပသာရနှင့်ပြီးသော "သမူဟတ"ဒီယပါဠိ ပိုကောင်းကြောင်း ကျမ်းညွှန်း မိန့်သည်။

၁။ကစ်ဘာဋီ-၂၄၅၆။ ၂။ပန်းကုံး။ ၃။ကျမ်းညွှန်း။

http://www.dhammadownload.com

ဇတ္တေ စ ဥညာတန္တိ ပဌမံ အဝသဒ္ဒဿ ဩကာရာဒေသော၊ ပစ္ဆာ ဩကာရဿ ဥကာရာဒေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊(တထာ ဥပဟတော တိ ဇတ္တေ ဩကာရဿ ဥကာရာဒေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊မဇ္ဈေဝိပရိတော သမုပဟတောတ္တစ္စာဒိ။) တထာ ဦပဟတောတိ ဇတ္တေ ဩကာရဿ ဦကာရာဒေသော၊ မဇ္ဈေဝိပရိတော သမူပဟတောတ္တစ္စာဒိ။

(နဲ) ဦပဟညိတ္ထာတိ ဦပဟတံ။ သမ္မာ ဦပဟတံ သမူပဟတံ။

တဟျတ္တအရ ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ အန္တပ္ပဿအရ အရဟတ္တမဂ်ပညာ၊ ပကတူပ။

၉။ ပဥ္စသတဥပါသကဝတ္ထု

နိဒ္ဒါယိ= နိ ပုဗ္ဗ ဒါဓာတ်၊ သောပ္ပေ၊ ဒိဝါဒိ ယ၊ အဇ္ဇ ဤ။[၁]

သောခနေ သုဒ္ဓ သောပ္ပနတ္ထတို့၌ ဒိဝါဒိ၊ ဒါနတ္ထ၌ ဘူ, ဒိ-ဟု သဒ္ဒနီတိ ဆို၏၊ လောကီကျမ်း၌ကား ဘူ-ချည်းသာ ဆို၏၊ အာကာရန္တာန မာယော-သုတ်ဖြင့် စီရင်။(ဓာတွတ္ထ)

(နဲ) နိ-ဒါ+ဤ။ အာကာရန္တာန မာယော-၌ အလိုက်ကြဉ်သော ဝိနာ ဓိကာရယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဒါ၏ အာကို အာယပြု၊ ဤကို ရဿပြု၊ ယခွင်းချေ ကပ်၊ ဒ်လာ။

မှတ်ချက်။ ရူဘာဋီ၌ အာယပြုရာဝယ် ယ၌ သရပါဖွယ်မရှိပြီ-ဟု ဆို၏။

(နဲ) နိ-ဒေ-သောပ္ပနေ၊ ဘူဝါဒိ၊ ဤ။ ဧကို အာယပြု။[၂]

သပ္ပယောနိယံ= ဘူမိဖုဋ္ဌေန ဂစ္ဆေန သပ္ပတိ ဂစ္ဆတီတိ သပ္ပော။ သပ္ပ+အ။

သပ္ပဿ ယောနိ သပ္ပယောနိ။ တာယံ-သပ္ပယောနိယံ။ ထိ, ပုံ။

နိဒ္ဒါယ= နိပုဗ္ဗော ဒါ၊ သုပနေ၊ အ၊ အာ။[၃]

(နဲ) နိဒီယတေ ဇိဂုစ္ဆီယတေတိ နိဒ္ဒါ။ နိဒ+အ+အာ။[၄]

၁။နိတိဓာ-၂၂၆။ ၂။နိရုတ္တိ-၄၀၂။ ၃။ဓာန်ဋီ-၁၇၆။ ၄။ဓာပန်း-၂၉၄။

http://www.dhammadownload.com

(နှဲ) နိန္ဒိယတီတိ နိဒ္ဒါ။ နိန္ဒ-ဂရဟာယံ၊ ဒက်၊ အာ။ နချေ။[၁]
(နှဲ) နိဒိဓာတ်+ကုစ္ဆာယံ၊[၂] ဒ+အာ။ ,ရုန္တူဒါဒီဟိသုတ်။
တိတ္တိ• တိပ (နှဲ)တိပိ-ပီဏနေ၊ ဒိဝါဒိ၊ တိ၊ ဘုဇာဒိ။[၃]
(နှဲ) တိသ-ဘူ၊ တိတ္တိယံ၊ တိ။[၄]
ဂဏ္ဍုပ္ပာဒယောနိယံ•ဂဏ္ဍံ ဝစ္စသန္နိစယံ ဥပ္ပာဒေတီတိ ဂဏ္ဍုပ္ပာဒေါ။[၅]
ဂဏ္ဍ-ဥ-ပဒ ဓာတ်+ဏ။ ဆက်။
မက္ကဋယောနိယံ• မက္ကတိ စလတီတိ မက္ကဋော။ မက္က+အဋ။[၆]
(နှဲ) မကတိ စလတီတိ-ဋော။ မကိ-စလနေ၊ တ၊ ဋပြု။[၇]
(နှဲ) မရ-ပါဏစာဂေ+အဋ။ ရကို ကပြု။[၈] ဆက်။
နက္ခတ္တပါဠကော• နက္ခတ္တံ ပဠတီတိ-ကော။ နက္ခတ္တ-ပဠ၊ ဝါစာယ၊ ဏွု။
ရာဂသမော• ရာဂေန သမော ရာဂသမော။
ဂဟော• ဂဏှာတီတိ ဂဟော။

၁၀။ မေဏ္ဍကသေဋ္ဌိဝတ္ထု

သုဝဏ္ဏမေဏ္ဍကေ• မေဏ္ဍန္တိ ကုဋိလဘာဝံ ဂစ္ဆန္တီတိ မေဏ္ဍကာ။
မေဍိ (မေဏ္ဍ)ဓာတ်၊ ဝင်္ကေ, ကုဋိလေ ဝါ၊ က။[၉]
သုဝဏ္ဏာ စ တေ မေဏ္ဍကာစာတိ သုဝဏ္ဏမေဏ္ဍကာ။
ဂေဏ္ဍုကာ• ဂုဍိ-ဝေဌနေ၊ ဏုကော၊ ဂုဏ် ဥကို ဧပြု။
(နှဲ) ဂုဒ-ကီဠာယံ ဝါ၊ ဒကို ဏ္ဍပြု။[၁၀] ချည်ထုံး, ချည်လုံး။ (ဦးဟုတ်စိန်)
ကုဋ္ဌရသာလံ• သလန္တိ ပဝိသန္တိ ဧတ္ထာတိ သာလာ။[၁၁] သလ-ပဝိသနေ+
အ+အာ။ ကုဋ္ဌရော စ သော သာလာစာတိ-လာ။
ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရည်း၊ မြတ်သောစရပ်ကို-ဟုပေး။

၁။မောဂ်-၇၊၉၆။ ၂။ရူ-၄၁၄။ ၃။ဓာန်ဋီ-၄၆၈။ ၄။ဓာပန်း။ ၅။ဓာန်ဋီ-၆၇၅။ ၆။မောဂ်-၇၊၅၃။
၇။သူစိ။ ၈။ဓာန်ဋီ-၆၁၄။ ၉။ဓာတွတ္ထ၊ဓာတု-ဒီပနီ။ ၁၀။ဓာန်ဋီ-၃၁၆။ ၁၁။ဓာတု-ဒီပနီ။

http://www.dhammadownload.com

မှတ်ချက်။ သတ္တရတနမယံ ကုဋ္ဌရသာလံ-ဟု "သတ္တရတနမယ"ကို ဝိသေသနလုပ်ထားသည့်အတွက်ရင်း၊ ကုဋ္ဌရန္တိ ဥတ္တမံ(ဇာဋ္ဌ-၄၊၂၃၃)၊ ကုဋ္ဌရန္တိ သေဋ္ဌံ(ဇာဋ္ဌ-၆၊၁၀၁)-ဟု အဖွင့်တို့ရှိသည့်အတွက်ရင်း၊ ကုဋ္ဌရ-ကို အမြတ်ဟော ဥတ္တမတ္ထဟုယူလိုက်သည်၊ ရှေးနိဿယ၌ကား "ကုဋ္ဌရသာလံ-ကုဋ္ဌအမည်ရှိသော စရပ်ကို၊ ဝါ-ရွှေစရပ်ကို" ဟု ပေး၏။

သီဟကုဋ္ဌရ သဒ္ဒူလ.ဒိတုသမာသဂါ ပုမေ(ဓာန်-၆၉၆)အရ သီဟ, ကုဋ္ဌရ, သဒ္ဒူလ-စသော သဒ္ဒါတို့သည် သမာသ်၌တည်ကုန်သော်သာ အမြတ်ဟူသောအနက်ကို ဟောကုန်သည်ဖြစ်၍ ပုလ္လိင်၌ ဖြစ်ကုန်၏-ဟု ဆို၏။

သမာသ်၌လည်း နောက်ပုဒ်အဖြစ် လာကုန်၏၊-ဟု အမရကောသအဆိုကို ဓာန်ဋီ၌ ထုတ်ပြ၏၊ ဤ၌ကား ရှေ့ပုဒ်အဖြစ်လာ၏-ဟု ယူပါ။

သမာသဂါ ကမ္မဓာရယသမာသေ ဥတ္တရပဒဘူတာ သေဋ္ဌတ္ထဝါစကာ ပုမေဝ ဘဝန္တိ၊ ယထာ-သကျသီဟော၊ ကဝိကုဋ္ဌရော။

(ဆောင်) သီဟ ကုဋ္ဌရ, သဒ္ဒူလ.ဗျဂ္ဃ ပုင်္ဂဝါ။
နာဂ.သဘ, အာဇညေ, အဋ္ဌ ဤသဒ္ဒါ။
နရာဒိမှ, နောက်၌ပြ, သေဋ္ဌဝါစကာ။
ဝိသေသန, နောက်ပဒ, ကမ္မဓာရယာ။
ဥတ္တရသ္မိံ ပဒေ ဗျဂ္ဃ.ပုင်္ဂဝေါသဘ ကုဋ္ဌရာ၊
သီဟသဒ္ဒူလနာဂါဒျာ.ပုမေ သေဋ္ဌတ္ထဂေါစရာ။

ဆာတကာဘယေ-ခါဒတီတိ ဆာတော။ ခါဒ-ဘက္ခဏေ၊ ခကို ဆပြု၊ ဒကို ချေပါ။ (နဲ)ဆာတိ ခုဒတီတိ ဆာတော။ ဆာ-ခုဒါယံ၊ တ။[၁]

၁။ဓာတု-ဒီပနီ။

http://www.dhammadownload.com

ဆာတောယေ၀ ဆာတကော။ ဆာတ-သွတ္ထ က။[၁]

ဆာတကော ဘယံ-ယံ။ (နဲ)ဆာတကောယေ၀ ဘယံ-ယံ။

ဘိတ္တိယော- ဘိဒိယန္တိ ဒွိဓာကရီယန္တီတိ ဘိတ္တိယော။ ဘိဒိ+တိ။

သီတာယော- သေန္တိ ဗန္ဓန္တိ ယရာဝါသံ တောဟီတိ သီတာယော။

သိဓာတ်+တက်၊ အာ၊ ဒီယပြု။[၂] (နဲ)သိ-သယေ၊ တ၊ အာ။[၃]

ဥက္ခလိ- ဥခတိ ဂစ္ဆတီတိ ဥက္ခလိ။[၄] ဥခ-ဂမနေ+အလ၊ နဒါဒိ ဤ၊ ရဿပြု။

(နဲ) ဥသတိ ဒဟတီတိ ဥက္ခလိ။ ဥသ+က္လ၊ ဥသိသ္မာ က္လဿ ခလုဉ်-ဟူသော မောဂ်သုတ်ဖြင့် က္လပစ္စည်း၏ အစ၌ ခလ လာ။[၅]

(နဲ) ဥသု-ဒါဟေ+အ၊ သကို ခလပြု၊ ဤသက်။[၆]

မှတ်ချက်။ မောဂ်အလို က္လကာရန္တ၊ ဓာန်ဋီ,သူစိတို့အလို ဤကာရန္တ-ဟု ကာရန္တ နှစ်မျိုး ယူနိုင်၏။

ပိဒဟိ- အပိ-ဓာ+က္လံ။ ဒွေဘော်လာ၊ အတ္တာသမှည့်၊ ရဿပြု၊ ဒပြု၊ တေသု ဝုဒ္ဓိ-ဖြင့် အပိ၌ အကိုချေ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဓကိုဟပြု၊ ရဿပြု။[၇]

ပိဓာနံ-အပိဓရတိ အာဝုဏောတီတိ ပိဓာနံ။ အပိ-ဓရဓာတ်၊ အာဝရဏေ၊ ယုပစ္စည်း၊ အပိ၌ အကိုချေ။[၈]

သုဒဿံ- သုခေန ပဿိတဗ္ဗန္တိ သုဒဿံ။ သု-ဒိသ+ခ။[၉]

ဝဋ္ဋံ- ဝဒိတဗ္ဗန္တိ ဝဋ္ဋံ။ ဝဒ+ဏျ၊ ကာရိတ်မှည့်၊ ဏ်အနုဗန်ချေ၊ ကာရိတ်ပစ္စည်းကြောင့် ဝ၏ အကို အာဝုဒ္ဓိပြု(ဝါဒ်+ယ)ဝဒမဒဂမုစသော သုတ်ဖြင့် ဓာတွန်ဒ်နှင့်တကွ ဏျကို (ယ-ကို) ဋ္ဋပြု၊ ကွစိဓာတုသုတ်ဖြင့် ဝါ၌ ရဿပြု။ (ဤရုပ်၌ ဏအနုဗန်ချေ၍ ကျန်သောယကို ဘူတပုဗ္ဗဂတိက နည်းဖြင့် ဏျ-ဟု ခေါ်ရသည်)[၁၀]

(နဲ) ဝဋ္ဋီယတေတိ ဝဋ္ဋံ။ ဝဋ္ဋ-ဝဋ္ဋနေ၊ ဘူ, စု၊ အ။[၁၁]

ဩပုနာတိ- အဝ-ပုဓာတ်၊ သောဓနေ၊ နာ+တိ။ ဘူ, ကီ။ ပဝတိ, ပုနာတိ စသည် စဉ်။ ပူဓာတ်ယူကလည်း အသင့်ပင်။

၁။သိဒ္ဓသ-၂၁၈၆။ ၂။သူစိ။ ၃။မောဂ်-၇၊၈၄။ ၄။ဓာန်ဋီ-၄၄၉။ ၅။ဓာန်ဋီ-၄၅၆။
၆။မောဂ်-၇၊၈။ ၇။ရူ-၃၀၆။ ၈။ဓာန်ဋီ-၅၀။ ၉။ရူ-၃၇၃။ ၁၀။ရူ-၃၄၄။ ၁၁။ဓာ-ပန်း-၄၆၄။

http://www.dhammadownload.com

ဘုသံ = အဘာဝိတိ ဘုသံ။ ဘူ-သတ္တာယံ၊ သက်၊ ရဿပြု။[၁]
ကီတဝါ- ကေတတီတိ ကီတဝေါ။ ကိတ-နိဝါသေ၊ အဝ။[၂]
(နဲ) ကီတဝံ အဿ အတ္ထီတိ ကီတဝေါ။ ကီတဝ+ဏ။[၃]
(နဲ) ကီဏုတေ ကီတံ။ ကီတေန ဝါတီတိ-ဝေါ။[၄] ကိတ-ဝါဓာတ်+အ။
(နဲ) ကေတိ ဥဒ္ဒံ ဂစ္ဆတီတိ ကိတော။ ကိ+တ။ သစ်ခက်။
ကီတေန ဝါယတိ ဗန္ဓတီတိ-ဝေါ။ ကိက-ဝါဓာတ်+က။[၅]
(နဲ) ကီတေန ဝါတီတိ-ဝါ။ သစ်ခက်ကျိုးစသော ဖုံးကွယ်ကြောင်းဝတ္ထု။
ကီတဝါဝိယာတိ ကီတဝါ။ ဥပမာတဒ္ဓိတ်ကြံ။[၆]

လိင်စိစစ်ချက်။ သဒ္ဒါကျမ်း၊ ပါဠိသက္ကတအဘိဓာန်ကျမ်းတို့၌ ပုံလိင်ဖြင့် ချည်း ရှိ၏၊ ကောတ္ထုဘအဘိဓာန်၌ကား ဣတ္ထိလိင်ကို လည်း တွေ့ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ကီတဝါကို အဘိဓေယျလိင်သို့ လိုက်သည် ဟု ယူလျှင် "ဟိမံ ဝမတီတိ ဟိမဝါ"ဟု ပြုရသော ဟိမဝါကဲ့သို့ ရာဇာဒိဂိုဏ်း ထုံးစံအရ သျှာ စ-သုတ်ဖြင့် သိဝိဘတ်ကို အာပြု၍ပြီးသည်ဟုရင်း၊ ထို့ပြင် လိင်္ဂဝိပလ္လာသဟု ရင်း၊ သဒ္ဒလိင်ဟု ယူလျှင် ကောတ္ထုဘဆိုသကဲ့သို့ မာလုဝါ နှင့် အလားတူ ဣတ္ထိလိင်ဟု ယူရာ၏။[၆]

သဌော- သဌယတီတိ သဌော။ သဌ-ကေတဝေ၊ အ။[၇]

၁၁။ ဥဇ္ဈာနသညိတ္ထေရဝတ္ထု

ပရဝဇ္ဇာနုပဿိဿ=ပရေသံ ဝဇ္ဇံ ပရဝဇ္ဇံ။ အနုပဿတိ သီလေနာတိ-သီ။ အနု-ဒိသ+ဏီ။ ပရဝဇ္ဇံ အနုပဿသီ ပရဝဇ္ဇာနုပဿီ။

ပြိုင်- ပရဝဇ္ဇအရ သူတစ်ပါးတို့၏ အပြစ်ဟုဆိုအပ်သော အကုသိုလ်သည်၊ ဝါ-ဖော်ပြန်သော ကာယပယောဂ, ဝစီပယောဂသည်၊ အနုပဿီအရ ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပာဒ်အား အာရမ္မဏ။ (နဲ)ပကာတူပ။

၁။မောဂ်-၇၊ ၂၁၅။ ၂။မောဂ်-၇၊ ၂၀၀။ ၃။ဓာန်ဋီ-၅၃၁။ ၄။ပါရာဘာ-၃၊၄၁၅။
၅။ပန်း။ ၆။ဂါထာသျှ။ ၇။ဓာန်ဋီ-၇၃၇။

http://www.dhammadownload.com

ဥဿုာနသညီနော- ဥဿုာယန္တိ တေနာတိ ဥဿုာနံ။ ကဲ့ရဲ့ကြောင်းစိတ်။

(နဲ) ဥဿုာယတေ ဥဿုာနံ။ ကဲ့ရဲ့ခြင်း။ ဘဝ-ဈေ+ယု။
ဥဿုာနေ သညာ ဥဿုာနသညာ။

(နဲ) ဥဿုာနဝသေန ပဝတ္တာ သညာ-ညာ။
ဥဿုာနသညာ အဿ အတ္ထီတိ ဥဿုာနသညီ။

အာသဝါ- အဒိပ္ပန္နပါဠိပဒိကနာမ်ပုဒ်။[၁]

(နဲ) စက္ခာဒိတော အာသဝန္တီတိ အာသဝါ။ အာ-သု+ဏ။
စက္ခုစသော ဒွါရခြောက်ပါးတို့မှ ယိုစီးတတ်ဖြစ်တတ်သော တရား။

(နဲ) ဘဝတော အာ ဘဝဂ္ဂံ, ဓမ္မတော အာ ဂေါတြဘုံ သဝန္တီတိ-ဝါ။
ဘုံအားဖြင့် ဘဝဂ်(နေဝသညာ)တိုင်အောင်, ဓမ္မအားဖြင့် ဂေါတြဘုတိုင်အောင်(အာရုံပြုသောအားဖြင့်)ဖြစ်တတ်သောတရား။
ဤနည်း၌ အာသဒ္ဒါ အဘိဝိဓိအဝဓိ အနက်ဟောတည်း။

(နဲ) အာယတံ သံသာရဒုက္ခံ သဝန္တိ ပသဝန္တီတိ အာသဝါ။[၂]
အာယတ-သု+ဏ။ ရှည်စွာသော သံသရာဆင်းရဲကို ဖြစ်ပွားစေတတ်သော တရား။

ပြိုင်- အာအရ မဟာကု-ဉာသံ ၄-ပါးဟူသော ဂေါတြဘုတိုင်အောင်သောတရားစုသည် သဝအရ လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မောဟတို့အား အာရမ္မဏဖြင့် ကျေးဇူးပြု။(ဒုတိယနည်း)

(နဲ) နောက်ပုဒ်၌ သုဓာတ်အရ လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မောဟသည်၊ ရှေ့ပုဒ်(အာယတ)အရလောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မောဟကြဉ်သော လောကီစိတ်, စေတသိက်, ရုပ်တရားတို့အား ပကတူပ။

(နဲ) အာယတအရ ဆိုင်ရာသမ္ပယုတ်နှင့် သဟမျိုးလည်းပြိုင်ပါ။

အာသဝက္ခယာ- ခေပေတိ ပါပဓမ္မေတိ ခယော။
အာသဝါနံ ခယော အာသဝက္ခယော။ အရဟတ္တမဂ်ယူ။[၃]

၁။ ဋ-၂၂၂၈။ ၂။ မဋ္ဌ-၁၆၁၃။ ၃။ ဒီဋီ-၁၂၆၉။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ခီယန္တိ ဧတေနာတိ ခယော။ ဆက်။
ပြိုင်း အာသဝအရ အာသဝ ၄-ပါး၊ ခယအရအရဟတ္တမဂ်၊ ပကတူ။

၁၂။ သုဘဒ္ဒပရိဗ္ဗာဇကဝတ္ထု

ကုသိနာရာယံ - ကုသော ယဿာတိ ကုသီ။ သမန်းမြက်ရှိသူ။

ကုသီ နရော ယဿံတိ ကုသိနာရာ။ နဒ္ဒ ဒီဃပြု။

ကုသိနာရုံမြို့၏ အနီး၌၊ သို့ကို သမီပတ္တဒ္ဒ သက်ပါ။

(နဲ) ကုသီ နရော ကုသိနရော။

ကုသိနရံ ဒဿနဋ္ဌာနေ မာပိတာ ကုသိနာရာ။

သမန်းမြက်ရှိသူကို မြင်ရာအရပ်၌ တည်ထောင်ဖန်ဆင်းအပ်သောမြို့။

(နဲ) ကုသော ဟတ္ထမှိ ယဿာတိ ကုသဟတ္ထော။

ကုသဟတ္ထော နရော ကုသနရော။ ကုသဟတ္ထ+နရ။ ဟတ္ထပုဒ် အကျေကြေ။ လက်၌သမန်းမြက်ရှိသော လူ။

ကုသနရံ ဒဿနဋ္ဌာနေ မာပိတာ ကုသိနာရာ။ ကုသနရ+ဏ။

လက်၌သမန်းမြက်ရှိသောလူကို မြင်ရာအရပ်၌ တည်ထောင်ဖန်ဆင်းအပ်သောမြို့။သဒ္ဒ အကို ဣပြု။ (နောက် ၂-နည်း၊ နောမတိ)

ဥပဝတ္တနေ- ဥပေစ္စ ဝတ္တန္တိ ဂစ္ဆန္တိ ဧတေနာတိ ဥပဝတ္တနံ။[၂]

အာကာသေ- ဘုသံ ကာသန္တေ ဒိပ္ပန္တေ ပဒတ္ထာ ဧတေနာတိ အာကာသော။

အာ-ကာသု+အ၊ ပုံ, နပုံ။

(နဲ) န ကဿတိ န ဝိလေခီယတီတိ အာကာသော။[၃]

(နဲ) န ကာသတိ ဒိပ္ပတီတိ အကာသံ။ န-ကာသု+အ။

အကာသမေဝ အာကာသံ။ အကာသ+ဏ။[၄]

၁။ပါရာဇိကဋ္ဌ-၁၄၁။ ၂။သာရတ္ထ-၁၊၂၈။ ၃။ဓာန်ဋီ-၄၅။ ၄။ဝိသုဒ္ဓိဋီ-၂၈၈။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) န ကသိယတိ န ဝိလေခီယတီတိ အကာသော။
အကာသောယေဝ အာကာသော။

ပဒံ = ပဇ္ဇတိ ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ပဒံ။ ခြေရာကိုကာရဏူပစာအားဖြင့်ယူ။

ဗာဟိရေ- ဗဟိ ဇာတံ ဗာဟိရံ။ ဗဟိပုဒ်+ဏျရဏ်ပစ္စည်း။

(နဲ) အဗျယနိပါတ်ပုဒ်။

ပပဉ္စာဘိရတာ-အဘိရမတီတိ အဘိရတာ။ (နဲ)အဘိရမိတိ-တာ။(ပန်း)
ပပဉ္စေသုဧဝ အဘိရတာ ပပဉ္စာဘိရတာ။ (ပဇာ)

ပြိုင်- ပပဉ္စအရ လောဘမူရှိ တဏှာ, မာန, ဒိဋ္ဌိ၊ အဘိရတာအရ လော
ဘမူသောမနဿ။ ယထာရဟခွဲကောက်၍ သဟပြိုင်ပါ။

သင်္ခတာ= သဒါ သရန္တိ ဂစ္ဆန္တီတိ သသတာ။ သဒါ-သရဓာတ်၊ ဂတိယံ၊
တ၊ ရကာရော စ-ဖြင့် ရကိုချေ၊ တေသုဖြင့် သဒါကို သပြု။

(နဲ) သဿန္တီတိ သဿတာ။ သဿ-သာတစ္စေ+တ။

(နဲ) သဿတေ နိစ္စေ ဘဝါ သဿတာ။ သဿတ+ဏ။ (သူစိ)

ဣဉ္ဇိတံ- ဣဉ္ဇတီတိ ဣဉ္ဇိတံ။ (နဲ) ကရဏ, ဘာဝဆိုပါ။

၁၉။ ဝဂ္ဂ္ဂဝဂ်
၁။ ဝိနိစ္ဆယမဟာမတ္တဝတ္ထု

လဥ္ဇ = လဇ္ဇတေ ဒီယတေတိ လဉ္စော။ လဇိဓာတ်+အ၊ ပုံလိင်။

မှတ်ချက်။ "တံစိုးလာဘ်"၊ ဤပုဒ်သည် ပိဋကတ်၌ "လဥ္စ, လဥ္ဇ"ဟု ရှိသော်
လည်း အဘိဓာန်၌ မရှိ၊ တံစိုးပေးသည်, လာဘ်ထိုးသည်-ဟူသော
မြန်မာစကားအရ "လဒ္ဓ"ပုဒ်မှ "လဥ္စ, လဥ္ဇ"သို့ ဖျက်နေလေသလော၊
တွေးတောဖွယ်လည်းရှိ၏၊ စစ်ဆေးပါကုန်။[၁]

၁။ဝိသုဒ္ဓါရုံပိဋကအဘိဓာန်-၃၊၂၆၆။

http://www.dhammadownload.com

သာဟသား သဟယုတီတိ သဟော။ သဟ-ခန္တီယံ၊ ဒိ , စု+အ။
(နဲ) သဟတိ အဘိဘဝတီတိ-ဟော။ သဟ-ခန္တာဘိဘဝေ၊ ဘူ၊ အ။
သဟသာ ဗလေန နိဗ္ဗတ္တော သာဟသော။[၁]
(နဲ) သဟသာ ပဝတ္တိတော သာဟသော။[၂]
(နဲ) သံ သုဋ္ဌု ဟိံသတိ အဘိဘဝတီတိ သာဟသော။ သံ-ဟိံသ+အ။
နိဂ္ဂဟိတ်တို့ကိုချေ၊ သ၌ ဒီဃပြု၊ ဣကို အပြု။[၃]
ဒူရန္တိကသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဟတိယာအနက် ပဥ္စမီသက်။
(နဲ) အပါဒါနေ ပဥ္စမီ၌ ပဥ္စမီဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်သက်။
(နဲ) ကရဏေ တတိယာဖြင့် ကရိုဏ်းအနက် နာသက်၊ တတောအလိုက်
ကြဉ်သော "နာ အာ"ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နာကို အာပြု။
မှတ်ချက်။ ကျမ်းညွှန်း၌ ဤပုဒ်ကို ပဥ္စမျန္တ၌ သွင်း၏၊ နောက်ဂါထာလာ
"အသာဟသေန"ကို ထောက်က တတိယန္တယူခြင်းက သာ၍
ကောင်းသည်။[၄]
ဥဘော။ ဥဘတည် ယောသက်၊ တတော ယောနမောတု-၌ တုသဒ္ဒါဖြင့်
ယောကို ဩပြု။
(နဲ) ဒွိတည် ယောသက်၊ ယောသု ဒွိန္နံ ဒွေ စ-၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဒွိသဒ္ဒါကို
ဥဘပြု၊ ယောကို ဩပြု။
နိစ္ဆေယျ။ နိ-စိ+အ+ဧယျ။[၅]
(နဲ) ဝိနိစ္ဆိနိတွာ-ဟု ဖွင့်သောကြောင့် နိ-စိဓာတ်၊ ကိယာဒိ နာ၊ တွာ၊
နာဿလောပေါ ယကာရတ္တံ-ဖြင့် နာချေ၊ သဗ္ဗေဟိ တုနာဒိနံ ယော
ဖြင့် တွာကို ယပြု၊ အညေသု စ-ဖြင့် ဣကို ဧပြု၊ ယဒွေဘော်လာ၊
စကို ဆပြု၊ ဒွေဘော်လာ။
ဓမ္မေန။ အန္ဒယအားဖြင့် ဝိနိစ္ဆယဓမ္မ၊ ဇာတိရေကအားဖြင့် အဂတိ ၄ ပါး။
ဓမ္မဿ ဂုတ္တော။ ဒုတိယာ ပဥ္စမီနဥ္စ-ဖြင့် ဒုတိယာအနက်၊ ဆဋ္ဌီသက်။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။သီဘာ-၁၁၀၇။ ၃။ဓမ္မဋီ-၂၄၉။ ၄။ဂါထာသျှ။ ၅။ပန်းကုံး။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ဆင္ဂီ စဖြင့် တတိယာ(ဆင္ဂီကတ္တား)အနက်၊ ဂုတ္တော၁ှ် ကံပြော တ ပစ္စည်းအယှဉ်၊ ဆင္ဂီသက်။ ဤအလို "ဓမ္မဿ-သည်၊ ဂုတ္တော-စောင့်ရှောက်အပ်သော"ဟု ပေး။[၁]

၂။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယဝတ္ထု

ယာဝတာ၊ ယံ ပရိမာဏံ အဿာတိ ယာဝါ။ တေန ယာဝတာ။

ယ+အဿပရိမာဏအနက်၊ အာဝန္တု။ ယဒနုသုတ်၊ ပုံဂုဏဝါဒိ၊ နာသက်၍ ဂုဏဝတာကဲ့သို့ စီရင်။

(နဲ) ပရိစ္ဆေဒတ္ထနိပါတ်။

ယာဝတာ တာဝတာ ယာဝ, တာဝ ကိတ္တာဝတာ တထာ၊
ဧတ္တာဝတာ စ ကီဝေတိ, ပရိစ္ဆေဒတ္ထ ဝါစကာ။[၂]

ဗဟု ဘာသတိ၊ ဗဟုံ+ဘာသတိ။ ဆန်းကြောင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ။

ခေမိ၊ ခေမော ယဿ အတ္ထီတိ ခေမီ။ ခေမ+ဤ။[၃]

အဘယော၊ နတ္ထိ ဘယံ ဧတဿာတိ အဘယော။[၄]

(နဲ) နတ္ထိ ဘယံ ယဿာတိ-ယော။

(နဲ) ဘာယိတဗ္ဗောတိ ဘယော။ န ဘယော အဘယော။[၅]

၃။ စေတဒ္ဒနတ္ထေရခီဏာသဝဝတ္ထု

အဓိစေတသော၊ အဓိကော စေတော ယဿာတိ အဓိစေတော။ တဿ။

စိတ်အားလုံးထက် လွန်မြတ်သော အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်ရှိသော။
အဓိ-စေတအရ အန္ဒယအားဖြင့် အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်၊ ဗျတိရေက အားဖြင့် ဝိပဿနာ၏ အခြေခံ သမာပတ် ၈ ပါး။[၁]

ပြိုင်၊ သမာသ်ပုဒ်အရ အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်၊ အညပုဒ်အရ စေတသိက်

၁။မောဂ်သျှ-၁၂၇၃။ ၂။ဓာန်-၁၁၄၁။ ၃။ပန်းကုံး။ ၄။ဂါထာသျှ။ ၅။ပါစိယော-၅၀။

http://www.dhammadownload.com

၃၆-ပါးယူ၍ သဟဇာတပြိုင်ပါ။

အပ္ပမဇ္ဇတော= ပမဇ္ဇတီတိ ပမဇ္ဇန္တော။ န ပမဇ္ဇန္တော အပ္ပမဇ္ဇန္တော။ (တဿ)

မုနိနော= မုနာတိ ဇာနာတီတိ မုနိ။ မုန-ဉာဏေ၊ ကိယာဒိ နာ၊ က္လ။

(နဲ) မုနတိ ဇာနာတီတိ မုနိ။ မုန-ဂတိယံ၊ ဘူ၊ က္လ။[၁]

(နဲ) မောနံ အဿ အတ္ထီတိ မုနိ။ မောနပုဒ်+ဤ ဖြင့် မောနီ-ဟူလိုလျက် ဩကို ဥပြု၊ ဤကို ရဿပြု၍ မုနိ-ဟု ပြီးသည်။[၂]

ဝါမိကာရော န ဝုဒ္ဓိ (ရူ-၄၁၈) အညေသု စ သုတ်၌ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဒါကြောင့် မု-၌ ဝုဒ္ဓိမပြုရ။

မုနာတိ စသည်စဉ်ပါ၊ ကိယာဒိ မုနဓာတ်သည် အာချာတ်အရာ၌ ဓာတွန်အမြဲကျေသည်။[၃]

(နဲ) အတ္တနော စိတ္တံ မုနာတိ, မဝတိ ဗန္ဓတိ ရာဂဒေါသာဒိဝသံ ဂန္တုံ န ဒေတီတိ-မုနိ။ မူဓာတ်+နာ+က္လ+ ဘူ ကီ-ဗန္ဓနေ။

မဝတိ၊ မုနာတိ စသည်+ ရဿပြုပါ။[၄]

(နဲ) မနုတေ ပရိညာဒိဝသေန သစ္စာနိ ဗုဇ္ဈတီတိ-မုနိ။[၅]

မောနပထေသု= မုနာတိ ဇာနာတီတိ မောနံ။ အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်။

ပထီယန္တိ ပဋိပဇ္ဇီယန္တီတိ ပထာ။

(နဲ) ပါထေန္တိ ကာရကံ ပုဂ္ဂလံ ဂမေန္တိ နိဗ္ဗာနံ သမ္ပာပေန္တီတိ ပထာ။

မောနဿ ပထာ မောနပထာ။ တေသု။

ပြိုင်= မောနအရ အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်၊ ပထအရ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါဟုဆိုအပ်သော မဟာကုသိုလ်, အရဟတ္တမဂ်ကြဉ်သော အပ္ပနာကုသိုလ်ရှိ ဗောဓိပက္ခိယတရား ၃၇-ပါး၊ (နဲ)သိက္ခာ ၃-ပါးကိုယူ၊ ပထအရ တရားက မောနအရတရားအား ပကတူပ။

(နဲ) ပထအရ အရဟတ္တမဂ်ရှိ တရားတို့နှင့် အနန္တရပြိုင်။

မောနပထေသုနှင့် သိက္ခတောတို့ကို သဟဇာတပြိုင်ပါ။

၁။ပါစိယော-၅၁၊ ၂။ဓာန်ဋီ-၂၉၉။ ၃။နီတိဓာ-၂၅၁။ ၄။နီတိဓာ-၂၅၄။ ၅။သံဋီ-၂၁၆၃။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) အဓိစေတသောဖြင့် အဓိစိတ္တသိက္ခာ။
အပ္ပမဇ္ဇတောဖြင့် အဓိသီလသိက္ခာ။
မုနိနော မောနပထေသု သိက္ခတော်ဖြင့် အဓိပညာသိက္ခာကို ပြ၏။

(နဲ) မုနိနောဖြင့် အဓိပညာသိက္ခာ။
မောနပထေသု သိက္ခတောဖြင့် လောကုတ္တရာသိက္ခာတို့၏ ပုဗ္ဗဘာဂ ပဋိပဒါ(ရှေ့ပိုင်းအကျင့်)ကို ပြ၏။
သောကာ န ဘဝန္တိ-ဖြင့် ထိုသိက္ခာသုံးပါးတို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်း၏ အကျိုးကို ပြ၏။

ပြိုင်။ အပ္ပမဇ္ဇတောအရ အဓိသီလသိက္ခာသည် အဓိစေတသောအရ အဓိစိတ္တသိက္ခာအား ပကတူပ။
အထ ဝါ "အပ္ပမဇ္ဇတော သိက္ခတော"တိ က္ကမေသံ ပဒါနံ ဟေတု အတ္ထတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ တသ္မာ အပ္ပမဇ္ဇနဟေတု သိက္ခနဟေတု စ အဓိစေတသောတိ အတ္ထော။[၁]

တာဒိနော။ သောဝိယ ဒိဿတီတိ တာဒီ။
ထိုရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်ကဲ့သို့ ရှုအပ်သောပုဂ္ဂိုလ်။

(နဲ) တံ ဝိယ ပဿတီတိ တာဒီ။
ထိုအနိဋ္ဌကို ဣဋ္ဌကဲ့သို့, ထိုဣဋ္ဌကို အနိဋ္ဌကဲ့သို့ ရှုတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်။[၂]

ဥပသန္တဿ။ ရာဂါဒယော ဥပသမေတီတိ ဥပသန္တော။[၃]

ဓမ္မံ ကာယေန ပဿတိ။

ပြိုင်။ ကာယေနအရ မဂ် ၄-ပါးရှိ ပညာသည် ပဿတိအရ ပညာ ကြည့် ကြွင်းမဂ်စိတ္တုပ္ပာဒ်အား သဟဇာတ။ ၄-၂-၄။

(နဲ) ဓမ္မံအရ ဒုက္ခ, သမုဒယသစ္စာသည် ကာယေန ပဿတိအရ မဂ်လေးပါးရှိ ပညာအား အာရမ္မဏ။ (နဲ)ပကတူပ။

၁။သာရတ္ထ-၃၊၄၆။ ၂။ပါစိတ်ဘာဋီ-၁၊၁၈၄။ ၃။ပါစိယော-၅၁။

http://www.dhammadownload.com

(နံ) ဓမ္မအရ နိရောဓသစ္စာဟူသော နိဗ္ဗာန်သည် ကာယေန ပဿ
တိအရအား အာဝိ။

(နံ) ကာယေန ပဿတိအရ မဂ်လေးပါးရှိ ပညာသည် ဓမ္မံအရ
မဂ္ဂသစ္စာဟူသော ကြွင်းမဂ္ဂင် ၇-ပါးအား သဟဇာတ။

၄။ လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယတ္ထေရဝတ္ထု

ထေရော= ထိရတိ သီလာဒိဂုဏေဟီတိ ထေရော။ ထိရ-ဒဠှေ+ဏ။

(နံ) ထိရတ္တံ ဒဠှံ ဘဝတ္တီတိ ထိရာ။ ထိရ+အ။ သီလက္ခန္ဓာဒိဂုဏာ။
ထိရာ ဧတဿ အတ္ထီတိ ထေရော။ ထိရပုဒ်+ဏ။[၁]

(နံ) ဌာတိ ပဝတ္တတီတိ ထေရော။
ဌာ-ဂတိနိဝတ္တိယံ၊ ဌရော၊ ဌကို ထပြု၊ ဌကို ဧပြု။[၂]

(နံ) ဌာ-ဂတိနိဝတ္တိယံ၊ ဌရ၊ ထပြု ဧပြု။[၃]

ပလိတံ= ပါလ+တ။ ပါလတံ-ဟူလိုလျှက် ရဿပြု၊ ဣလာ။[၄]

(နံ) ပစ+ဣတ။ ပစိတံ-ဟူလိုလျှက် စကို လပြု။[၃]

(နံ) ဖလ+ဣတ။ ဖလိတံ-ဟူလိုလျှက် ဖကို ပပြု။(ကောတ္ထုဘာ၊ပန်း)

ပရိပက္ကော= ပရိပစ္စိတိ ပရိပက္ကော။ ပရိ-ပစ+တ။ သုသပစ-သုတ်ဖြင့်စီရင်။

မောဃဇိဏ္ဏော= မုယှတိ သတ္တာ ဧတ္ထာတိ မောဃော။ တုဏ္ဍော။
မုဟ-ဝေစိတ္တေ၊ ဃ။ ဟလောပေါ်[၄]

(နံ) မုဟ-ဝေစိတ္တေ၊ အ။ သုတ်ကြီးဖြင့် ဟကို ဃပြု။[၂]
မောဃံ ဇိဏ္ဏော မောဃဇိဏ္ဏော။

သစ္စဉ္စ= သစ္စာလေးပါး။ ဓမ္မော= လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါးကောက်။

အဟိံသာ=ဟိံသနံ ဟိံသာ။ န ဟိံသာ-သာ။ အပ္ပမညာလေးပါးလုံးကောက်။

သံယမော= သီလသံဝရကောက်။ ဒမော= ဣန္ဒြိယသံဝရကောက်။

၁။ပန်းကုံး။ ၂။သူစိ။ ၃။ဓာန်ဋီ-၂၅၄၊၂၅၁။ ၄။မောဂ်-၇၊၈၄၊၃၈။

http://www.dhammadownload.com

ဝန္တမလော- ဝမိယိတ္ထာတိ ဝန္တံ။ ဝမု-ဥဂ္ဂိရနေ၊ ဘူ၊ တ။ စိတ္တာဒိ။
ဝန္တံ မလံ ယေနာတိ ဝန္တမလော။
ဝန္တ၌ အန္တတ်အရ မဂ်ဉာဏ်၊ တဟျတ်အရ ကိလေသာ၊ ပကတူ။

၅။ သမ္ဗဟုလဘိက္ခုဝတ္ထု

ဝါက္ကရဏမတ္တေန- ကရိယတိ ကထိယတိ ဥစ္စာရိယတီတိ ကရဏံ။
ဝါစာယေဝ ကရဏံ ဝါက္ကရဏံ။[1]
ဝါစာ+ကရဏံ-ဟူလိုလျှက် စာ၌ အာကိုချေ၊ စကို ကပြု။
(နဲ) တဒမိနာဒိနိ-ဟူသောသုတ်ကြီးဖြင့် စာကိုချေ၊ ကဒွေဘော်ပြု။[2]
ဝါက္ကရဏံ ဧဝ ဝါက္ကရဏမတ္တံ။[3]
(နဲ) ဝါက္ကရဏံ ဧဝ မတ္တံ ဝါက္ကရဏမတ္တံ။[4]
ပြိုင်- ကရဏံ၌ အန္တတ်အရ မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပာဒ်၊ တဟျတ်အရ ဝစီဘေဒစိတ္တဇသဒ္ဒရုပ်၊ သဟဇာတ။ အကြီး-၄၊ ဝိပ်၊ အငယ်-၇။
ဝါစာ+ကရဏံ(ဝါက္ကရဏံ)၌ ရှေ့ပုဒ်အရ စိတ္တဇသဒ္ဒ၊ နောက်ပုဒ်အရ ကြွင်းကလာပ်တူ စိတ္တဇရုပ်များ၊ သဟဇာတ။ ၅။
ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ- ပေါက္ခရသဒ္ဒါသည် သုန္ဒရတ္ထအနက်၌ ထင်ရှားသော အထင်ရှူဠ်သဒ္ဒါတည်း။
(နဲ) ပေါက္ခရဿ ဘာဝေါ ပေါက္ခရတာ။ ဝဏ္ဏဿ ပေါက္ခရတာ-တာ။ အဆင်း၏ ကောင်းသည်၏အဖြစ်ကြောင့်။
(နဲ) ပေါက္ခရသဒ္ဒါ သရီရအနက်ဟောတည်း။
ပေါသီယတေတိ ပေါက္ခရံ။ ပုသ+ခရ။ သကို က၊ ဥကို ဩပြု။
မွေးမြူအပ်သောကိုယ်။ ဝဏ္ဏဉ္စ ပေါက္ခရဉ္စ ဝဏ္ဏပေါက္ခရာနိ။
ဝဏ္ဏပေါက္ခရာနံ ဘာဝေါ-တာ။ အဆင်းကိုယ်တို့၏ အဖြစ်ကြောင့်။

၁။ပါစိယော-၄၇။ ၂။နိရုတ္တိ-၁၇။ ၃။ဂါထာသျှ။ ၄။သီဘာ-၁၊၃၅၄။

http://www.dhammadownload.com

(နဲ) ဝဏ္ဏသမ္ပန္နံ ပေါက္ခရံ ဝဏ္ဏပေါက္ခရံ။ ဝဏ္ဏသမ္ပန္န-ဟူသော ရှေ့ပုဒ်၌ သမ္ပန္နဟူသော နောက်ပုဒ်ကို ချေ။
ဝဏ္ဏပေါက္ခရဿ ဘာဝေါ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာ။[1]
အဆင်းနှင့်ပြည့်စုံသော ကိုယ်၏ အဖြစ်ကြောင့်။

ဣဿုကီ = ဣဿတီတိ ဣဿုကီ။ ဣဿ-ဣဿာယံ၊ ဥကီ။[2]
(နဲ) ဣဿတိတိ ဣဿာ။ ဣဿဓာတ်+အ+အာ။[3]
ဣဿာ အဿ အတ္ထီတိ-ကီ။ ဣဿာပုဒ်+ဥကီ။[4]

မစ္ဆရီ = မစ္ဆရာယတီတိ မစ္ဆရီ။ မစ္ဆရ+ဏီ။
(နဲ) မစ္ဆေရံ အဿ အတ္ထီတိ မစ္ဆရီ။ မစ္ဆေရ+ဤ။

သမ္ပုဋ္ဌိန္နံ =တပစ္စည်းအရ ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, လောဘစသော အပြစ်အပေါင်း ဓာတ်အရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ ပကတူပ။

ဝန္တဒေါသော = ဝမိယိတ္ထာတိ ဝန္တော။ ဝန္တော ဒေါသော ယေနာတိ-သော။
ဝမုဓာတ်အရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ တပစ္စည်းအရ, ဒေါသောအရ ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, လောဘစသော အပြစ်များ။

၆။ ဟတ္ထကဝတ္ထု

မုဏ္ဍကေန = မညတိ ဟိတာဟိတန္တိ မုဏ္ဍော။ မန+ဍ၊ အကို ဥပြု။[5]
(နဲ) မုဏ္ဍနံ မုဏ္ဍော။မုဏ္ဍ+အ။ (နဲ)မုဍိ+အ။ မုဏ္ဍောယေဝ မုဏ္ဍကော။

အဗ္ဗတော = ဝတံ စ ဝတံ စ ဝတာနိ။ သီလအကျင့် ဓုတင်အကျင့်။
နတ္ထိ ဝတာနိ ယဿာတိ အဗ္ဗတော။

အလိကံ ဘဏံ = ဘဏတီတိ ဘဏန္တော။

ပြိုင် = ဘဏံ၌ အန္တတ်အရ လောဘမူ ဒေါသမူရှိ မုသာဝါဒစေတနာ၊ အလိကံအရ ဝစီဘေဒစိတ္တဇသဒ္ဒ၊ သဟဇာတ။

၁။သာရတ္ထ-၂၁၀၀၊ပါရာဘာ-၂၄၅၄။ ၂။မဠ-၁၁၉၄။
၃။ဓာတွတ္ထ။ ၄။မောဂ်-၄၊၁၂၀။ ၅။မောဂ်-၇၊၅၉။

http://www.dhammadownload.com

ကုစ္ဆာလောဘသမာပန္နော= ကုစ္ဆတိတိ ကုစ္ဆာ။ ကုသ+အ+အာ။

(နဲ) ကုစ္ဆန် သေန် ကုစ္ဆာ။ ကုစ္ဆာ စ လောဘော စ-ဘော။

သမာပဇ္ဇတီတိ သမာပန္နော။ ကုစ္ဆာလောဘံ သမာပန္နော-န္နော။

ကုစ္ဆာအရ မရောက်သေးသော အာရုံတို့၌ လိုချင်ခြင်း တဏှာ။

လောဘအရ ရောက်ပြီးရပြီးသောအာရုံတို့၌ တပ်မက်ခြင်း ဥပါဒါန်။

ကုစ္ဆလောဘနှင့် သမာပန္နော-တို့ သဟဇာတပြိုင်ပါ။

သမိတတ္တာ ဟိ ပါပါနံ= သမာပိယိံသူတိ သမိတာ။ (ပါပါ)

သမိတာနံ ဘာဝေါ သမိတတ္တံ။

ငြိမ်းစေအပ်ကုန်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။

(နဲ) သမေတီတိ သမိတော။(ယော-သမဏော)

သမိတဿ ဘာဝေါ သမိတတ္တံ။ (တဿ)

ငြိမ်းစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်။ (ရှေးသျှ)

မှတ်ချက်။ ဤပုဒ်ကို ရှေးနိဿယ, သပြေကန်နိဿယတို့၌ ကတ္တားဟော ပေးကြ၏၊ ပန်းကုံး၌ ဂါထာဝယ် ကတ္တားဟော, အဖွင့်စကား၌ ကံဟောပေးပြ၏၊ ဤပုဒ်နှင့် အလားတူ "သမိတတ္တာ ဟိ ပါပါနံ, သမဏောတိ ပဝုစ္စတိ"ကို သုတ်မဟာဝါဘာသာဋီကာ (၁၊၂၅၂)၌ ပါပါနံ-တို့၏၊ ဝါ-တို့ကို၊ သမိတတ္တာ-ငြိမ်းစေအပ်ကုန်ပြီး၏ အဖြစ်ကြောင့်၊-ဟု ကံဟောပေး၏။

သတ္တန္နံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာနံ သမိတတ္တာ သမဏော-ဟူသော (အံ-၂၅၀၈)ပါဠိတော်ကိုလည်း အင်္ဂုတ္တိုရ်နိဿယ၌ ကံအနက် ပင်ပေးတော်မူသည်။ သမိတာတိ သမာပိတာ၊ သမဘာဝံ ဝါ အာပါဒယိတာ၊-ဟု သီဋီသစ်(၂၊၂၁၅)ဖွင့်၏။

http://www.dhammadownload.com

http://www.dhammadownload.com